

Lelkipásztor

Evangélikus
Lelkészi Szakfolyóirat

74. évfolyam

1999/1.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSÉS A TE IGÉD

Szabóné Mátrai Marianna: .....minden napon..... 1

TANULMÁNYOK

Nagy Zoltán: Krisztus csonkja és a gyengeség apoteózisa..... 2

KITEKINTÉS

Nagy Gyula: Egyházi Világhíradó X. évfolyam 1. szám..... 5

FIGYELŐ

Ifj. Fabiny Tibor: A teológia és az irodalom - Interjú Pierre Bühler professzorral..... 11

Simonfay Ferenc: Istentiszteleti életünk megújulása (LMK dolgozat)..... 13

Nagy Veronika: Lelkész, lelkészcsalád a gyülekezetben (LMK dolgozat)..... 16

Karl Barth: A reménységről

(szemelvények utolsó hivatalos egyetemi előadássorozatából – fordította: Póth Emil . 19

Roszik Dániel: Reformáció, 1998..... 20

FÓRUM

Csepregi Márta: Profán evangélium..... 22

Novák László: Dr. Boleratzky Lóránd:

Magyar Evangélikus egyház jog II. részének szemelvénye..... 24

Szebik Imréné: Zarándoklat Székely Bertalan oltárképéhez avagy:

Örömmünnep Miskolcon..... 26

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Christian Möller: „Krisztus feltámadt” – előadás Heidelbergben
– fordította: Csepregi Zoltán..... 28

Bohus Imre: Újév..... 32

Fehér Károly: Újév utáni vasárnap..... 33

Sárkányiné Horváth Erzsébet: Vízkereszt ünnepe..... 34

Gerőfi Gyuláné: Vízkereszt utáni első vasárnap..... 36

Kovács Imre: Vízkereszt utáni utolsó vasárnap..... 37

Zászkaliczky Péter: Hetvened vasárnap..... 39

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkészi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, 1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3. Tel.: 469-1050

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 317-1108; 317-54

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Egy szám ára: 290,- Ft. Előfizetési díj fél évre: 1900,- Ft. egy évre: 3800,- Ft. (3.480 Ft.+mellékletek).

Nyugdíjas lelkészek és teológiai hallgatók fele árat fizetnek.

Külföldi előfizetések: Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 5.100,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 6.600,Ft. / 42 USD vagy 60 DEM postaköltséggel

A címlapon: Pilarik István úrvacsorai kannájának részlete. Az Evangélikus Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre.

A fotót Molnár Géza készítette. A borítót: ifj. Harmati Béla tervezte.

MÉCSÉS A TE IGÉD

...minden napon...

Pedig mi hajlamosak vagyunk úgy imádkozni, mintha nem így lenne. Mintha messziről kellene odakönyörögni. Mintha normális és természetes a *távolléte* volna, amit - könyörgésünkre - a *közellétre* cserél. Pedig amikor elment, ezt az egyet ígérte: *veletek vagyok - minden napon - a világ végezetéig*. Hogy kell imádkozni úgy, hogy *hívjuk*, aki közel van? Rosszul ismeri, aki távolinak tartja. Rosszul hívja, aki távolból hívja. De az is rosszul gondolja, aki nem hívja, mert közel van. Hogy kell imádkozni, hogy *mégis hívjuk*, aki egyébként is közel van? Hívjuk az otthonunkba és a templomunkba. Egyházunkba és személyes életünk legrejtettebb zugába. Hogy hívjuk azt, aki velünk van, mégis várja, hogy hívjuk? Amikor 1999. évi ígését olvassuk, imádkozni tanulunk. *Hívjuk a közzellévőt*.

Minden napon...

A *folyamatosságot* jelenti. Pedig mi hajlamosak vagyunk *szakaszokban* gondolkodni. Egyik nap igen - másik nap nem. Bizonyos körülmények között igen - máskor nem. Ha méltó vagyok rá, igen - ha csődöt mondok, nem. Ha megérdemlem, igen - ha szégyent hozok rá, nem. Ha érzem, igen - ha elborít a reménytelenség, nem. Ha minden rendben, igen - ha minden felborul, nem. Szakaszokban gondolkodunk. Hogy is tudnánk másképp? Félünk, hogy egyedül maradunk, kiszolgáltatottan. Hogy számítanánk arra, hogy mindig, folyton folyvást, szünet nélkül biztonságban lehetünk?

Küzdünk önmagunkkal, környezettel, csábításokkal, velünk egykorú hajlamokkal; megszoktuk, hogy hol állva maradunk, hol elesünk. Hol győzünk, hol veszünk. *Róla* tudjuk, a jót várja tőlünk, mert *Ő* maga jó. Mi köze lenne a *rosszhoz*, amit magunk előtt is szégyellünk? Hogy is tudnánk folyamatosságban gondolkodni, amikor nincs tapasztalatunk a szünet nélküliről; arról, ami nem törik meg, nem romlik el és nem szakad félbe. Amikor 1999. ígését olvassuk, ízlelni próbáljuk a folyamatosságot. *Veletek - minden napon - mindvégig*.

A *napos* oldalon és az *árnyékoson*. Messze vezetnek a tévedéseink. Azok, amelyek a *napos* oldalhoz kötik. Amelyek azt hitetik el velünk, akkor van közel, ha süt a nap. S ha süt, akkor elkönnyeljük: helyesen imádkoztunk. Ime, itt a meghallgatás. Elégedetten sütkérezünk a nap melegében. Pedig ha tudnánk, nem mi imádkoztunk oda, *Ő* itt van - akkor is, ha süt a nap, akkor is, ha elborul az ég; ha tudnánk, hogy *folyamatosan* jelen van, akkor valószínűleg megkérdeznénk: *mivére* süt ránk a nap. Azt keresnénk, *mi dolgunk* ebben a szép napsütés-

ben. Erőgyűjtés lenne tán a válasz, vigasztalás. De mellette mindenképp feltűnne *még valaki*. Olyasvalaki, aki csak a közvetítésünkkel részesül a napsütésből. Meleget adnánk, mert megértettük, mivére süt ránk a nap.

Messze vezetnek a tévedéseink. Ha az árnyékos oldal *Jézus nélküli*, akkor joggal borít el bennünket a reménytelenség. Akkor magányosak vagyunk és elhagyottak. Úgy érezzük, becsaptak minket, ez tán jobban fáj, mint maga a baj, ami miatt szenvedünk. Megroppan a bizalmunk, elfog a kétség, valami sötét cinizmus ver tanyát a lelkünkben. Milyen nehéz kiüzni! Vissza-visszajár. Pedig pici pontatlanságból született. Elfogadtuk, hogy Jézus a *napos* oldalhoz tartozik. Hiába mondta, *ő* maga, egyértelműen és világosan: *minden napon*. A fényeseken és a borúsakon. A borúsakon azért, hogy méltóságunk, emberségünk, ép lelkünk megőrizze. Képes rá. Mert *járt* az árnyékos oldalon. Tudja, ott mire van szükség.

Minden napon...

A *győzteseken* és a *veszteseken*. Nem is tudunk győzni nélküle. Szinte rögtön elolvadunk a gyönyörűségtől. Nagynak látjuk magunkat, fényesnek, csaknem tévedhetetlenek. Elhisszük, hogy legyőzhetetlenek vagyunk. Hogy mi vagyunk a legjobbak. S ebben a pillanatban kirajzolódnak arcunkon a későbbi elviselhetetlenség, összeférhetetlenség, gőg és agresszivitás első apró vonalkái. Nagyon kell, hogy velünk legyen győztes napokon. Azért, hogy helyreálljon a normális rend. Odakerüljünk a valódi helyünkre. És újra lássuk igazi méreteinket, szép és csúnya vonásainkat, erényeinket és fogyatékoságainkat. Nagy bajban lennénk, ha nélküle köszöntenének ránk győztes napok! Hívnunk kellene. Mert nemcsak a vereséget, a győzelmet sem bírjuk elhordozni nélküle.

Persze a vereséget se. Megszégyení, megaláz - és tragédiává nő az, ami csak bosszantó. Vagy megszeretjük a porban-sárban heverést. Van benne jó is. Nem kell megmozdulni, szükségtelen az erőfeszítés. Heverünk. Igaz, hogy legyőztén, de örökifejtés nélkül. Valószínűleg nem kelünk föl nélküle. Vagy azért, mert nem igazán akarunk, vagy azért, mert tényleg nem tudunk. A vereség valóban földre tud verni. Kell valaki, hogy fölemeljen. Milyen jó, hogy épp ezt ígérte! Velünk van - ahogy ígérte - *győzelmekben és vereségekben*.

Jó lenne így kezdeni, így járni és így végezni 1999-et. Meghallva, tudva, értve, átérezve Jézus három szavát: *veletek - mindig - mindvégig*. Minden napon. 1999 ilyen lesz. Ilyen lehet. *Minden napon*.

Szabóné Mátrai Marianna

TANULMÁNYOK

Krisztus csonkja és a gyengeség apoteózisa

Ingmar Bergman „Úrvacsora” című filmje egy evangélikus lelkész szemével

(A Szombathelyi Tanárképző Főiskolán 1998 tavaszán megrendezett BERGMAN 80 konferencia teológiai előadása)

Az unalom

„Csak azt tudnám, mi az idő!” Tette fel a kérdést annak idején *Augustinus*. Az idő a titkok világába tartozik. Van, amikor repül velünk (vagy mi repítjük?), máskor úgy érezzük, hogy ólmos lassúsággal vánszorog. Bergman szerint: „Nincs hosszadalmasabb dolog az istentiszteletnél és a rossz színháznál. Ha valaha úgy érzed, túl gyorsan száguld veled az idő, menj el templomba...” A templomokban vasárnaponként megtartott istentiszteletek unalmassága köztudott. Ám különbséget kell tenni kétféle unalmasság között. *Hanna Barbara Gerl* vallásfilozófus szerint az első típusba tartozó unalmasság a jól ismert, melytől mindenki fél: a percek végtelen csordogálása, mely alatt – az ember mindent megtesz, hogy megragadja az istentisztelet szinte hozzáférhetetlen tartalmát, azt továbbra is végtelen értéknek tartva – a résztvevő lemondást gyakorol és elviseli úgy, ahogy van. Az unalmasság másik típusa az érem másik oldala, mely a liturgia építő eleme, produktív célzattal, tudatosan keresett unalom, anti-extatikus és kifejezetten az is akar lenni. Bergman az „Úrvacsorában” az unalom jól ismert típusát jeleníti meg. Láthatjuk az ásitó kántort, mennyezetet bámuló kisfiút, aki az istentisztelet végére a templompadra dőlve elalszik. Szinte a film szereplőivel együtt ásitozunk mi is a szertartás kurtítás nélküli, vágatlan képekkel történő bemutatása alatt, de persze tudjuk, hogy ez az éremnek csak az egyik oldala, ahogy nyilván tudja Bergman is. De ha nem tudjuk, az sem baj, hiszen mindezzel csak fel akart készíteni bennünket, ráhangolni más, nagyobb horderejű emberi esendőségekre, gyengeségekre.

Az oltár

Hosszas keresés után választotta Bergman ezt a templomot filmjének színhelyéül. Az oltárt és annak alakjait alaposan megfigyelhetjük. Miért éppen egy ilyen oltárt választott ki Bergman? A választ egy gyerekkori emlék kapcsán kapjuk meg. Bergman életrajzi művében leírja, hogy egy mosdatás alkalmával – „úgy ültem apám

két térde között, ahogyan Jézus lóg a kereszten Isten térde között a régi szárnyas oltárokon”. A párhuzamot a sajátos testhelyzet adja, apa és fia, Atya és Fiú egymáshoz való viszonylatában. A filmben látható szárnyas oltáron a keresztyén teológia középponti üzenetét képező kereszthalál demonstrációja kapcsán láthatjuk Istent, az Atyát és a Fiút, Jézus Krisztust. A keresztre feszített Fiút, annak keresztjét, a rajta lévő korpusszal az ülő Atya mintegy felénk, maga előtt tartja a két térde között. „Milyen együgyű kép!” Nem derül ki, hogy milyen kifogás mondatja *Tomas Ericsson* lelkésszel ezt a mondatot: esztétikai, vagy teológiai, mindenesetre tény az, hogy elég bárgyú képi megfogalmazása az Atya és a Fiú kereszthalálban megragadható viszonyának. Egyébként is teológiai tarthatatlan az elképzelés, hogy az Atya kívülállóként szemléli Fia halálát. A Fiú szenvedett és meghalt. Az Atya is vele szenvedett, bár nem ugyanúgy.

Egyedül a kereszt...

Ezen a szárnyas oltáron a keresztfeszítés-jelenet egész évben uralja az oltárteret, sőt ebben a templomban, mely a filmben szerepel, az oltáron kívül is látható egy jóval nagyobb feszület, sőt még a sekrestyében is láthatunk egy feszületet.

Tehát a kereszt uralja a szent teret. Ez a tobzódás a feszületekben csak lutheránus, templomban képzelhető el, és kifejezetten evangélikus teológiai sajátosság, hogy a keresztnak ennyire központi szerep jut. „Egyedül a kereszt, ez a mi teológiánk” – Luther ezzel a jelmonddal határozza meg teológiai vizsgálódásait.

De a XX. században is a protestáns teológusok egy része (*Trillhaas, Jüngel, Althaus, Moltmann*) a keresztyén teológia középpontjaként Krisztus keresztjét nevezik meg. – „Ez persze nem azt jelenti, hogy a kereszt lenne a keresztyén teológia egyetlen témája, de minden keresztyén véleményformálás – akár történelemről, akár egyházzól, hitről, megszentelésről, jövőről, reményről; mind a megfeszített Krisztusból indul ki.” (*Moltmann*)

Katolikus részről *Karl Rahner* nevét lehet megemlíteni, aki szintén a kereszt teológiáját vallja, mégpedig

abban az értelemben, hogy Isten a megfeszített Krisztusban ismerhető meg.

Isten nem nagyobb, mint Ő, mármint Jézus Krisztus, az Ő alázatában,

Isten nem dicsőségesebb, mint Ő a megadásában,

Isten nem hatalmasabb, mint Ő ebben a tehetetlenségében, segítség-nélküliségében,

Isten nem istenibb, mint Jézus ebben az emberségében...

Vagy ahogy egy másik huszadik századi teológus mondja:

„Az Úristen teljes és kisebbíthetetlen istensége a tökéletes segítség-nélküliségben találtatott meg, a megfeszített Jézus végső agóniájában.”

„Az én erőtlenség által ér célhoz” (2Kor 12,9)

Pál apostol szerint ez Isten saját életének a törvénye, melyet Pál apostol a saját életére is érvényesnek tartott – a „Krisztusban” – kifejezés így értendő: Krisztusban lenni, olyan életet élni, melyben ez a törvény érvényesül: Az én erőtlenség által ér célhoz. Mindez olyan vezérfonalat jelenthet számunkra, mely munkahipotézisként alkalmas lehet arra, hogy Tomas Ericsson tiszteletes egy napjának (vasárnapjának – hiszen a film története nem egészen egy nap alatt zajlik le) eseményeiben nyomozhassunk a törvényszerűség után.

De mindezek előtt vissza kell térnünk a filmbe bemutatott szárnyas oltárra, Krisztus jobb kezére, melynek kis-, gyűrűs és hüvelykujja letört.

A csonka kéz

Ez a torzó, ez a csonk az, mely kapcsolatot teremt egy olyan ábrázoláshoz, mely az európai szellemi fejlődés jelentős mérföldköve: *Francisco Goya* Szaturnusz című képére gondolok, mely *Földényi F. László* értelmezése szerint – a Goya képen látható félig felfalt test – nem más, mint Krisztus, mintha most vették volna le a keresztről. Goya – ahogy a festménye mutatja, mintha megrekedt volna Krisztus történetének egyik szakaszán: a pokolra-száulásnál, s miközben itt vergődött, ahelyett, hogy kilábalta volna az elveszettségéből, még mélyebbre süllyedt. Itt én mély ikonológiai és szellemi rokonságot vélek felfedezni a goyai megcsonkított Krisztus és a bergmani Krisztus csonka keze között – továbbá még párhuzamot az elveszettségben, és azon keresztül a tagadásig való eljutásban.

Dosztojevszkij műveiben megfogalmazódó paradoxonra kell gondolnunk: „előbb meg kell tagadni Krisztust, hogy igazán eljuthasson valaki hozzá”.

„Ahhoz, hogy Krisztushoz és az általa képviselt egyetemes emberi élményhez el lehessen jutni, előbb Krisztus alakját meg kell kerülni. Goyával kezdődően éppen a nagy kételkedők találtak rá Krisztusra; nem azok, akik csak pozitív kijelentéseket tettek, hanem akik végletesen átélték – megszenvedték – Isten hiányát, s mintegy magukra vették annak terhét, hogy nemcsak őket, de a világot is elhagyta Isten.” – írja *Földényi F. László* említett tanulmányában.

Isten csendje

Az Úrvacsorában Bergman egy olyan lelkészt akart ábrázolni, aki akarata ellenére végig kell, hogy élje ezt, Isten hiányát. Bergman két tézis köré építi fel filmjét:

1. Isten magára hagyta Krisztust a szenvedésben – éppen akkor, amikor leginkább a segítségére lenne szükség.

2. Isten a szeretet.

S ha a két tézist konfrontáljuk, akkor az alábbi kérdést kapjuk: hogyan valósulhat meg a szeretet abban a világban, melyet Isten távolléte, csendje jellemez? (Bergmannak láthatóan tetszik az „Isten csendje” – metafora)

Erre a választ két ember kapcsolatán keresztül próbálja megadni: A lelkész:

- aki elvesztette a hitét, aki nem képes imádkozni,
- aki képtelen legyőzni az undorát (amikor Márta meghalhatóságát az ekcéma).

A tanítónő, aki egyben a barátnője:

- aki ateista, de meleg, szeretetteljes otthonban nőtt fel,
- aki hitetlensége ellenére képes imádkozni, és aki az imameghallgatás élményében részesül.

A lelkész, aki tehetetlen és másoknak segíteni képtelen – aki a halász öngyilkosságát képtelen megakadályozni, akinek életcél nem tudott felmutatni – szemben mesterével, aki halászokat tett tanítványává.

A lelkész gyenge ahhoz, hogy szeressen – legalábbis arra, hogy „másodszor is” szeressen. (Elhunyt felesége fényképét magánál hordja, ő szerette.)

A tanítónő – Márta viszont erős, de ereje céltalanságra van kárhóztatva, míg imája során megéri, hogy Tomas, a lelkész az erőpróba, az ő erőpróbája. És valóban próbára lesz téve szeretetének ereje, amikor Tomas a halász, Jonas Renson öngyilkossága után egész élete kudarcát azon bosszulja meg, aki szereti.

„Nem kellesz!” Ezeknek a súlyos szavaknak a hallatán Márta meginog: – Értem, hogy hibáztam. Végig hibáztam.

Bergman a „Képek” című könyvében ezt fűzi ehhez a jelenethez: Tomas (azonban) az ajtónál megtorpan; néhány másodperc alatt felrémlik előtte egy még szörnyűbb élet. Az élet Márta nélkül. Ennek már nincs folytatása és a halál már ott áll a küszöbön. Tomas az ajtóban visszafordul és hallja, amint azt mondja – Eljőnnél velem Frostnäsbe?

A tanítónő jogos kétsége szólal meg: Tényleg akarod, vagy csak valami új félelem költözött beléd?

Mi győzött itt valójában? A szeretet? „Nem jó a férfinak egyedül – teremtsünk mellé hozzáillő segítőtársat” (1. Mózes 2,18)... Deus vult consociationem – Isten a társulást akarja: szól a régi, középkori teológiai tétel, de ez a mondat erre az esetre csak rosszmájú, gunyoros megjegyzésként hatna, vagy olyan szellemi feloldási kísérletként, mely agyonüti a lényegét. Mert itt nem a szeretet tűnik diadalmaskodónak, hanem talán éppen a félelem és a gyengeség, az a gyengeség, amelyik nem képes választani. Hová lesz a szeretet? Egy korábbi beszélgetésben felvetődik köztük a szeretetre való alkalmasság:

A tanítónő: – sokat kell még tanulnod.

A lelkész: – A tanítónő beszél belőled. Mire a tanítónő: – Meg kellene tanulnod szeretni. Lelkész: Meg tudnál tanítani rá? Tanítónő: – Én semmit sem tudok, nincs erőm hozzá.

A gyengeség, az erőtlenség itt éppen a szeretet megvalósulásának akadályaként tűnik fel. Akkor pedig a gyengeség leküzdése a megoldás? Mire használjuk gyengeségünket? Hiszen, ha nem is tudjuk legyőzni, azért sok esetben hivatkozhatunk rá: használjuk, elbújhatunk a gyengeségünk mögött és hivatkozhatunk rá –

akár magunk, akár mások előtt, végszükség esetén – és akkor számíthatunk arra, hogy végre békén hagynak. A gyengeség megvallása néha a végső menedék.

Egy paradoxon

De mi tulajdonképpen a gyengeség?

Valamiféle testi–lelki csökkentett tüzemód? Egyesek szerint talán igen. Csakhogy erő és gyengeség meglehetősen paradox formában szoktak jelentkezni tapasztalataink szerint.

Lao Cse: A kemény és erős a halálé,
(Tao Töking) A puha és gyenge az életé.

Nem a gyengeség az akadály – a szeretet útjában –, sőt paradox módon éppen a gyengeség hordozza az életet, a megújulás lehetőségét. Az akadály éppen annak a kényszere, eszelős akarása, hogy a gyengeség helyén erőt mutassunk.

Visszatérve a film első felére: a lelkész visszahívja a halászt, Jonas Rensont, hogy erősítse őt. A beszélgetés során néhány formális, ostoba kérdés után feltárja saját gyengeségét, ami nem segíthet annak, aki talán arra vágya, hogy valamilyen erő kiragadjon őt a fojtogató köreiből (és értelmet ad az életnek, az ő életének). Ez a kötelességtudatból lebonnyoltott ún. lelkipásztori beszélgetés már önmagában hordozza a kudarcot.

Ebből a kudarcból azonban – Bergman szerint – nincs más kivezető út, mint az, hogy Tomas (a lelkész) felfogja a szenvedés titokzatos közösségét, felfogja azt, hogy szenvedése egy töről fakad Krisztus szenvedésével.

„Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?” (22. zsoltár).

Ha antik szerzőt idéznek, csak az első sort szokták leírni. Ezt a szokást veszik át – antik mintára – az evangélisták is. Jézus a kereszten végigmondta az egész zsoltárt, melynek végén ezeket olvashatjuk: „Isten nem veti meg és nem utálja a nyomorult nyomorúságát, nem rejti el orcáját előle, segélykiáltását meghallja...” A 22. zsoltár nem egyértelműen csak az Istentől elhagyott, reménytelen ember imája.

Választás és rendszeresség

Dorothee Sölle kortárs, lutheránus teológus szerint: „Jézus szenvedését és halálát félreértenénk és félremagyaráznánk, ha egy boldogtalan ember tragikus csődjének és kudarcot vallásának látnánk. Jézus haldoklásában sem vonta vissza azt a mondatát, hogy „Én vagyok az Élet”.

Dorothee Sölle azon az állásponton van, mely szerint Jézus volt a legboldogabb ember a földön, és szerinte éppen a boldogság tesz képessé az áldozathozatalra, nem pedig az engedelmesség... „Jézus Krisztustól azt kell

megtanulnunk, hogy minél boldogabb valaki, annál könnyebben tud engedni, rugalmasan viszonyulni és viselkedni. A boldog ember keze nem kapaszkodik a neki esetlegesen, alkalomadtán jutott életbe és annak darabkáiba. Aki a teljes boldogságot magáénak nevezheti, az nem vágyik mohón semmire és nem törekszik makacsul annak megőrzésére, amije van. Minthogy minden Jézusé, a menny, az örök boldogság, az üdvösség, az ország, amelyről beszél és amelyet megjelenít, ezért nincs szüksége arra, hogy önmagához ragaszkodjék.” (Az ezzel kapcsolatos gondolatait részletesen kifejti a *Fantázia és engedelmesség* című munkájában.)

Ez a kereszthalálnak az a fajta teológiai megközelítése, amelyik feltételezi, hogy volt választási lehetőség Jézusnak. És ha volt, akkor magyarázatot kell találnunk arra, hogy mi adott neki erőt a kereszthalál választásához.

Dorothee Sölle szerint a válasz a boldogság, amit a Nagy Élettel – Istennel való egységként kell értenünk. Ez és nem az engedelmesség tette képessé erre.

Bergman filmjében így vall: a gyengeség, vagy gyengeségünk és a szenvedésnek való kiszolgáltatottságunk megtapasztalása egyfajta kényszerű belátásra készít minket, arra a belátásra, hogy a szenvedés a közös emberi sors, melyben az Isten – Fiú is osztozott. Egyfajta pozitív döntésre ez a belátás is készíthet, és erre utal a film zárójelenete, amely csak Bergman hozzáfűzött kommentárjával érthető igazán.

Bergman elmond egy esetet, abból az időből, amikor apja már nyugdíjas volt, és már bottal is nehezen járt. Egy alkalommal, mikor együtt istentiszteletre mentek, a lázas beteg lelkész apja kisegítette és így hozzájárult ahhoz, hogy ne csak rövidített istentisztelet legyen, hanem teljes liturgia és úrvacsoraosztás is.

Így adódott számára egy szabály, melyet mindig követett, és amelyet fiának a lelkére kötött: „Bármi történjék is, mindig meg kell tartanod az istentiszteletedet. Ez fontos azoknak, akik eljönnek hozzád, de még fontosabb neked magadnak. Hogy Istennek fontos-e, az majd kiderül. Ha nincs más isten, csak a reménység, akkor ez ennek az istennek is fontos.” Pozitív kijelentésként tehát a rendszeresség vállalásáig és végzéséig jutott el Bergman. Mondhatnánk: legnagyobb gyengeségünk közepette is a rendszeresség adhat erőt. Valóban, a rendszeresség minden korlátozottsága ellenére egyfajta támasz.

Így Bergman filmje ott végződik, ahol *A. Tarkovszkij* Áldozathozatala elkezdődik: annak az elején ugyanis elhangzik egy példázat egy szerzetesről, aki rendszeresen öntözni kezdett egy teljesen száraz, halott fadarabot – mígnem ez a száraz fa kizöldült.

Nagy Zoltán

A borítón: a Feltámadott Krisztus Vadosfáról. Egyházunk legigényesebb faragású szobrai közé tartozik ez a 18. sz-i barokk faragvány.

Rendkívül kifinomult vonásokat mutat hiányzó jobb felsőkarja ellenére.

Valószínűleg egy szószékoltár dísze lehetett.

A szobor megtekinthető az Evangélikus Országos Múzeumban.

K I T E K I N T É S

NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

X. évfolyam 1. szám

– 1998. október – november –

Az elmúlt újabb esztendő, 1998 vége felé a világökumené figyelme elsősorban az Egyházak Világtanácsa VIII. világgyűlésére irányul. Mire ezek a sorok napvilágot látnak, már ismerni fogjuk az ott történt eseményeket és döntéseket. Egy dolog kétségtelen: ami ezen az egyházi világfórumon – elsősorban az ortodox és a protestáns kereszténység viszonyában – történik, döntő hatással lesz a keresztény egység, az ökumenikus világmozgalom sorsára, sőt a kereszténység jövőjére is az új évezredben!

Világméretű érdeklődés kíséri továbbra is, döntően a reformáció egyházaiban, a Vatikán és a Lutheránus Világszövetség viszonyának alakulását: a nagyjelentőségű teológiai Közös Nyilatkozat sorsát. De nem kisebb jelentősége lesz Róma és a lutheri reformáció jövőbeli viszonyában, mint a hararei döntésnek az ökumenikus mozgalom és az Egyházak Világtanácsa jövőjére.

Az 1998. esztendő végének alább közölt egyházi hírei közül azonban még egyet ki kell emelnünk. Mindenekelőtt azért ez a kettős híradás reményt keltő „fényjel” az egyházak jövőjéről elhangzó, pesszimista megnyilatkozásokkal ellentétben. Egyszerre érkezett híradás a világ két olyan távoli részéből, mint a Dél-Afrikai Köztársaság és Oroszország, hogy a világnak ebben a két országában, méghozzá nem is az ún. „keresztény országokban”, a kereszténység spirituális–erkölcsi értékeitől várják a krízisben vergődő társadalmak belső megújulását. Ezért az egyházakhoz fordultak segítségért. Johannesburg és Moszkva, 1998 – két nagy ország „válság-fórumai” az egyházak égisze alatt – legalábbis reményt keltő jelei annak, hogy a világ társadalmában egyre nyilvánvalóbb, tragikus erkölcsi–lelki krízisben a politikai, a gazdasági és a szellemi élet számos vezetője ma is az egyházaktól vár segítséget és iránymutatást a belső emberi megújulásra, a krízisekből kivezető útra.

(A híryanag lezárása: 1998. november 2.)

I. EGYHÁZI VILÁGSZERVEZETEK

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

(Folynak az előkészületek az afrikai világgyűlésre)

Részletes sajtónyilatkozatban számolt be Dr. Konrad Raiser főtitkár október elején a december 3-án kezdődő, jubileumi EVT-világgyűlés végső előkészületeiről és a saját várakozásairól.

Az *ortodox egyházak* továbbra is elégedetlenek és kritikus magatartást tanúsítanak a Világtanács iránt, mivel szerintük egyoldalúan erős a nyugati-liberális protestáns egyházak befolyása. Ennek ellenére nem vár nagyobb méretű összejutásokat vagy szakítást az EVT ortodox tagegyházaitól, bár valószínűleg csak kisebb delegációkkal mennek Hararéba és erős kritikát gyakorolnak majd az egész EVT eddigi teológiai irányával és

szervezeti felépítésével szemben – mondta a főtitkár. A fő ütközési pontok szerinte a teológiai el-
lentétek, a nők lelkészi ordinációja és a szexuáletikai kérdések lesznek.

Dr. Raiser szerint az ortodox kritika mellett a további, előtérben álló vitakérdések lesznek még: egyfelől az *ökumenikus világmozgalom jövője* és a keresztény egység szervezeti kérdései, másfelől olyan *globális kérdések*, mint a mai világ-gazdaság

igazságtalanságai, és a szegény országok mérhetetlen adóssághaténeke eltörlése, az afrikai tragikus helyzet és nem utolsósorban az elkerülhetetlen generációváltás az ökumenikus világmozgalomban.

Harare fő előadói között külön kiemelte *Thabo Mbeki*, a Dél-Afrikai Köztársaság elnökhelyettese előadását Afrika legsúlyosabb problémáiról. *Julius Nyerere* volt tanzániai elnök lemondta előadását és a helyére lépett Mbeki alelnök, akiben sokan a jövő politikusát látják Afrika országaiban.

A december 3–14. között tartandó világgyűlésen 330 *tagegyház* hivatalos delegátusai és mintegy négyezer más résztvevő találkozik majd az öt világrész képviselőjében.

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

(Közös Nyilatkozat: további tárgyalások a Világszövetség és a Vatikán között)

A Genf-ből érkezett legújabb hírek szerint a Lutheránus Világszövetség november 13–14-re összehívott rendkívüli ülése úgy határozott: további tárgyalások szükségesek a Vatikánnal a Közös Nyilatkozat aláírása ügyében. A kiadott hivatalos nyilatkozat szerint „a lehetséges együttes aláírás csak akkor történhet meg, ha közös megegyezésre jutnak arról, ami aláírásra kerül”. *Ezért a Végrehajtott Bizottság megbízta a főtitkárt a további konzultációval a Római Katolikus Egyház képviselőjével*, és csak ennek eredménye ismeretében hoz majd végső döntést a megigazulástanban elért lényeges konszenzusról, valamint a régebbi, kölcsönös elítélő nyilatkozatok visszavonásáról.

***

(Nemzetközi teológiai konferencia a megigazulásról Wittenbergben)

Közvetlenül a reformáció ünnepe előtt, a reformáció „szülővárosába”, Wittenbergbe hívta össze világméretű teológiai tanácskozását a Lutheránus Világszövetség ezzel a témával: „*A megigazulás a világ kontextusában*”. A konferencián több mint 70 elismert evangélikus

teológus és egyházi vezető vett részt az öt világrészből.

A konferencia megnyitó előadását *Christian Krause* braunschweigi püspök, a Lutheránus Világszövetség elnöke tartotta. Előadásában kiemelte: a reformáció centrális teológiai tanítása, az egyedül kegyelemből, Krisztusért és a hit által történő megigazulás, életújulás vezetett ugyan a 16-ik században a Róma és a reformáció egyházai közti egyházi szakadáshoz. Ma azonban ez a *teológiai igazság „lényeges része a dialógusnak a történelmi egyházak között*”. „Az egyházak pedig a társadalom peremére sodródhatnak, ha nem erősítik ökumenikus együttműködésüket a jövőben, az egységesülő világban.”

Reinhold Höppner, Szászország –Anhalt miniszterelnöke, azt emelte ki előadásában, hogy a reformáció megigazulás-tanítása ma azt is jelenti: a kiengesztelődésnek és a megbocsátásnak nemcsak az egyház, hanem a keresztyének és a világ életében is érvényesülnie kell. *Wanda Deifelt*, a brazíliai Sao Leopoldo Evangélikus Teológiai Intézetének professzornője a latin-amerikai karizmatikus mozgalmak gyors növekedéséről és ezeknek a történelmi egyházak számára kikerülhetetlen mai kihívásáról szolt. Brazília egyházainak keresniük kell a kapcsolatokat a „gyülekezeti szinttel”, és a kegyelemből, hit által történő megigazulás teológiai üzenetét le kell „fordítaniuk” az egyszerű hívők mindennapjainak gyakorlati problémáira.

A wittenbergi LVSZ-konferenciát első alkalommal kísérhették figyelemmel nemcsak közvetlenül, hanem abba kérdéseikkel is bekapcsolódhattak az érdeklődők az *Internet* világhálózatán keresztül.

ENI

***

(„Együtt Isten küldetésében” – Missziói konferencia Nairobiban)

A reformáció hetében kezdte meg tanácskozását az a nemzetközi missziói konferencia is, amelyet Kenya fővárosában hívott össze a Lutheránus Világszövetség a keresztyén világmisszió megújulása és jövőjéről nagy feladatai kérdéseiben.

Eila Hilander professzornő (Helsinki) kiemelte: ma a világ népességének még csak kétharmada keresztyén és ezeknek a keresztyéneknek a kétharmada is a déli féltekén él. Míg északon az egyházaknak súlyos küzdelmet kell folytatniuk a hitetlenséggel és az elvilágiasodással, addig Délen az egyházak lélekszáma rohamosan növekszik. Az emberek keresik a spirituális értékeket, ezért az egyházak legfőbb küldetése ma az, hogy az evangéliumot megismerjék és befogadják. Mert a hit ma is élő és ható realitás a gyökeresen változó világban.

Ambrose Moyo, zimbabwei evangélikus püspök, az egyházak kölcsönös, egymást segítő, partneri viszonyáról szolt a misszió mai szolgálatában. A régi séma helyett (misszionáló, gazdag északi egyházak és befogadó, szegény, déli egyházak) a *déli félteke szegény, de lelkiileg erős és eleven egyházainak egyenlő partnereknek kell lenniük és egymást kell segíteniük a saját missziói szolgálatukban*. Az iszlám, a tradicionális afrikai vallások és az új vallási mozgalmak afrikai kihívásai között ezért különösen fontos feladat ma Afrika egyházaiban a teológiai és gyakorlati képzés erősítése.

Az afrikai misszió jövőjével foglalkozó tanácskozáson 77 egyházi vezető, teológus és laikus missziói munkás vett részt Afrika minden részéből és a világ más régióiból.

LWI DE

***

(Ishamel Noko a Világszövetség jövőbeli feladatairól)

Október elején ünnepelte meg a *Lutheran School of Theology* Chicagóban a Világszövetség félévszázados főnnállását. Az ünnepi megnyitó beszédet *dr. Ishamel Noko* főtitkár tartotta a Világszövetség legfontosabb jövőbeni feladatairól.

Az *ökumenikus közösség erősítése* egymással és a világ egyházaival nem csupán egyik feladatunk a sok más feladat között, hanem *evangélikus identitásunk lényegéhez tartozik* – mondta. Kísérnie kell azonban ezt az ökumenikus szolgálatot a *fundamentalizmus és az egyházon belüli szakadások elleni állandó küzdelemnek* is, valamint a *békés dialógusnak a világ más*

vallásaival.

Ugyanakkor a világszövetségnek a jövőben is elkötelezetten részt kell vennie az igazságosságért és a békeért való küzdelemben. Ennek fontos részei a szegény és eladósodott országok adósságainak elengedése, egy igazságosabb globális gazdasági világrend, az etnikai konfliktusok leküzdése a társadalom minden területén.

Ezek a „keresztény víziók” a harmadik évezredre, amelyekért együtt kell imádkoznunk és fáradoznunk a Világszövetség minden tagegyházában, a világ minden részében – mondta az LVSZ afrikai főtükra Chicagóban.

Iwi de

VATIKÁN

(Konrad Raiser értékelése II. János Pál pápa húszéves főpapi szolgálatáról)

Világszerte megünnepelték II. János Pál, a „lengyel pápa” húszéves jubileumát a római katolikus egyház legfőbb hivatalában. Dr. Konrad Raiser az egyházak Világtanácsa nevében levélben méltatta a pápa világméretű szolgálatát a keresztények egységéért és a világ igazságos békéjéért. Külön is kiemelte az „UT UNUM SINT” ökumenikus enciklika jelentőségét. „Ez az enciklika – írja a pápához intézett levelében – pontifikátusának nagy ökumenikus

eredménye és inspiráció marad mindig az ökumenikus gondolkodás és szolgálat erősítésére.” Végül kifejezi a levél azt a kívánságot, hogy II. János Pál víziója a 2000. esztendő keresztyén megünneplésére, a testvéri együttműködés bátorítására más egyházakkal és a nyitottság lelkületére más vallások iránt segítse mind a Római Katolikus Egyházat, mind az Egyházak Világtanácsa szolgálatát az előttünk álló években.

ENI

***

(Új pápai enciklika a hit és az értelem viszonyáról)

Pápai szolgálatának húsz éves jubileumára bocsátotta ki II János Pál pápa 36 ezer szóból álló, 13. enciklikáját („Fides et Ratio”). Az új enciklika élesen kritizálja a nyugati filozófiának azokat az irányait, amelyek „a kétségbeesés kultúráját terjesztik” és válasz nélkül hagyják éppen az emberi élet legalapvetőbb kérdéseit (ki vagyok én, honnan jöttem és hova megyek a földi élet vége után, miért létezik a rossz, stb.).

A „Fides et Ratio” megbékülésre hív föl a hit és az értelem, a teológia és a tudományok között, a sok évszázados feszültségek és szembenállás után. „A hit és az értelem olyanok, mint két szárny, amelyek együtt emelik föl az emberi szellemet az igazság szemléletére” – írja megragadó módon az enciklika. „Ma az irracionálisba menekülés a könnyű út a múlt filozófiai

rendszerének ideáival ellentétben” és a naiv UFO-hit, az asztrológia és a New Age akarják helyettesíteni a múlt filozófiai alapkérdéseit az élet értelméről és az emberi élet értékrendszereiről - hangzott el az enciklikát bemutató sajtóértekezleten Rómában.

Az új enciklikának nagy visszhangja a nyugati sajtóban és az elektronikus médiában. Basil Hume londoni bíboros a sajtótudósítók előtt kijelentette: „A pápa távol áll attól, hogy elnyomni vagy elítélni akarja az emberi értelmet. Éppen ellenkezőleg, arra törekszik, hogy a hitnek semmi félnivalója ne legyen az igazságtól. Sőt mindent megnyerhet annak kutatásán keresztül. Ezért az értelem nemhogy ellensége lenne a hitnek, hanem inkább annak a segítőtársa.”

ENI

2. A világ egyházai

NÉMETORSZÁG

(Reformációi ünnep az új évezred kapujában)

Ünnepi istentiszteletek, rendezvények és kiállítások sokasága keretében ünnepelték meg a lutheri reformáció szülőhazájában a reformáció kezdetének 481. évfordulóját.

Wittenbergben, a 95 tétel otthonában ezt az ünnepet a *Bóra Katalin-émlékév* megnyitása is kísérte. Az ünnepi év során mintegy 150 rendezvényen méltatják majd a reformátor házastársának szelíd és hűséges szolgálatát Németországban.

Szlovéniai látogatása és ünnepi szolgálata során *Christian Krause* braunschweigi püspök, az LVSZ elnöke, a vallási és politikai fundamentalizmus veszélyes kísértésitől óvta a reformáció egyházait. *Ulrich Fischer* badeni püspök arra hívta föl Heidelbergben az evangélikus egyházat, hogy nagyobb szerepet adjon istentiszteletein a liturgiának, az egyházi éneknek és zenének, Isten imádásának és dicsőítésének. Más városokban „új tettelek” kiszegésével hívták föl a figyelmet az „állandó reformáció” szükségességére és állásfoglalásra az időszertű vallási, politikai és gazdasági kérdésekben. *Wolfgang Huber* berlin-brandenburgi püspök

éles kritikát gyakorolt az egyház-szervezetek gyakori bürokratizmus, hivatali jellege fölött, és arra hívta egyházát, hogy igehirdetésével és életével legyen az „eligazító közösség” a modern ember és társadalom mai súlyos zűrzavarában, komolyan véve a reformáció üzenetét a kegyelem és bűnbocsánat hitet, új életet teremtő erejéről.

epd-w

***

(A Német Evangélikus Egyesült Egyház zsinata Husumban)

Németország Egyesült Evangélikus Egyháza (VELKD) október 17–21. között tartotta idei zsinatát Husumban. Az ülés fő témája a Vatikánnal aláírandó *Közös Nyilatkozat* körüli viták voltak. Ezen kívül a 8 tartományi egyház 11 millió evangélikus egyháztagját egyesítő hitvallásos egyház istentiszteleti liturgiája, a mai egyházi és társadalmi élet számos kérdésében foglalt állást. *Horst Hirschler* hannoveri püspök, a VELKD vezető püspöke a hitvallásos egyházszervezet szükségességére és fontos szerepére hívta föl a figyelmet az egyházak ökumenikus közösségében.

Iwi de – epd-w

***

(EKD-zsinat Münsterben)

November elején jött össze idei zsinati tanácskozására a német protestáns egyházak szövetsége, az Evangelische Kirche in Deutschland, Münsterben. Az idei találkozás középpontjában a *német protestáns diakónia 150 éves szolgálata* állott. A zsinat ülésén, a „protestáns egyházi parlamentben”, *Roman Herzog*, Németország államelnöke tartott ünnepi megemlékezést a német diakónia másfél évszázados, fölbecsülhetetlenül értékes szolgálatáról az egész német társadalom számára. A diakónia „a keresztyénség szavának és cselekvésének az összhangja – mondta –, amely egyesíti a szakszerű egészségügyi gondozást a keresztyén szeretet konkrét gyakorlásával; ezért mérhetetlen előnyben van a hasonló állami intézmények munkájával szemben.” *Jürgen Gohde*, a Diakonisches Werk vezetője, pedig kiemelte: a mai egyházi diakónia 450 ezer főhivatású és 400 ezer önkéntes munkatársának hite és

hűsége ennek a diakóniának a legnagyobb értéke.

Szóba került a zsinaton a *konfesszionális egyházi szervezetek körüli vita* is. Radikális egyházi körök részéről a legutóbbi időben olyan követelések kaptak hangot, hogy szűnjenek meg a külön evangélikus, református és uniált német egyházszövetségek és csak egyetlen, protestáns egyházszervezet legyen, a 28 milliós lélekszámú „Evangelische Kirche in Deutschland” (Német Protestáns Egyházszövetség). Az ezt követelők főleg ennek a „hatalmas anyagi-szervezeti előnyeire” hívtak. Az eddigi kettős egyházszervezet (konfesszionális és közös protestáns egyházszövetségek) hívei viszont azt hangsúlyozták: ezek a radikális reformerek nem számolnak a lutheri és kálvini reformáció történelmi realitásaival és a reformáció két ágának egymást kiegészítő, teológiai jelentőségeivel. A vita tovább tart.

Végül bejelentették a zsinaton azt is, hogy az egyházi adóbevételek fokozatos csökkenése miatt *széleskörű takarékoság* szükséges az egyházi adminisztráció és szolgálatok minden területén.

epd-w

SVÉDORSZÁG

(Feszültség a Svéd Egyház és a Vatikán között)

Egy október elején kibocsátott sajtóközleményben a Vatikán bejelentette, hogy későbbre halasztották *K. G. Hammar* svéd érseknek a pápával tervezett közeli találkozását. Az elhalasztás oka az, hogy az érsek evangélikus és római katolikus kritikákkal szemben védelmébe vette azt az uppsalai domban engedélyezett fényképkiallítást, amelynek képei nyilvánvalóan homoszexuális nézeteket is tükröztek.

Az érsek a látogatásnak a Vatikán részéről bejelentett elhalasztását „az egész Svéd Evangélikus Egyház megalázási kísérletének” nevezte, és nem tartotta helytelennek azt, hogy egy kiállításon az ökumenében vitatott, eltérő nézetek is érvényesülhessenek.

Az LVSZ főtitkára, *Ishmael Noko* a vitával kapcsolatban kijelentette: a Svéd Egyház és a Vatikán vitája

Róma és Uppsala saját ügye, amely nem érinti a Világszövetség és a Vatikán közötti ökumenikus kapcsolatok alakulását.

Iwi de

FINNORSZÁG

(*Jukka Paarma* dómprépost Finnország új evangélikus érseke)

A Finn Egyház előzetes hármast jelölése alapján a Finn Köztársaság elnöke *Dr. Jukka Paarma* turkui dómprépostot (55) nevezte ki az ország új evangélikus érsekévé. Az új érsek eddig főleg gyülekezeti szolgálatokat végzett. Beiktatása Vízkereszt ünnepén lesz a turkui székesegyházban.

Iwi de

HOLLANDIA

(Teológiai vita Jézusról Hollandiában)

Heves vitákat váltott ki a holland egyházi életben *Harry Kuitert* református ny. teológiai professzor legújabb könyve: „Jézus, a keresztyénség öröksége”. A szerző nem kevesebbet állít, mint hogy Jézusozz imádkozni téves eretnokség, mivel Jézus mindig Istenre mutat, egyedül Istenhez kíván vezetni. Az ismert liberális teológus ezzel együtt természetesen tagadja azt is, hogy Jézusban Isten maga öltött testet a földi világban. Számos lelkész, a Jézus-tagadó könyvre válaszul, levelet intézett a gyülekezetekhez, amelyben bizonyosságot tesznek Jézusról, mint Isten Fia inkarnációjáról a világban.

Hollandia három református és evangélikus egyháza úgy döntött, hogy külön *zsinati ülést* tartanak arról, kicsoda Jézus valójában, mivel a három egyház nyilatkozata szerint a Jézusban, mint Isten Fiá-

ban való hit a keresztyénség hitének centruma.

ENI

LITVÁNIA

(A kelet-európai evangélikus egyházak mai fő kérdései)

A Baltikum és Oroszország evangélikus egyházainak vezető képviselői október elején Vilniusban, a litván fővárosban találkoztak legfontosabb mai kérdéseik megvitatására. A nemzetközi konferenciát a Lutheránus Világszövetség rendezte, a nyugati nagy evangélikus egyházak (Németország, Skandinávia, USA) képviselőivel együtt.

A záróközlemény szerint a tanácskozás egyfelől a kelet-európai evangélikus egyházak tradicionális kegyességének és sokszínű spiritualitásának megbecsülését és megőrzését hangsúlyozta. Másfelől az egyházak mai szerepével foglalkozott az átalakuló Kelet-Európa társadalmában. Különösen is jelentős ma az *igehirdetés* szolgálata mellett az egyházak *diakóniai szolgálata*, az *iskolai hitoktatás* szükségessége és az *egyházak etikai útmutatása* a modern társadalmak spirituális és erkölcsi problémáiban.

A kelet-európai egyházi konferencia végül az *egyházak ökumenikus együttműködésének* fontosságát emelte ki azzal is, hogy a tanácskozás egy „ökumenikus nappal” fejeződött be, a többi egyházak részvételével.

Iwi de

OROSZORSZÁG

(Az Oroszországi Evangélikus Egyházkerület zsinata)

Október 4-én szentelték föl újra Moszkva szívében az *evangélikusok központi Péter-Pál templomát*, amely a Szovjetunió idejében 60 éven keresztül a Diafilm-cég központja és raktára volt. Ezt követően az egyházi központ nagy üléstermében tartották meg a legnagyobb területű evangélikus egyház, a *Független Államok Közössége (FÁK) Evangélikus Egyház*, oroszországi

egyházkerületének zsinati ülését, 84 zsinati küldött részvételével.

A zsinati ülés egyik fő kérdése a *német nyelv és egyházi tradíciók szerepe* volt az újjáéledő, egyre növekvő oroszországi egyházban. A gyülekezetek egy része és az idősebb nemzedék számára elengedhetetlen feltétel a liturgia és a gyülekezeti szolgálatok német nyelvének megőrzése. A gyülekezetek nagyobb részében azonban, főleg a városokban, ma már nélkülözhetetlen a két, német és orosz nyelvűség. Sőt egyre több, új gyülekezetben egyedül az orosz nyelv van használatban.

A zsinat fontos témája volt még a sok gyülekezetben mindmáig eleven *ébredési-pietista spiritualitás*, ugyanakkor azonban az egyház mai igehirdetésének és szolgálatának a *nyitottsága a mai társadalom életének új problémái* iránt.

Iwi de – LD

***

(Az Orosz Ortodox Egyház „krízis-tanácskozása” a súlyos válság és a belső ellentétek leküzdéséről)

Eddig egyedülálló, rendkívül széleskörű tanácskozást hívott össze székhelyére, a Szt. Dániel kolostorba II. Alekszij, Moszkva és Oroszország ortodox pátriárkája. A rendkívüli „krízis-tanácskozáson” a pátriárka elnöklete alatt jelen voltak egyfelől a többi egyházak és vallások, így a zsidóság, az iszlám és buddhisták képviselői, másfelől a politikai pártok legismertebb vezetői, mint *Zjuganov* kommunista és *Zsirinovszkij* nacionalista radikális pártvezetők, *Jelcin* elnök képviselője, *Luzskov* moszkvai polgármester, *Csernomirgyin* és *Rizskov* volt miniszterelnökök és sokan mások.

A pátriárka megnyitó beszédében arra utalt, hogy oroszok milliói fordultak az egyházhoz azzal a kéréssel, adjon segítséget a jelenlegi súlyos gazdasági és társadalmi krízisben. *Az egyháznak* – jelentette ki – *egyik főadata az is, hogy „békesség-szerző” legyen a párdalom szembenálló táborai között.* Ezt követte a hosszan tartó vita, amelyben számos fölszólaló az ellentétes táborok és nézetek közötti dialógus és egy átfogó nemzeti összefogás szükségességét

hangsúlyozta. Mások új alkotmány kidolgozását és a gazdasági élet gyökeres átalakítását követelték. Többen – elsősorban az egyházak és a vallások képviselői – a vallásos nevelésben és az erkölcsi értékek megbecsülésében látták – az elmúlt hetven év ateizmusa és egyházellenessége után – a megújulás igazi útját. Számos fölszólaló szerint – köztük volt *Michail Smakov* ismert szakszervezeti vezető is – az Orosz Ortodox Egyház továbbra is alkalmas főruma és a belső kiengesztelődés és összefogás ösztönzője lehetne a jelenlegi súlyos válság idején.

A „krízis-fórum” rövid zárójelentést fogadott el, amely szerint a találkozás a meglévő ellentétek dacára fontos új folyamat megindulását jelenti Oroszországban. Ennek továbbvitelére javasolja egy „különleges munkabizottság” megalakítását, és egy újabb dialógus-fórum összehívását a közeljövőben.

ENI

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

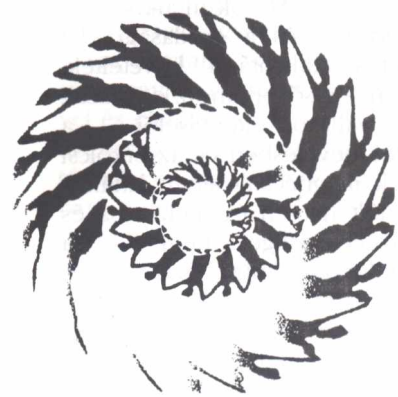
(Vallásos személyiségek, akik döntően formálták a 20. századot)

Egy országos televíziós program élénk vitát váltott ki az USA közvéleményében. A televíziós adás azt a 25 századunkbeli, ismert vallási személyiséget sorolta föl, akik a program szerkesztői szerint a 20. században a legnagyobb hatással voltak az USA közvéleményére, és döntően formálták a modern társadalom gondolkodását.

A 25 kiemelkedő vallásos vezető és gondolkodó között szerepel Karl Barth és Dietrich Bonhoeffer, Martin Buber és Reinhold Niebuhr teológusok, XXIII. János és II. János Pál pápa, Mahatma Gandhi és Martin Luther King, az emberi jogok harcosa, Billy Graham evangélikus és a dalai láma, Albert Schweitzer és Teréz anya, a keresztyén szeretet nagy példaképei.

A névsor közzétételét követő erős visszhang jelezte, hogy ezek a vallási személyiségek mennyire elismerten és milyen széles körben formálták Észak-Amerika, sőt a 20.

század modern társadalmá alakulását. Természetesen nem hiányoztak olyanok sem, akik ennek a névsornak a szükséges, további kiegészítését javasolták.

ENI

KÍNA

(Az egyházak és a keresztyénség erős növekedése Kínában)

A Német Evangélikus Missziói Szövetség adatai szerint a leggyorsabban növekvő egyházak ma a világ legnépesebb országában, a kommunista Kínában élnek. *A legutóbbi 50 év során a keresztyének száma 900 ezerről csaknem 12 millióra nőtt ebben a hivatalosan ateizmust valló országban.*

A marxista uralom alatt a 70-es évek végéig a keresztyénség, a többi vallással együtt, súlyos üldöztetést szenvedett el. A nyolcvanas évektől kezdve azonban az egyházi élet a „korlátozott elismertség” időszakában él, és újra fölvehette a kapcsolatokat a világ keresztyénségével. Jelentős az egyházi élet megelevenedése mind az egyesült protestáns egyházban, mind a „nemzeti” és az el nem ismert római katolikusok között. Az egyházak világszervezetei jelentős anyagi támogatással segítik a kínai keresztyénséget egyházi életük, a Biblia terjesztése és a teológiai képzés területein.

epd-w

DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

(Vallási és politikai vezetők közös fóruma a társadalom erkölcsi válságnak megoldására)

A dél-afrikai egyházak és politikai pártok, állami vezetők – Nelson Mandela köztársasági elnök vezetésével – „morális csúcstalálkozót” tartottak október végén Johannesburgban. A széleskörű egyházi-társadalmi tanácskozás összehívása az egyházak javaslatára történt. Részt vett és jelentős szerepet vitt azon Thabo Mbeki elnökhelyettes is,

akiben sokan Mandela elnök leendő utódját látják, s akinek jelentős szerepe lesz majd az Egyházak Világtanácsa világgyűlésén is Hararében.

A rendkívüli „csúcstalálkozón” Nelson Mandela elnök kijelentette: „Amikor a múlt évben fölhívást intéztünk a vallási közösségek vezetőihez, hogy befolyásuk teljes súlyával támogassák országunk újjáépítését és fejlődését, de mindenekelőtt erkölcsi megújulását, ebben nem voltak sem előföltételeink, sem előírásaink arra vonatkozóan, ez hogyan történjék... *Mi csak azt tudtuk, hogy országunk átalakulása nem választható el annak spirituális átalakulásától...* Nem sejtettük, hogy az egyházak válasza összehozza majd nemzetünk politikai vezetőit a fő vallási közösségek vezetőivel. Ez magában is nagy eredmény. Összeköti reményt keltően azt a két életszférát, amelyeknek lényeges szerepük van a közösségi értékek ébresztésben és fönntartásában”. Az egyházak kezdeményezése „erősíteni fogja nemzetünket és építeni fogja humanitásunkat” – fejezte be fölszólalását Mandela elnök.

A „csúcstalálkozó” végén a jelenlevő politikai és egyházi vezetők elkötelezték magukat egy *tíz erkölcsi alapelvből álló „etikai kódex”* követésére szolgálatukban. A fórum egyházi-vallási vezetői pedig ígéretet tettek arra, hogy országos, körzeti és helyi szinteken egyaránt öröködni fognak ezeknek az erkölcsi alapelveknek a megtartásán.

ENI

FIGYELŐ

A teológia és az irodalom

Interjú Pierre Bühler professzorral, a zürichi Teológia Hermeneutikai Intézete rendszeres teológiai tanszékének professzorával

Kérdező: Ifj. Fabiny Tibor

Pierre Bühler svájci teológiai professzor (1950–) először 1996-ban járt Magyarországon, akkor még a neuchateli (francia Svájc) teológia Hermeneutikai Intézetének vezetőjeként. Többek között az Evangélikus Teológián tartott előadást a tudomány és a teológia kapcsolatáról. Legutóbb ő tartotta az egyik plenáris előadást a szenvedéstörténet irodalmi feldolgozásairól azon a nemzetközi hermeneutikai konferencián, amelyet „Szakrális és szekuláris szövegek interpretációja” címen a budapesti Hermeneutikai Kutatóközpont rendezett Piliscsabán a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, 1998. szeptember 3–5. között.

Pierre Bühler származását tekintve francia svájci, családi vallási háttere mennonita, de őt már a svájci református egyházban szentelték lelkésszé. Rendkívül sokoldalú teológus, kiváló Luther-kutató, több éven át *Gerhard Ebeling* tanársegéde volt a zürichi teológián. A nyolcvanas évek elején ő szervezte meg a neuchateli Hermeneutikai Intézetet.

1997 őszétől nevezték ki a „Rendszeres Teológia különös tekintettel a Hermeneutikára és a Fundamentálteológiára” nevű tanszék élére, amelyet eredetileg *Gerhard Ebeling* számára alapítottak. Közvetlen elődje a korán elhunyt *Walter Mostert* volt. A rendszeres teológia kérdéseit interdiszciplinárisan vizsgálja. 1998 tavaszán *Paul Ricoeur* munkáiról tartott szemináriumot. Nyilvános előadását pedig „Krisztológiai formák a szépirodalomban” címen hirdette meg.

Az alábbi interjú Zürichben készült 1998 januárjában. Bühler professzor ekkor tartotta székfoglaló előadását.

F.T.: Először arra szeretnék rákérdezni, hogy milyen tényezők játszottak szerepet abban, hogy teológus lett?

P.B.: Mennonita családból származom, s otthon arra neveltek, hogy a hiten kívüli dolgokat az értelemmel közelítem meg. Ezért is jelentkeztem gimnáziumba Bielbe (a francia és német nyelvterület találkozási pontja Svájcban). Először természettudományos tagozatra jártam és agronómiát készültem tanulni. Ám döntő hatást gyakorolt rám a francia- és a filozófiatanárom, *Pierre-André Stucki*, aki igen komolyan érdeklődött a teológia és a hermeneutika kérdéseiről, doktori értekezését is Kierkegaardról írta. Neki köszönhetően változott meg az

érdeklődésem. Bultmann és Ebelinget olvastattam velünk, az ő segítségével fedeztem fel Kierkegaardot. Stucki ugyanakkor egy „Protestáns Tanulmányi Központ”-ot is vezetett, s az ottani viták igen nagy szerepet játszottak abban, hogy a teológusi pályát válasszam.

F.T.: *Tanulmányai alatt mely teológusok gyakorolták Önre a legnagyobb hatást?*

P.B.: Először is Bultmann egzisztencialista értelmezése. Még Stuckitól kaptam Bultmann *Az öskereszténység az antik vallások összefüggésében* című művét, ezután olvastam Kierkegaard *A keresztény hit iskolája* című könyvét. A Tanulmányi Központban együtt vitattuk meg Ebelingnek *A keresztény hit lényege* című munkáját. Ekkor fedeztem fel Ebelinget. A következő nagy hatású könyve, amit olvastam: *Luther. Bevezetés a reformátor gondolkodásába*. Ez a kiváló munka egyszerre érthetővé tette számomra Luther munkásságát. (A könyvet később le is fordítottam franciára.)

Teológiai tanulmányaimat a Lausanne-i egyetemen kezdtem meg, mellékszakként filozófiát hallgattam. Egyszer a faliújságon észrevettem, hogy diákcsera lehetőségét hirdették meg a zürichi teológiai fakultással. Ez felvillanyozott, mert így lehetőség adódott arra, hogy Ebelinget hallgassam. Ifjú feleségemmel (1971-ben nősültem meg) eredetileg egy évre szándékoztam Zürichbe menni, de végül is 11 év lett belőle! Két évig tanultam (1971–73), majd segédlelkész lettem, 1974 és 1982 között pedig Ebeling tanársegédje voltam. Akkoriban voltam asszisztense, amikor *A keresztény hit dogmatiká-ja* című három kötetes művét, és Luthernek a *Disputatio de homine* című munkájáról szóló nagy kommentárját írta.

F.T.: *Miről szólt Professzor úr doktori disszertációja?*

P.B.: Ebeling vezetésével írtam disszertációm *„Kereszt és teológia: a politikai teológia és Luther theologia crucis-ának összefüggése”* címen (Megjelent: Tübingen Mohr Kiadó, 1981). A kereszt teológiájának kérdését a korabeli politikai teológia (például Moltmann *Der gekreuzigte Gott*) nézőpontjából közelítettem meg. Az eszkatológiai szempontok tárgyalása figyelmemet többek között *Ernst Bloch* és a „frankfurti iskola” felé

irányította.

F.T.: Mintegy másfél évtizedet töltött Neuchatelben. Hogyan tudná összefoglalni ottani tevékenységét?

P.B.: Az Ebeling mellett töltött tanárszegédi évek után megválasztottak Neuchatelben a rendszeres teológia professzorának. Tanítottam dogmatikát, etikát, fundamentálteológiát, sőt eleinte még filozófiatörténetet is. Igazgatója lettem a „Hermeneutikai és Rendszeres Teológiai Kutatások Intézetének” (IRHS) is. Eleinte ez csak egy kis tanulmányi csoport volt, amely hermeneutikai kérdésekkel foglalkozott. Sikerült a csoport munkáját intézményesíteni, hivatalosan az egyetem intézete lettünk. Bizonyos témákon dolgoztunk, majd azokat könyv formában publikáltuk: *Igazság a dialógusban* (1982), *A narráció* (1988), *Természettudomány és hit* (1992), *Interpretálni azt jelenti, hogy megváltozni* (1995). 1994 óta egy folyóiratot is megjelentettünk: *Hermeneutikai variációk* címen. Az elmúlt években, 1993 és 1997 között kollégáimmal kidolgoztuk a hermeneutikának a teológiai oktatásban való interdiszciplináris rendjét. A neuchatelei teológia hallgatói egyetemi fokozatot szerezhetnek hermeneutikából, amennyiben más fakultásokon is folytatnak tanulmányokat.

F.T.: Professzor úr a napokban „Határátlépés és behatároltság” címen tartotta székfoglaló előadását itt a Zürichi Egyetem Teológiai Fakultásán. Kifejtené bővebben, hogy mit is jelent ez a cím?

P.B.: Székfoglaló előadásomban azt a hermeneutikai problémát igyekeztem körülírni, amelyben évek óta élek. A „határok átlépéséről” van szó: számomra ez egyaránt jelenti a nyelvi határok (francia és német), a tudományágak határának (teológia és filozófia), vagy akár a hit és a természettudományok határának átlépését. A „határok átlépése” egyre inkább azt az érzést keltheti bennünk, hogy határ nélkülivé válik a világ. (Ez a „globalizáció” problémája.) Ugyanakkor e határok átlépésével fedezzük csak fel, hogy mi emberek mennyire „behatárolt”, korlátozott lények vagyunk. Sohasem éreztük ennyire a határok kétértelműségét. A régi, komoly határok, mint például a „berlini fal” eltűntek, ugyanakkor új határok keletkeztek. Újra kell gondolnunk tehát a határok kérdését teológiai szempontból. A krisztológiában újra meg kell határoznunk határainkat és korlátainkat. A hermeneutika számára ez rendkívül jelentős kérdés, s mindennek számos etikai vonatkozása is van.

F.T.: A következőkben a beszélgetést Professzor úr legújabb kurzusára irányítanám, amelynek ez a címe: „Krisztológiai formák a szépirodalomban”. Magyarországon eléggé szokatlan, hogy egy teológus irodalomról hirdessen előadássorozatot a hallgatóinak. Itt Svájcban ez természetesen történik?

P.B.: Nem, Svájcban is szokatlan, ha valaki teológiai kérdéseket irodalmi műveken keresztül tanít. Engem régóta érdekel a szépirodalom. A bieli gimnáziumi évek alatt fedeztem fel magamnak *Dürrenmatt* (a protestáns papgyerek!) drámaírói munkásságát. *De Beckett, Ionesco, Max Frisch, Thornton Wilder* is nagyon közel áll hozzám. Irodalmon keresztül a teológiai kérdéseket szokatlan, de rendkívül intenzív szemüvegen át látjuk.

F.T.: Saját maga „találta-e ki” ezt a kurzust, vagy esetleg volt-e valamilyen modell a szeme előtt?

P.B.: Nem volt semmilyen modell előttem. De nem hiszem, hogy egyedül én próbálkoztam volna ilyen

megközelítéssel. Németországban a római katolikus teológus, *Karl-Joseph Kuschel* számos könyvet publikált már a „teológia és az irodalom” kérdéséről. Bizonyára előadásokat is tartott hasonló témáról.

De a krisztológia irodalmi vonatkozásairól még senkitől sem hallottam előadást. Érdekes kísérlet ez számomra, mert ebben a szemeszterben tartok e kurzussal párhuzamosan egy dogmatikai előadássorozatot, ahol azt a kérdést kutatjuk, hogy mit jelent ma Jézus Krisztusban hinni. Itt viszont arról van szó, hogy Jézus Krisztus alakja miként jelenik meg irodalmi művekben. Így a két kurzus izgalmas módon átjátszik egymásba.

F.T.: Milyen a hallgatók reakciója?

P.B.: Rendkívül pozitív! Előre elkérik az egyes irodalmi szövegeket, hogy még az előadás előtt el tudják olvasni. Az a véleményük, hogy nemcsak alkalmas, hanem rendszeresen kellene ilyen kurzusokat tartani.

F.T.: Szólna röviden a kurzus módszertani alappilléreiről?

P.B.: Fontosnak tartom, hogy tiszteletben tartsuk a teológia és az irodalom közötti különbséget. A hermeneutika a kettő közötti összekötőkapocs. Veszélyes, ha egybemossuk a két tudományt, ha a szövegeket „használjuk” ahelyett, hogy interpretálnánk őket. (U. Eco) Fel kell ismernünk az irodalmi szöveg esztétikai jellegét, s el kell kerülnünk azt a kísértést, hogy eszközként használjuk őket teológiai célok érdekében. Kierkegaarddal szólva: irodalmi szövegek teológiai kérdésekben csak indirekt módon nyilvánulnak meg. Nagy segítséget jelent nekem Paul Ricoeurnek az elbeszélésről szóló elmélete. Segít abban ugyanis, hogy felfedezzük: mi is történik teológiailag, miközben irodalmi szövegeket olvasunk.

F.T.: Megnevezne néhány irodalomkritikust, akik nagy hatással voltak Önre?

P.B.: Még a gimnáziumban sokat tanultam a francia strukturalistáktól (Greimas, Genette, Barthes). Ők igen jelentős mértékben hatottak a francia nyelvterületen élő teológusokra. Természetesen Paul Ricoeur munkásságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Az ún. „konstanzi iskola” befogadás-esztétáin kívül (H. R. Jauss, W. Iser) megemlíthetem *Umberto Eco* nevét (*Lector in fabula, Az interpretáció korlátai*), vagy a francia nyelvterületen élő zsidó szerzőt, *Marc-Alain Onakint*. És aztán természetesen a kanadai *Northrop Frye*-t...

F.T.: Milyen szempontok szerint választja ki az előadásán szemléltetett irodalmi műveket? Különbséget tesz-e keresztény vagy nem keresztény szerzők között?

P.B.: Számos szempontot kell figyelembe venni, ezért nagyon széles skáláról választom ki az egyes műveket, különféle szerzői intenció alapján: ironia, paródia, adoráció, rekreáció, elidegenedés, távolságtartás stb. Természetesen fennáll annak a lehetősége, hogy az egyes szerzők „ürügy”-ként használják a bibliai szövegeket, nem könnyű eldönteni, hogy a szerzőt a keresztény hit inspirálja, vagy csak egyes keresztény motívumokkal játszik. Nem lehet a műveket közvetlenül keresztény koncepcióhoz viszonyítani. Lehet, hogy egy történet, amelyikben nincs semmilyen explicit utalás a keresztény hitre, sokkal „keresztényibb”, mint az, amelyik esetleg önmagát annak mutatja. Ahhoz, hogy a különbséget észrevegyük, nem árt, ha összehasonlítjuk a bibliai narratíva és az irodalmi narratíva szerkezetét és

azok kommunikációs implikációit. Itt ismét igen fontos az, amit Paul Ricoeur „narratív identitás”-nak nevez.

F.T.: Megnevezne néhány költőt, író, drámaíró, akik műveit teológiai fakultásokon mindenképpen tanítani kellene?

P.B.: Hát ez egy hosszú lista lenne! Bármely szerző érdekes lehet, de igaz, hogy egyeseknek erősebb a vallási témákhoz való kötődése. A klasszikusok közül először talán *Shakespeare* nevét említem (Kierkegaard nagy tisztelője volt), *Cervantest*, *Swiftet*, *Melville-t*, a franciák közül *Rabelais-t*, az oroszok közül *Dosztojevszkijt*. A modernek közül: *Dürrenmatt*, *Beckett*, *Ionesco*, *Wilder*, *Handke*, *Szolcsenyicin*, *Faulkner*, *Hemingway*, *Koestler*, *Eco*, *Buzatti*. A fiatal nemzedékből nagyon érdekesek *Sylvie Germain* művei.

F.T.: Eddig az irodalomnak, illetve az irodalomtudománynak a teológiára gyakorolt hatásáról faggattam. Végezetül azt kérdezem meg: hatnak-e a teológusok az irodalmárookra?

P.B.: Manapság az emberek irodalmi szövegekben találkoznak vallási kérdésekkel, s nem az egyházban keresnek kérdéseikre választ. Az irodalmi szövegek foglalkoznak az Isten, a gonosz, a halál, a hit kérdéseivel. S az irodalomtudósok sokszor már nem igazán tudják, hogy nyúljanak e kérdésekhez. És ekkor a teológusokhoz fordulhatnak segítségért, akik interpretációs eszközöket, modelleket nyújthatnak számukra, hiszen magukban e nehéz kérdésekkel aligha boldogulnának.

F.T.: Köszönöm szépen a beszélgetést.

ISTENTISZTELETI ÉLETÜNK MEGÚJULÁSA

(LMK dolgozat, Dabas-Gyón, 1998. szeptember 23.)

Az első gyülekezet (egyház) első istentiszteletéről ilyen tudósítás maradt ránk: „Buzgón szorgalmatoskodtak az apostolok tanításának tanulásában, a testvéri közösség ápolásában, a kenyér megtörésében és az együttes imádkozásban”. (Csel 2,42 – Budai Gergely fordítása – 1967)

Ma sem tehetünk mást és többet istentiszteleti életünk megújulása érdekében. Vagyis elmélyülten kell foglalkoznunk az apostoli Krisztus-tanúságtétellel az igehirdetésben; közösségi alkalommá kell tennünk az istentiszteleteinket; vissza kell hoznunk az úrvacsorát; életszerű (reszponzorikus) imaközösséggé kell válnunk. Csak így tudom elképzelni istentiszteleti életünk megújulását ezen a négyes, **jól bevált, kétezer éves nyomvonalon**.

Felolvasom a központi intenció megszívleendő három gondolatát, illetve ténymegállapítását: „századunk fontos felismerése, hogy a modern, sőt posztmodern világ sem tudta megkérdőjelezni az istentiszteletet s annak fontosságát. Minden ellenkező hatás és kísérlet ellenére az istentisztelet maradt az egyház, s a gyülekezetek életének középpontja. – Nem mindenáron új formákra van szükségünk. A belső tartalomnak, hozzáállásnak kell megújulnia ahhoz, hogy a külső 'köntös' is megújuljon. – Magyarországi Evangélikus Egyházunkban 1997. januárja óta munkálkodik az Országos Liturgiai és Ágendaszerkesztő Bizottság.”

Az ún. „**főistentisztelet**” megújulására nézve – a gyakorló lelkész oldaláról – szeretnék beszélgetést indító észrevételeket tenni.

1. Nem kerülheti el figyelmünket az a tény, hogy hitre jutott fiatalságunk (és szüleik, a középgeneráció is sokszor) **nem érzik jól magukat** főistentiszteleteinken! Ezzel szemben az ún. kisegyházak főistentisztelete izgalommal várt, jó hangulatú, baráti találkozás, ahol még az órájukat sem nézik az összejöttök. Különösen jól

érezik magukat a fiatalok, sőt az először betévedt idegenek is.

Ezt a jelenséget hőmérőszerűnek érzem: istentiszteleti életünk ellaposodását, unalmassá, eseménytelenné válását jelzi. Ami izgalmas és várva várt ügy volt az apostoli gyülekezetek számára **naponta**, az egy nagyobb baj nélkül elhagyható vasárnapi szokássá vált gyülekezeteink számára manapság.

Keresve, egyre keresve az okokat ilyen gondolatokat írok le előljáróban.

♦ Mi, a mai gyülekezet az istentisztelet „fogyasztói” vagyunk, de nem alakítói, formálói, aktív résztvevői.

♦ Nem éljük át, hogy a hirdetett evangélium, az a bizonyos „viva vox” istenhitet ébresztő ereje, amit a gyülekezettel meg kell osztanunk, **beszélgetés** szintre kell eljuttatnunk, vagyis tanulmányoznunk.¹

♦ A szentségek helyes kiszolgálását pedig sohasem értelmezhetjük úgy, hogy nem, vagy ritkán élünk vele. Az istentisztelet hadd beszéljen arról – gyülekezet és papja között! –, hogy „A prédikáció hirdeti a bűnbocsánatot, a szentség pedig bizonyossá tesz felőle” (Budaker Oszkár).

♦ Luther idejében az igehirdetés „becsületét” kellett helyreállítani, a mi időnkben a szentségeket (a keresztséget és az úrvacsorát).

♦ Az istentisztelet vagy a tevékeny hitre, a templomon kívüli élet istentiszteletére buzdít (azt hozza be a templom falai közé és oda indít vissza!) vagyis **egész életünket** teszi istentiszteletté, vagy templomozásunk csupán egyórás „kikapcsolódás” a mindennapi életből.

¹ Nem ritkán hallani az ellenvetést: ahol valóban a Biblia Krisztusát hirdetik életszerűen, ott egyszer csak gyülekezet lesz és megújul az istentiszteleti élet. – Ezt bizonyosan tudták az apostoli gyülekezetekben is, de nagyon tudatosan az igehirdetést még körülvették az említett gyakorlattal. (ApCsel 2,42)

2. Úgy érzem, hogy az apostoli gyülekezetből idézett négyes istentiszteleti tartópillér egyformán fontos elemei közül (igehirdetés, közösség, úrvacsora, imádság) kettőt kell részleteznem: „a testvéri közösség ápolását”, – és „a kenyérnek megtörését”, vagyis úrvacsorai gyakorlatunk teológiai és liturgikai, illetve liturgiai értelmezését.

Az istentiszteleti gyülekezet **közösségi jellegéről** – Nem kell bizonyítgatnom, hogy ez mennyire hiányos, és milyen szomorú képet mutat. Nem csodálkozom, hogy a lelki élet után vágyódók éppen e hiány miatt szaladnak el a kisegyházak ölelő karjai közé. Mert testvéri ölelés és egymás terhei hordozása nélkül Krisztus egyháza nem működik. Kis lépések is segíthetnek, nem kell ehhez átalakítanunk istentiszteleti rendünket.

♦ Ha a lelkész belép a gyülekezetbe, valamilyen gesztussal köszöntse a jelenlevőket. Ez minden templomnál kívüli összejövetelen így történik, például iskolában, kultúrházban stb. Ennek megfelelője befejezőkor a templom ajtóban való kézfogás, ott néhány személyes szó is elmondható.

♦ Jó lenne néhány gyülekezeti tag készültsége, aki az ismeretlen templomba érkezőt köszöntené, helyreállításra, és gondoskodna számára énekeskönyvről. De szép volna, ha a „törzstagok” ezek mellé is ülnének.

♦ Ha nincs az istentisztelet megkezdése előtt gyülekezeti éneklés, akkor támogatni kellene (és nem elfojtani) a hívek egymás közti ismerkedését és beszélgetését. Ennek egészen korakeresztény szép hagyománya van, amiből már csak a „Kyrie eleison” maradt meg, vagy például nálunk evangélikusoknál, az sem. (V.ö. Vajta Vilmos megállapításával...)

♦ Irigylésre méltó, ahogyan például a római egyház istentiszteletén a szentség vétele előtt a papszomszédok felé a megbékélést gyakorolják. Ezt megfigyelttem át már evangélikus ifjúsági konferencián is (bodajki „Szélrózsa”).

♦ Tudom, hogy déli harangszóra otthon kell lenni, hogy ki ne hűljön a vasárnapi ebéd, de ahol ennél fontosabb az istentisztelet utáni beszélgetés, mondjuk az elhangzott igehirdetésről, az szintén irigylésre méltó. És ehhez sem kell az istentiszteleti rendet megváltoztatni...

♦ Milyen közösségteremtő lenne, ha a befejező egyetemes imádságban nemcsak halottainkról és betegeinkről emlékeznénk meg, hanem kicsi családi örömeinkről és gondokról is, természetesen az illető család egyetértésével. Ilyen imakérést külön dobozba is be lehetne gyűjteni valahol a bejárat közelében. És így lehetne **közös** az oráció ökumenika.

♦ Nem látom annak sem akadályát, hogy a Miatyánkot egymás kezét fogva mondjuk el.

Minderre csak szívósan tanítani kellene híveinket, és máris otthonosabbá válna istentiszteleti életünk.

3. Szeretnék még részletesebben szólni az **igehirdetés és az úrvacsora egységéről** istentiszteleti életünkben.

Luther számára **nem** a templomi istentisztelet rendje volt a fő kérdés, nem szerepelt reformátori programjában semmiféle liturgikus reform. **1523-ig (!)** nem is állít össze istentiszteleti rendet. **A reformátort élete végéig az evangélium tiszta hirdetése és a szentségek helyes kiszolgáltatása foglalkoztatja, ez kezdeti és végső reformátori célkitűzése.**

Tételesem ezt így lehet fogalmazni: nem alakult ki semmiféle ún. lutheri, reformátori, evangéliumi istentiszteleti rend, mert Luther ezt kifejezetten ellenezte. Ellene volt azért, mert:

a) Az istentisztelet rendje, menete – szerinte – emberi rendelkezéssel alapszik, eszköz csupán az ige és szentségek szolgálatára. Vallotta, hogy nem lehet mértékadó sem a római miserend, sem az általa összeállított német mise!

b) Bármiféle liturgikus kényszerűséget, törvényszerűséget ismételt elutasított. Az általa szerkesztett német misének előszavában hangsúlyozta, hogy csak példát és segítséget akar nyújtani, és nem valamiféle előírást adni. (Megjegyzendő, hogy a rendet mindig is fontosnak tartotta, az önkényeskedő szabadsággal szemben!)

c) Luther alapállásban mindig mutatkozik egy bizonyos lelkipásztori szempont. Tanítja, ha az istentisztelet nyújtja a lényegét (ige és szentségek!), akkor minden, a nép által megkedvelt istentiszteleti elem megmaradhat, sőt újabbakkal is gyarapodhat. Nem győzi hangsúlyozni, az istentisztelet célja, hogy hitet ébresszen, s itt elsősorban az igehirdetésre gondol, – és hogy ezt a hitet megerősítse, itt viszont az úrvacsorára teszi a hangsúlyt. Ha ezt a célját az istentisztelet nem téveszti szem elől, akkor ő „minden harangot meghúztatna, az összes orgonát zúgatná, ami csak hangot ad”. (Idézi Wiczián Dezső: Luther és az istentisztelet – 1942)

Luther felől olyan kérdés nem érkezik hozzánk, hogy mennyire „lutheri” a liturgiánk. Csak olyan, mennyire segíti istentiszteletünk az evangélium tiszta megszólalását és a szentségek helyes élését.

Mit értett Luther istentisztelet alatt? – Az ige és a szentségek el nem választhatósága

A Deutsche Messe zárószavában olvassuk: „az istentiszteleti rendek a hitet és a szeretetet segítsék elő és ne legyenek hátrányára a hitnek. Ha ezt a hivatásukat nem töltik be, már halottak és nincs többé értékük”. (Idézi Budaker Oszkár: Az istentiszteleteket megújító mozgalmak és azok bírálata – 1942.) Ezt fejezi ki másik megállapítása is: minden istentiszteleti renddel úgy kell élni, hogy „amennyiben visszaélés származik belőle, azonnal el kell törölni” (idézet ugyanonnan). Visszaélés csak akkor következhet be, ha a kegyelmi eszközök, az ige és a szentségek, valami módon háttérbe szorulnak. Ezek **Isten rendelkezései**, hogy éljünk velük és általuk. Ezekben Isten cselekszik, általuk van közöttünk Jézus Krisztus. Csak ezen az úton valósulhat meg az istentisztelet, de maga az egyház is. **Ezek miatt vallja Luther az istentisztelet el nem hagyható, lényeges elemeinek Isten igéjét és az úrvacsora szentségét.**

Amikor Luther újításként, az istentisztelet **állandó** részeként építi be a prédikációt (Deutsche Messe), akkor ő ezt **az úrvacsora mellé helyezi, és nem a helyébe!** Az ő számára elképzelhetetlen az ún. „predikációs

főistentisztelet”, ahol nincs úrvacsoraosztás, **ezért** nem foglal állást ezzel kapcsolatban.²

A templomi istentiszteletben Luther az igét és a szentséget (sacramentum) együtt, egyforma hangsúllyal nevezi tartópillérnek.

Luther kérdése ma felénk így hangozhat: mivel nyugtatjuk meg magunkat, milyen alapon tartjuk magunkat a reformáció egyházának, amikor istentiszteleti, gyülekezeti és egyéni életünkben majdhogynem hiányzik az úrvacsorával való élés.

Luther istentisztelet-látása és az ősegyház istentisztelete

Amikor Luther az élet istentiszteletéről beszél, ahol a templomi istentisztelet mai szóval csak „indítóhely, start-hely” – akkor az első keresztyének istentiszteleti gyakorlatához áll legközelebb.

A Torgaui vártemplomot felavató beszédében, már élete vége felé (1544-ben) el meri mondani: ha ez a templom nem volna, ott „kűnn a kűtnál” is lehetne hirdetni az evangéliumot, vagyis akkor ott folyna a teljes értékű istentisztelet. Mert szerinte az nincs semmiféle helyhez, időhöz, vagy szertartáshoz kötve, csak az ígé-
hez, és ez alatt Luther mindig a szentséget is érti! – Ha a képet Luther gondolkodásával tovább pergetjük, akkor az a bizonyos kút nemcsak templommá lehet, hanem az ott végzett hűséges munka Istennek kedves istentiszteletté is válhat. – Még tovább forgatva a képet mondhatjuk, Luther számára nem az volt a reformátori célkitűzés, hogy miként újítsa meg a templomi istentiszteletet, hanem, hogy a templomozásba és az ún. szent helyekre „beszorult” istennépét hogyan vezesse ki ahhoz a bizonyos kúthoz, – az élet istentiszteletébe.

Továbbra is a torgaui-képnél maradván, az első keresztyének nem is gondoltak arra, amikor összegyülekeztek házaknál, katakombákban vagy templomokban, hogy annak más célja is volna, minthogy hitben és szeretetben megújulva térhessenek vissza a „kút melletti” életükhöz. Az összegyülekezés azért volt számukra olyan fontos, hogy az „apostoli tanításban, a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádkozásban” (Csel 2,42) eligazítást, erőt, megszentelődést nyerjenek **otthoni** életükhöz.

Vajta Vilmos 1968-as budapesti előadásában (Lelkipásztor 1969. február) a liturgiátörténet oldaláról mutatja be a kontinuitást az ősegyház és a reformáció istentiszteleti rendje között. Kimutatja, hogy a keleti és a nyugati keresztyénség istentiszteleti rendje egyaránt két alkotórészből áll: a missa catechumenorumból és a missa fideliumból. Ezen, az első századokra visszanyúló renden sem Luther, sem Kálvin nem változtatott.

Vajta felveti a kérdést, **miben állt az első keresztyének istentisztelete**. – Az első keresztyének istentiszteletén a megkereszteltekön kívül az akkori pogány társadalomból nem kevés jóindulatú, érdeklődő ember is részt vett. Az istentisztelet első felében ezek őszinte közösségben elmondták, vagy elimádkozták mindazokat a gondjaikat, harcaikat és örömeiket, amelyben éltek, és egy-egy ilyen vallomásra hangzott az együttlévő gyülekezet válasza: „Kyrie eleison”, Urunk irgalmazz. Végül pedig Isten ígéje erősítette meg őket ugyanezen kérdé-

seikben, és így megerősödve lettek visszaküldve a világba való hűséges szolgálatra. – Idáig tartott a missa catechumenorum. Mai szóval, az istentisztelet prédikációs része. – Ezután már csak a „kicsiny nyáj” maradt együtt, a már hitüket megvalló megkereszteltek, hogy az úrvacsora szentségében megerősödjenek, azzal a Jézus Krisztussal való közösségben, aki az imént szölt hozzájuk az ige hirdetésben. Így vált bizonyossá a közösségünk Urukkal, egymással és a kenyér és bor által a mindennapi étellel. Így erősödtek meg az eljövendő és beteljesedő üdvösség örömlakomájával. Istentiszteletük csúcsa volt ez a közösség, vagyis a missa fidelium, a hívők istentisztelete. (Megjegyzendő, a hitvallás természetesen ehhez a részhez csatlakozott.) – A nagy konstantinusi fordulat – mutat rá Vajta – az évszázadok folyamán azt a benyomást keltette végül, hogy az egész nép lépett a kicsiny nyáj helyébe, mint „corpus Christianum”. Ezzel megszűnt az istentisztelet kettős felépítettsége: a világba való küldés és az erre való szentségi megerősítés. Vagyis a katechumenok rendje a hívők mindent átölelő istentiszteleti rendjévé lett, a szentségi rész pedig levált az istentiszteletről. Ez a fordulat a reformáció hatására bontakozott ki (Jánossy Lajos szerint a XVI. század végére már ez volt jellemző a magyarországi reformált gyülekezetek istentiszteleti felépítettségére.) – Visszatérve a reformáció előtti évszázadokra, ezt a fejlődési irányt – nagyon személetesen szólva – először az ige hirdetési rész elbizonytalanodása („szentbeszéd”), sőt elmaradása jelezte, amivel együtt járt a szentségi rész materializálódása és ismétlődő áldozattá váló kinövés. – A reformációt követő évszázadokban, ha megtisztult is az istentiszteletet hordozó kettős pillér: az ige hirdetés és a szentségek, **annak ősi és reformátori egyensúlya mindenképpen megbomlott**. „Az eredeti őskeresztyén istentisztelet rendjének kettőssége nem a küldetés és a gyülekezetépítés kettősségét jelenti többé, hanem magának a gyülekezetnek a szétszakadozottságát, az ige hallgatással megelégedő és az úrvacsorázó gyülekezeti csoportok kettősségét.” (Vajta Vilmos) **Itt tartunk ma!**

Az ősegyház és Luther istentiszteleti gyakorlata

a) Evangélikus teológiánk konszenzusa a világ lutheranizmusával lehetővé tette az ige hirdetés ősegyházi és lutheri értelmezését: **Jézus Krisztus evangéliumával szolgálni a világnak**. Ezen a ponton istentiszteleteink prédikációs része továbbviheti az ősegyházi és lutheri örökséget. Kérdés marad viszont **a prédikáció dialógikus jellege**. **Megítélés szerint a világgal felvette már mai prédikációnk a dialógust, de van-e ilyen kapcsolata magával a gyülekezettel?** A vérszegényen és erőltetlenül mondott Apostoli Hitvallás és Miatyánk külsőleg is jelzi: a gyülekezetekben kevés az igény a prédikációs istentiszteletben való **aktív** részvételre.³ **A gyülekezeti termekben folyó munkában látom** a kibon-

² A felnőtt egyháztagek gyülekezetünkben úgy próbáljuk bevezetni a „felelgetős” istentiszteleti rendekbe (pl. E liturgikus rend – Énekeskönyv 28–29. oldal), hogy gyermekeink szolgálatával többször tartunk ún. „családi istentiszteletet”. Ilyenkor ők a „Gyülekezet”. Válaszokat kibővítjük zsoltárokkal (pl. Énekeskönyv 101kk oldal), igékkel és ők olvassák fel az imádságokat is. Évek elteltével a gyülekezet velük tart már, kedvet kap hozzá. Több gyülekezetben együtt mondják pl. a gyónó imádságot, de a dicsőségszöveget (Kis Glória) is.

² Innen közelítve mondanivalónkhoz alig érthető, hogy nem élünk Agendánk lehetőségével, vagyis hogy nem építjük be istentiszteletünk folyamába az úrvacsorát.

takozás egyik lehetőségét. Ott tanulhatják meg a dialógustól elszokott híveink, hogy jó és szükséges dolog életünk kérdéseiről Isten színe előtt, a gyülekezetben **beszélgetnünk**. Az ige segítségével, Istennel és egymással. Ezek a beszélgetések köthetnek össze még jobban a világgal is...

b) Templomi istentiszteleteink dialógikus továbbfejlesztéséhez jó indítást ad Agendánk (ún. liturgikus rendek), és új énekeskönyvünk (pl. 300. ének), de gyülekezeteink többsége ezt egyszerűen nem érzékeli. „Katolikusosnak” tartja, és valóban az: **egyetemes, ökumenikus** összetartozást fejez ki! Az igazi katolicitás az Evangélikus Egyház Agendájából sem maradhat ki!

Nem lutheri és nem evangéliumi egyházunk mai helyzete, ahol az úrvacsora sem életünkben, sem istentiszte-

leteinkben nem tölti be hitünket, hálaadásunkat, közöségünket megerősítő szerepét.

Jézus szavai, „Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem igazi étel, és az én vérem igazi ital. Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, az énbennem marad, és én őbenne” (Jn 6,54–56) nem engedik meg azt a teológiai vitát, hogy *mikor* és *hányszor* osszuk és vegyük az úrvacsorát. Egvetlen parancsa és ígérete van:

– az evangéliumot hirdetni kell,

– a szentséggel pedig élni kell! (Alkalmas és alkalmatlan időben...)

Simonfay Ferenc

LELKÉSZ, LELKÉSZCSALÁD

A GYÜLEKEZETBEN

„A cserép eltörhet, a virág az élet: ez, ez a fontosabb! Összetörünk, de aki többért tört össze, az a boldogabb.”
(Sípos Károly: Cserepek vagyunk)

Az LMK gyűléseknek általában és ennek a kijelölt témának az értelmét is abban látom, hogy eleget tehetünk Jézus hívásának: „Jöjjetek velem és pihenjete meg kissé.” (Mk 6,31) Tele van a poharunk és ha még itt tovább töltögetjük, minden mellé csurog. Nincs sok értelme az utolsó éjszakán összeütött tudományos, vagy annak hangzó témákat elemezgető előadásoknak. Önképző hatásukban is kételkedem. Aki igényes, úgyszólván olvas, aki igénytelen, úgysem. A kötelező „örsgyűlés” helyett legyen a várva várt találkozás, a Jézussal együtt pihenés, a „Márta-tevés” helyett a „Mária-levés” alkalma ez!

Gondolataimat három pont köré fűzőm:

- I. VISSZA A MÚLTBA...
- II. A JELEN...
- III. A JÖVŐBE TEKINTVE...

***

I. Vissza a múltba

Magunkban hordozzuk mindazt, ami valaha történt velünk. Azt, hogy „Jöttem én a semmiből!” énekelhetjük az érzelmes dalban, de ez nem változtat a lényegen, ahogy egy családi háttérrel tudhatunk magunk mögött. Augustinus mondja: „A szülők élete az a képeskönyv, amit a gyermek először olvas”. Mi mit olvastunk? Szépet? Adjunk hálát érte! Semmi jót? Akkor is köszönjük meg Istennek az első leckét, melyben tanított, mit ne tegyünk soha! Olyan gyermekséggel, amely szeretettel volt tele, ki lehet bírni egy fél életen át a hideg világot. (Jean Paul)

Anya, szülő, gyermek, testvér – önmagukban mára hamisan csengő – vagy talán fájó – szavakká lettek. Elég

a magukra hagyott gyermekekre, szülőkre, egymástól eltávolodott testvérekre gondolni. Ha szemlélődünk a környezetünkben, láthatjuk, hogy milyen defektesek e legszentebb emberi kapcsolataink is. Éppen ezért köszönhetjük meg ezerszer is azt a gyermekkort, amely szeretettel volt számunkra tele. Az anyai, szülői szeretet egy megragadóan szép irodalmi példáját szeretném idézni, mely fia kérdésére: „Te nem bízol bennem?” – így válaszol: „Az igazságodban, lelkedben igen, de a természeted még sok baj és bánat forrása lesz. De én nem várom meg, amíg megtanulod a szelek járását és a vitorlák kezelését. Felszállok a hajódra és ha elsüllyed, veled akarok alámerülni.” Az anyaság, a szülői szeretet akkor emelkedik magasztossá, ha így tud érezni. Boldoggá az az ember lesz igazán, akivel felszálltak a hajóra, mert egy életre erőt, bátorságot kap és mindvégig vágyik vissza, mint *Arany János* Ithon című versében.

Mint a madár a fészkére,
Szomjú vándor hűvös ére,
Mint a gyermek anyaölbé:
Vágyom én e nyájas körbe.

Itt enyelgő kis családom
Közt, van az én jó világom;
Künn borong bár a magasban:
Itt örökké csillagom van.

Csillogó szem, mosolygó ajk:
Ez az, amit szívem óhajt,
S küszöbömet átall lépve,
Ez derül itt én élembé.

Szívem ifjul, gyermekké lesz:
Kis örömet nagynak érez,
Körülem is ártatlan kedv
Játszi pillangója repked.

És felejttem egyelőre
Gondjaimat a jövőre:
Mi nehéz súly függ e vállon,
Nehogy kedvök búra váljon.

Gyermek szívvel öntudatlan
Nyugszom meg e gondolatban,
Hogy övéit el nem hagyja,
Ki mindnyájunk édes atyja.

Egy megkeseredett ember ezt mondta: a család arra való, hogy jól mutasson a fényképen. Bár sok esetben gyűlötni tűnik, mégsem hihetjük ezt. Igaz, attól még, hogy testvérek között nő fel valaki, nemcsak az önzetlenség, hanem az irigység is kialakulhat. Állandó panasz az élet ellen, ami nem adott meg annyit, mint másnak, vagy éppen a testvéremnek. A szakértők beszélnek Kain-komplexusról is. Mindenesetre nagy ajándék egy jó testvér, de egészséges zemélyiségünk nem ettől alakul ki, hanem ha Jézus tanításait követjük.

Aki úgy tekinthet vissza, hogy mindazoktól, akik gyermekkorától legközelebb álltak hozzá, csak igazat, szépet és jót látott, végtelen sok szeretetet kapott, akinek első szavai között szerepeltek az imádság szavai, abban az évek múlásával csak növekedett és erősödött a hit. Ez a hit jelentetel a pedigrénél. Nem minden ok nélkül szeretem *Váci Mihály Származás* című versét.

Nem az jelöli a származást, a rangot,
hogy kikre büszke valaki,
de az, hogy övele kik büszkélkednek,
s kik szokták nevét féltve mondani.

Én nem mások érdemével dicsekszem:
Nem azzal kezdem, – honnan származom.
Tenni szeretnék valamit először,
hogy kitűnjön: ki fogadhat fiának,
kinek rokonságára van jogom.

Szeretnék olyat tenni, – ő csak egyszer!
mírről meglelt fiára ismer
sok egyszerű, távoli rokonom!
S míg tettemet emlegetik,
s komoly szavakkal nevezgetnek engem,
ők dicsekednek, büszkén, énhelyettem:
„Közülünk származik!”

***

Három mércét figyeltem meg e téren lelkészi
örökben:

1. Jó, még jobb, lelkészgyerek
2. Jó, még jobb, budapesti
3. Jó, még jobb, férfi

Pedig emberileg nézve és hiszem, hogy Isten szerint
s az egyes ember számít. Be tudjuk-e tölteni a lelkész
szolgálatát? Lelkészek vannak, de szükség lelkészre van.
A görög bölcsek lámpással mentek a piacra, hogy az
emberek közt emberre találjanak. Azóta is, számunkra is a
legfontosabb, hogy megtalálhatók legyünk. Vissza kell
tekintenünk akkor is, ha ez boldog hálával tölt el minket,
s akkor is, ha fájó, mert így ismerjük meg önmagunkat,
hogy tudunk növekedni a jóban, erősödni, ha gyengék
vagyunk.

II. A jelen

Minden kapcsolatunk – családi, gyülekezeti – alapja,
hogy milyen kapcsolatban vagyunk Istennel és
önmagunkkal. Nagy dolog! – mondhatják emberek,
hiszen legközelebb én állok magamhoz. Úgy van, de
éppen ez az akadály is. Nincsen rálátásunk
önmagunkra. Strucc-megoldás különösen lelkészi
szolgálatot végzők esetében azt mondani: Én nem érek
rá, én nem akarok annyit foglalkozni önmagammal, én
másokért akarok élni. Vagy talán ahhoz a konferencián
résztevő asszonyhoz vagyunk hasonlóak, aki ezt mondta
önmagáról:

– Kérem, én egy nyomorult, bűnös, semmire való,
tehetetlen asszony vagyok. Erre mögötte megszólalt
valaki:

– Tudjuk, kedves, tudjuk.

Az asszony ezt hallva kitért:

– Maga meg mit tud? Ki pletykált rólam?

Fontos az önvizsgálat, mert ebből következik, hogy
felismerjük hibáinkat, ebből, hogy próbálkozunk
javítani azokat. Szükséges a töltődés, a megállás. Csend
nélkül, pusztán a tettekkel, az egyre több vállalt feladattal
csak egyet érhetünk el: romlik tetteink, életünk minősége
is. *Móra Ferencnek* ezt a tanácsot adta bölcs apja: Sose
kívánj több földet, mint amit meg tudsz szántani.
„Tetteinknek önmagukban semmi értékük sincs,
pontosan annyit érnek, amennyi figyelmet és szeretetet
hordoznak.” (Farkas István, piarista)

Az önismeretünk fontos, és mindenre, sőt
mindenkire kiható lépcsőfoka az önértékelésünk. *Berki
Feriz*, akinek szerény megítélésem szerint minden
értelemben sok adatott protoiereiként végzett
szolgálatában, ezzel az idézettel kezdi könyvét: „...és
akkor odament Urához a negyedik szolga is és ezt
mondta: Uram, énrám nem öt talentumot bízta, nem
kettőt, de még egy egészet sem, hanem annak csak egy
kicsiny töredékét. Megpróbáltam sáfárkodni vele,
ahogyan tőlem tellett. Tudom, hogy más talán jobban,
ügyesebben forgatta volna pénzedet, és többet nyert
volna rajta. Megvallom, hogy szorgalmam is gyakran
alábbhagyott, s ezzel is vétettem Ellened. Egy dolog
bátorít fel engem mégis, hogy számot adjak Néked a rám
bízott talentumtöredékről: nem ástam azt el a földbe...”
Amikor lehetőségem nyílt rá, előadása szünetében,
megkérdeztem, mit takar az a sokat sejtető apokrif szó az
idézet elején, azt felelte mosolyogva: én írtam.

Egyszer számon kéri rajtunk is Isten a reánk bízott
javakat. Két választ biztosan nem mondhatunk:

1. Uram, rám nem bízta semmit.

2. Uram, én azt hittem, rám öt csillogó talentumot
bízta, és míg azok után futottam, elveszítettem azt az
egyet, ami az enyém volt.

A törpe – azaz bocsánat, hogy élek és merek
szolgálni – lelkész úgy, mint az óriás, akinek nagyságát
soha senki nem ismerte fel, egyaránt elviselhetetlen
családja, környezete, gyülekezete számára.

Mindannyira ismerjük a fiát imádságra buzdító,
Aranytól származó sorokat:

„Majdha látod, érzed a nyomort,
Melyet a becsület válla hord;
Megtíporva az erényt, a észet,
Míg a vétek irigységre kész
S a butának sorsa földi éden:

Álljon a vallás a mérlegen.
Kis kacsoíd összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.” (Fiamnak)

Nem könnyű, de érdemes fáradság megkeresni helyünket az életben. Ne akarjunk mindent egyszerre csinálni, mert mindent elrontunk akkor. II. Józsefnek is ezt róják fél életrajzírói hibául. Jót akart tenni, de rosszkedvűen tette. Sohasem mosolyodott el nyilvánosan. Csak az értelemhez szólt, a szívhez soha.

Egy lelkésszel megtörtént – vagy talán nem is eggyel? –, hogy a kis gyülekezet tagjai elszakadtak a templomtól. Megérte azt az alkalmat is, amikor nem jelent meg senki. A lelkész imádkozott és azt a biztatást kapta: Ha nem tudsz beszélni nekik Rólam, beszélj most róluk Nekem! Így tett. Majd elkezdtek újra járni a templomba, egyre többen. A lelkész megkérdezte az egyik asszonyt, miért van ez a változás? A válasz: Mert most vidámabb a beszéde, nem olyan savanyú, mint eddig volt. Most megvilágosodunk tőle. – (Gyökössy Endre)

Jaj annak a családnak és annak a gyülekezetnek, amelyik inkább elsőtétül, komorul lelkésze savanyúsága, ostobasága, humortalansága, állandó fáradsága és elégedetlensége miatt. Goethe után szabadon a lelkész az első fázisban rosszul ír, beszél, de egyszerűen. Másodikban: rosszul ír, beszél és bonyolultan. A harmadikban: jól ír, beszél, de bonyolultan. És az utolsó fázisban: jól ír, beszél és egyszerűen. A jó pap mindig vidám. (A. France) Mi meg azt gondoljuk magunkban: az meg milyen? Pedig a humor és a szeretet egy forrásból fakad, hogy ne lássuk a hangyabolyt hegynek. Az életünkkel az evangéliumot kell(ene) hirdetnünk a nép számára. Vita clerici evangelium populi. Ez olyannyira eltorzult mára, hogy az életünk felé irányuló figyelem kifejezetten terhebbé vált számunkra, lelkészek, lelkészcsaládok számára. Két egészen különböző példa:

1. A lelkész a kerítést javítja. Egy gyermek figyel.
  - Mit nézel kisfíú?
  - Csak arra vagyok kíváncsi, mit fog mondani, ha ráüt a kezére.

2. Assisi Szent Ferenc egyik társával prédikálni indul. Visszafelé az úton ezt mondja a társa:
  - De atyám, elfelejtettünk az embereknek prédikálni.

Assisi mosolyogva tette kezét a vállára:

- Egész idő alatt egyebet sem teszünk. Megfigyeltek minket, beszélgetéseinket hallgatták, arcunkat, magatartásunkat látták. Így prédikáltunk. Jegyezd meg hát, hogy semmi értelme nincs menni, hogy prédikáljunk, ha menés közben nem prédikálunk.

Tudnunk kell tehát szólnunk és nem szólnunk – szeretetben. Ugyanis hallgatni is lehet rosszul, amit valaki így fogalmazott meg:

- De hiszen egy szót se szóltam – mondod te. S igazad lehet, hogy egy szót se szóltál, – de azt hogyan?

Nem könnyű megfelelni az elvárásoknak, Istennek és embereknek egyformán tetsző életet élni, megtartani a hitet. Mire gondolt Pál apostol, amikor azt írta, hogy hervadhatatlan koszorúért küzdünk? Az biztos, hogy nem műanyag koszorúra, hanem valami olyan jutalomra, amiért érdemes életművünket bevégezni Isten segítségével. Nem akármilyen mű ez, sok szeretettel jár. Eldöntöttük már, mit akarunk? Egyszer el kell(ene).

„Mit akarok?

Szolgálni akarok.
Kinek akarok szolgálni?
Az Úrnak, az Ő nyomorultjaiban és szegényeiben.
És mi a jutalmam?

Nem jutalomért és köszönetért szolgálok, hanem köszönetből és szeretetből. Az én jutalmam az, hogy szabad szolgálnom. És ha szolgálatban elpusztulok? Ha elpusztulok, akkor elpusztulok, – mondotta Eszter, pedig ő nem ismerte azt aki iránt való szeretetből én elpusztulok és aki engem nem enged elpusztulni. És hogyha a szolgálatomban megöregszem? Akkor szívem zöldellni fog, mint a pálma és az Úr megelégit engem kegyelemmel és irgalmassággal. Békességgel megyek hát és nem aggságoskodom.” (Lőhe Vilmos) – olvashatták hajdanán tankönyvükből 5–6. osztályban az evangélikus iskolások.

III. A jövőbe tekintve

Nemcsak a lelkészeknek, de általában az embereknek nagy hibája, hogy a holnap terhé a tegnapi rakják és ma akarják cipelni, pedig ez a legerősebb embert is összeroskaszta. A holnap terhe még a holnapé. Úgy indulhatunk a jövőnk felé, hogy bízunk abban, amit a bűnös asszony esete mutat: Jézus megadja a feloldozást. Mi is újra kezdhetjük az életünket új úton. „Eredj el és többé ne vétkezz!” A holnapunk mindig tiszta, nem szennyezi hiba. Megváltozhatunk, megtérhetünk. Kell is. Augustinus is így döntötte meg Arisztotelész azonosság-elméletét: a= a. Megtérése után ezt mondta egykori kedvesének: Távozz tőlem, mert te még te vagy, de én már nem vagyok én! (Dr. Hegedűs Lóránt református püspök idézi)

Mi vár ránk és azokra, akiket Isten ránk bízott? Ha nem harcolunk minden áron az elkerülhetetlen ellen, akkor sok energiánk felszabadul és segít gazdagabb életet teremtenünk.

Hajolj, mint a fűzfa, ne állj ellent, mint a tölgy! A kanadai örökzöld jól tudja ezt, hogyan kell hajolni, lehajolni, ha jön az elkerülhetetlen vihar.

Szeretnénk, akarnánk állandóan változni és változtatni, pedig nem a mi akarásunktól születik a változás, azt csak mi gondoljuk, hanem attól, ha elfogadjuk a valóságot. Akkor a változás majd magától fog beállni. A tanítványnak, aki állandóan panaszkodott másokra, azt mondta a Mester:

- Ha békét akarsz, keresd a változást magadban, ne másokban. Könnyebb a lábadat védeni egy szándállal, mint szőnyeggel borítani az egész világot. (A. de Mello)

A gyülekezet nem fog soha megváltozni, az egyszer biztos. Nekünk kell tennünk, elfogadnunk, hogy minél inkább növekszik valaki hitben, emberségben, tudásban, minél inkább kinő a tömegeből, annál magányosabbá fog válni. Jellemünk minden túlzásáért adóznunk kell. Az emberek az életben az átlagost szeretik, azt becsülik, azt jutalmazták lelkész-gyülekezet összefüggésben is. Milyen szoros lehet, legyen a kapcsolatuk? A. Schopenhauer sündisznóinak esete nagyon szemléletes. Kétféle szenvedés között – hogyha távol voltak egymástól, fáztak, hogyha túl közel bújnak, tüskéikkel sértették egymást – küszködtek. Végülis a közepes távolságra találtak rá kölcsönösen, amit elneveztek udvariasságnak. A sündisznók ezek szerint bölcsőbbek

voltak, mint mi lelkészek gyakorta, mert mi is két esetben szenvedünk önmagunkban is és családjunkkal együtt is.

1. Ha túl nagy a távolság köztünk és gyülekezeteink között.

2. Ha túl közel kerülünk, könnyen sértünk és sértetünk.

Az se jó, ha semmit, és az se, ha mindent tudnak rólunk. A legnehezebb és legjobb a közepes távolság. Ha eddig el is rontottuk, a jövőre nézve próbáljuk ki az udvarias középutat. Ne későn hulljanak könnyeink, örökre elveszítve életünk szépségeit. „A jó lelkiismeret szüntelen lakodalom.” – *Medgyesi Pál* lelkész biztatja így *Lőrántffy Zsuzsánnát*. Ez a titka a boldog szolgálatnak és családi életnek a jelenben úgy, mint a jövőben. Gondoljunk azokra, akik nem bunkóvégű viccekkel ugratták egymást: Se kutyája, se macskája – fia a számának is van, hanem meglelték helyüket. Tábita, nőtanítvány Joppében a nincstelen özvegyek között tüvel-cérnával, valamint jó szóval. Anna, az öreg prófétánő a templomban, bizakodó szívvel várva ama napot, amikor megláthatják szemei a Megváltót. Akvilla és Priszilla, mint házastársak egymás oldalán szolgáltak nem keserűen, hanem boldogan. Egy jóval későbbi példa: *J. S. Bach* 20 gyermek apjaként, családi körben, nem igazán jómódban írta csodálatos miséit, versenyeit... és betelve az étellel, utolsó műve címében is kifejezve, megvallva készült Teremtőjéhez: Trónusod elé járulok ím. Ők mind hálásak voltak, és a hálás szívet a Vigasztaló Szentlélek mindig is meg fogja vigasztalni. Csak azokhoz nem lesz soha szava, akik a maguk sajnálgatásával töltik el a szolgálatra kapott maradék életüket.

Ha testileg-lelkileg egészségessé leszünk majd, akkor mindezek helyett bennünk is szublimáció megy végbe: vágyaink magasabb rendű lelki tevékenységben való kiélése.

George Sand, miközben pipázgatott, arra az igaz megállapításra jutott, hogy Isten nem olyan igazságtalan, hogy már anyánk testében balsorsa jelölt ki bennünket. (A kis Fadette) Így bátran tekinthetünk előre: Bizonyára könnyebb lenne minden, ha jobban szeretnénk egymást mi lelkészek, mert akkor a feszültség nem az ártatlanokra, családtagjainkra csapódna, hanem segíthetnénk egymáson, megosztva a megoszthatókat. A régi zsidó mese nemcsak a vérszerinti testvérekről, hanem rólunk, lelkészeinkről, nekünk is szól.

Egyszer a vas vándorútra kelt. Megéhezett. Egy kis városba érve bekopogott az ólomhoz, az ezüsthöz és végül az aranyhoz, hogy alamizsnát kérjen. Végül az arany megsokallta a dolgot és felkiáltott: Mi van veled, hogy sorra jársz bennünket, de a vashoz, a kovácshoz, a legközelebbi vérrokonaidhoz be sem kopogsz és azoktól semmit sem kérsz. Mire a vas lehajtotta szomorúan fejét és így szólt: Igazad van. De látod, félek tőlük bármit is kérni, mert azt az egyet én ki nem állom, ha a vas a vasat veri. (Barabás Tibor: Uriel)

Ha nem kellene másutt koldulni a szeretetet, akkor még többre jutnánk és mi is így tekintenénk vissza:

Köszönöm, Uram, azt az utat, amin járattál. Nagyon szép volt.

(*LMK dolgozat, mely elhangzott Kiskőrösön, 1998. május 6-án.*)

Nagy Veronika

Karl Barth a reménységről

Szemelvények utolsó hivatalos egyetemi előadásorozatából
(Közöljük 1968.XI.10-én bekövetkezett halála 30 éves évfordulója alkalmából)

Mindezt abban a tekintetben mondjuk, hogy az evangélium Istene az, aki Jézus Krisztusban cselekedett és jelentette ki magát. Ő Isten műve és Igéje. Ő Isten szeretetének tüze, amely minden emberi és így minden teológiai tant is megemészt. Ő a bíró, aki előtt minden ember (a maga tudásával és cselekvésével) aki Őt a legjobban ismeri, az tudja a leginkább: – csak elsüllyedhet és elolvadhat.

ECCE HOMO! (Íme az Ember!) Az Ő személyében történt, hogy Ádám – először és mindenekelőtt a kegyes, tanult és bölcs Ádám – törvényszegőnek minősített, csupaszra meztelenített, elítéltetett, megostoroztatott, megfeszített, megöletett. Ő általa, eme ítélet végrehajtása közben, tört elő a gyökeres veszélyeztetettség vihara, a magánosság, a kételey és kísértés szenvedése, hatalmas erővel, úgy mint sem előtte, sem utána senki ellen. Ha a teológia tárgya a Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott Isten – és evangéliumi teológia esetében Ő és csakis Ő a tárgya –, akkor a teológia neve és értelme Isten megismerése Ő általa. Ebben az esetben, hogy lehetne másként, mint hogy a teológia minden emberi tevékenységgel, még

gyülekezete tevékenységével is – különösen a gólgotai kereszt árnyékában – az emberen végrehajtott ítélet által művelhető. Ekképpen tehát a teológiát meghatározza, hogy legalább ama veszélyeztetettség ismertető jegyeit és jellegzetességét hordozza, amelyek először és döntő módon Őt sújtották és általa váltak nyilvánvalóvá.

Mi a jellegzetessége a teológiai professzornak? – kérdezte *Kierkegaard* csípősen, és ugyanolyan csípősen felelt: a professzor jellegzetessége az, hogy valaki más feszített helyette keresztre. Hát igen: és éppen ezért kell fizetnie.

Ha kibúvót keresne ez alól a veszélyeztetettség alól, magánosságba, kétségbe és próbatételbe való menekülés által, akkor vajon mi köze lenne Őhoz?

Istennek a Jézusban való megismerése nyilvánvalóan magába kell, hogy foglalja, hogy engedelmessédjünk Neki, azaz kövessük Őt, aki Ő általa cselekedett és jelentette ki magát, aki a világot Ő általa békéltette meg magával.

Vajon nem kell-e elfogadnia a teológiának, hogy *theologia crucis*-ként, azaz a kereszt teológiájaként zúgolóds és lázongás nélkül elviselje és elhordozza az

Óhozá képest szerény baját és kis keresztjét, azaz a Vele való közösségben fogadja szenvedését?

De ez nem minden. Hiszen mélyen eme kikerülhetetlen „nem” szó alatt rejtőzködő „igen” Isten művének és igéjének értelme: azaz a világnak Vele való megbékélése az emberrel kötött szövetségének beteljesítése. Mindezt Isten Jézus Krisztusban vitte végbe és jelentette ki. De íme Jézus Krisztus úgy hajtotta végre ítéletét minden ember (beleértve annak lényét és helytelen cselekedeteit) felett, hogy Ő – a bíró – odáig ment, hogy az elítélendő ember helyébe lépjen felszabadulásáért és elfogadja azt az ítéletet, amit az érdemelt meg.

A Golgotán végrehajtott ítélet titka tehát valóban nem a kegyesztés, hanem Isten kegyelme, nem az emberek pusztulása, hanem az ő megmentésük, azaz az ember újjáteremtése, hogy szabad legyen, hogy Isten hűségére hasonló hűséggel feleljen, hogy békességben éljen Vele és az ő dicsőségére éljen.

Ám a szeretett Fia halálában cselekvő és magát kijelentő Isten úgy látszik, halálosan veszélyes, de életre keltő reményt is hoz az emberi, a keresztyéni és így a teológiai lényeknek is.

Jézus Krisztus végül is – szinte hihetetlen, de mégis így van – még a teológusokért is meghalt és kijelentése megpecsételéséül értük is feltámadott, azaz az ő reménységük is.

Ragaszkodniuk kell ahhoz, hogy „*Ave crux unica spes mea*” (Üdvözöllek kereszt, egyetlen reménységem), vagyis ahhoz, hogy az élő Jézus Krisztus, aki alapjuk és vizsgálódási tárgyuk, aki a teológiát nem csak lehetővé teszi, hanem uralja és fenn is tartja, nem más, mint eme *megfeszített*. Ha e tudomány ragaszkodik ehhez, akkor lehet, szabad és kell neki „theologia crucis”-ként (azaz a kereszt teológiájaként) „*theologia gloria*”-nak (a dicsőség

teológiájának) is lennie. A reménység teológiája, azaz a Jézus Krisztus feltámadásában már nyilvánvalóvá lett, végül és végérvényesen minden teremtményen, és egy benne és munkálkodásában megnyilvánuló dicsősége Isten teremtményeinek.

Jézusra való tekintettel, aki a teológia egész veszélyeztetettsége ellenére; nem: éppenséggel eme veszélyeztetettség által: az ő reménysége is, a teológusoknak is szabad minden más emberrel együtt fejüket felemelniök. Római levél 6,8: „Hogyha pedig meghaltunk Krisztussal, hisszük (bíunk benne), hogy élünk is ő vele.” Az első dolog sem Nélküle, hanem Vele való közösségben és így a második dolog sem Tőle távol hanem szintén a Vele való közösségben.

Ha mély félelem közepette munkálkodnak is, de pompásan felüdülve is, mélyen megaláztatva, de hathatósan megvigasztalva is, és ha az Ő segítségével követhetik, akkor szilárd talajon állva dolgoznak.

Ha pedig a teológusnak akkor még mindig egyedüllétet, kétséget és megpróbáltatást kell elviselnie és elhordoznia, mert az Úrba vetett reménységét saját cselekvésének veszélyeztetettsége elfedi, akkor azt már nem csupán „némi bátorsággal”, hanem Kálvin szavaival élve: *alacritas*, *hilaritas*, sőt *laetitia spiritualis* által, azaz a Szentlélek öröme által bírja majd elviselni és elhordozni, úgy hogy a még mindig hatékony ragadás, a számára is már ma és itt érvényes biztató „igen” szó által a „nem” szó csupán már külső burok marad, azaz hogy az érvényes „igen” végül is, és utolsó sorban szétfeszíti majd ama burkot.

Karl Barth: „Einführung in die evangelische Theologie”. EVZ-Verlag Zürich (c) 1962. III. fejezet 13. rész 168–171. oldal alapján.

Fordította: Póth Emil,

REFORMÁCIÓ, 1998

Reformációi megemlékezés – olvashattuk a mai alkalomra hívogató hirdetésen. De miről is emlékezünk meg? A reformációról, vagy egy reformáció kezdetéről? Ha a kezdetéről, akkor még részesének tekintjük magunkat annak a folyamatnak, amit így hívunk – reformáció, s amelynek egyik kulcsmondata: *Ecclesia semper reformanda est*. Ha magáról a reformációról emlékezünk meg, akkor a reformációt egy egyszer lezajlott eseménynek tartjuk, melynek távolsága nem pusztán az a néhány évszázad, ami tőle minket elválaszt, hanem az a szakadék, amely bennünk az emlékezés áldó múlttetése és a reformálásra való készség jelene között tátong. *Kierkegaard* szavaival élve: ha Krisztus és földi léte számunkra a múlt egy eseményévé vált, akkor lényegileg már semmit nem tudhatunk arról, hogy mit jelent Krisztus követőjének lenni.

A reformáció sem lehet csupán egy múltbeli esemény, mely számunkra emlékezni valóvá sorvad el. Az egyház minduntalan reformációra szorul. Ha komolyan vesszük a Krisztussal való egyidejűséget, azt, hogy ő számunkra

jelen, és jelenvaló, akkor a hozzá való igazodás és a szüntelen megújulás igénye hitünk mélyéről kell, hogy fakadjon. Luther sem tett másként. A benne lüktető hit élő gyümölcse volt a megújulás, és a Krisztushoz való visszatérés igénye.

Ám e megújulás, e reformáció csak másodsorban az egyház reformációja; elsősorban önnön reformációnkról van szó, e nélkül az egyház reformációjáról akár csak gondolkodni is pusztá önámítás. *Luther* életét szemlélve világossá lehet számunkra, hogy az egyház megreformálását saját magán kezdte el, életének, hitének sorozatos kudarcain, küzdelmein és győzelmein keresztül. Önmagunkon kell elkezdenünk, s a reformáció nagy csodája, hogy ez a kezdés mégsem pusztán a miénk, az égető vágy attól jön, Aki minket megragadott, s Aki minket szünet nélkül hív, visszahív. *Ecclesia semper reformanda est*. Vagyis az egyház reformációja rajtunk keresztül, de nem csak általunk történik. Mindazonáltal történik és folyamatban van, történnie kell, vagy kellene, folyamatban kell, vagy kellene lennie. Luther soha nem tartotta magát a

reformáció beteljesítőjének, csupán Krisztus szolgájának, aki nem tud mást tenni, mint hírt adni arról, ami átjárta életét. Egész élete egy szüntelen mozgás és újjáformálás. Gondolatai, tanításának főbb pontjai mindig belső és külső vívódások szüntelen harcából fakadnak, új és új formát nyernek míg kifornak, akár imáinak, akár beszélgetéseinek mélyéből. Ám e beszélgetésekben, akár soliloquiáiról, akár asztal körül folytatott diskurzusairól legyen szó, mindig ott rejlett a buzgóság hit, egyház, megbocsátás, törvény, vagy bármely teológiai kérdés újra- gondolására, újra formálására, reformálására.

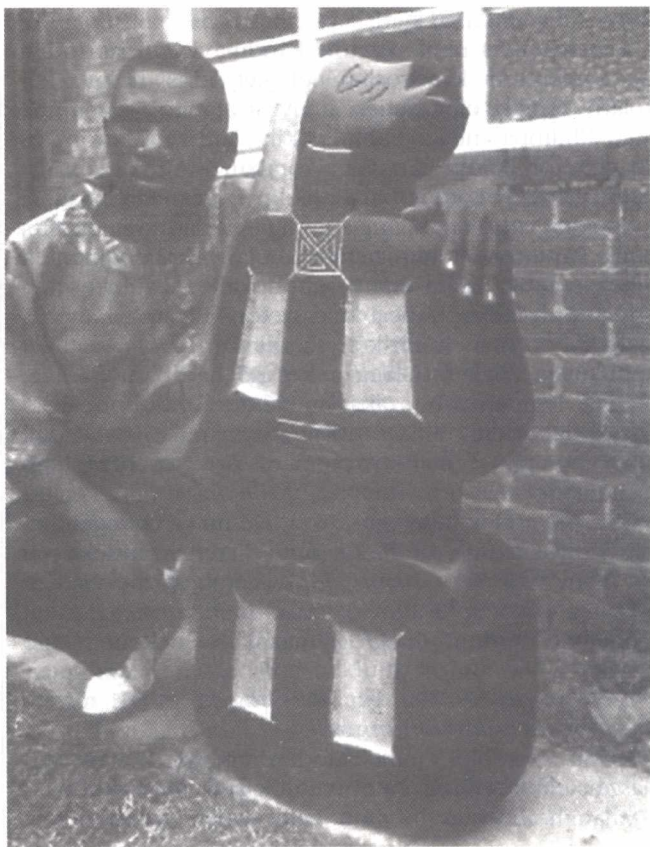
Luther beszélgetései óta több mint négyszázötven év telt el. Luther valószínűleg némi megrökönyödéssel és keserűséggel szemlélné ma azokat, akiket így hívunk: lutheránusok.

(J. S.) O'Leary szerint „A hagyomány egy küzdelem, és mi csak vele küzdve folytathatjuk küzdelmét és ragadhatjuk meg elrejtett igazságait.”¹ Kérdés, hogy maradhatunk-e hűek Lutherhez, és a lutheri szellemhez, ha nem folytatjuk küzdelmét és az elkezdett, vagy inkább az általa is folytatott szüntelen reformációt. Nem arról van szó, hogy Luther szavai elévültek volna, s arról sem, hogy érvényüket veszítették volna. Sokkal inkább arról, hogy Luther szavainak, akár kátéiról, beszélgetéseiről, vagy más írásairól van szó, lényege nem pusztán a kimondott szóban vagy írásban rejlik, hanem a mögötte lévő meggyőződésben: az egyház minduntalan megújhódásra szorul, s hogy nem tanításának, s talán nem is az ember hitének, de a módnak és a mikéntnek, ahogy arról szólunk, minduntalan meg kell újhódnia. A hit lényege nem változott, ám az, ahogy ezt kifejezzük, s ahogy erről számot adunk, igen: ennek kifejezését, a hitről, az egyházzal szóló beszédet, önmagunkat, s magát az egyházat is minduntalan újra kell formálnunk, reformálnunk, hogy a lutheri mondatok és utak ne váljanak kényszerpályává, hogy a Lutherben egykoron égő tűz ne hűljön el, és hogy Luther dinamizmusa ne merevedjék rideg ismétléssé.

Reformációi megemlékezés. Reméljük, hogy csak egy kezdetről való megemlékezés, ahol a küzdelem és a megújhódás igénye még nem vált emlékké. A lutheri reformáció, hitének igazságától hajtva, felvállalta az életveszélyt, a küzdelmet egy több évszázados hagyománnyal, annak rejtett igazságaiért. Ezt a nehéz gondolatot vigyük ma magunkkal: a hagyomány, s így a lutheri hagyomány is, szüntelen küzdelem, s hozzá csak vele küzdve lehetünk hűek; hogy rejtett igazságait megragadjuk, folytatnunk kell a reformációt.

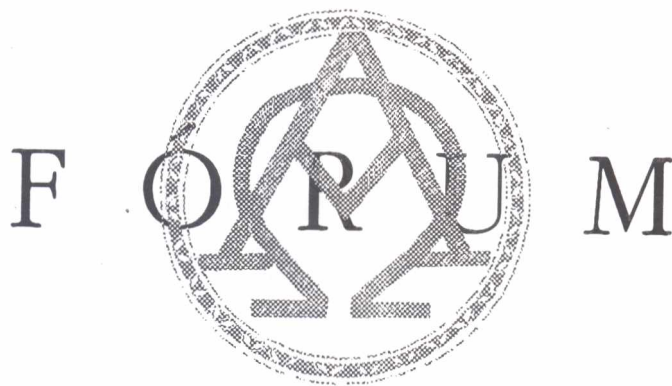
Roszik Dániel

(Elhangzott a Hittudományi Egyetem reformációi megemlékezésén 1998. Október 30-án.)

¹ J. S. O'Leary: *Topologie de l'être et topographie de la révélation*, in: Heidegger et la question de Dieu, Paris, Grasset, 1980. p. 222.

CSEPREGI MÁRTA

Profán evangélium

Karen Blixen: Babette lakomája. Fordította Kertész Judit. Polar Könyvek, 72 lap

Karen Blixen dán író (1885–1962) egyes műveit *Isak Dinesen* álnéven publikálta, német nyelvterületen *Tania Blixen* néven ismerik. Magyarul korábban a *Távol Afrikától* című önéletrajzi regénye jelent meg, s hazánkban is ismertté tette az abból készült nagysikerű *Sydney Pollack*-rendezte film. 1997-ben egyidőben, de két kötetben jelentette meg a Polar Könyvkiadó két kisregényét, a *Babette lakomáját* és *A halhatatlan történetet*, mindkettőt Kertész Judit fordította. Úgy látszik, Blixen írásai filmre kíváncsiak: A halhatatlan történetből *Orson Welles* forgatott filmet, a Babette lakomáját *Gabriel Axel* dán rendező vitte filmre 1987-ben. Ez az alkotás 1988-ban elnyerte az azévi nem angol nyelvű filmnek járó Oscar-díjat. Blixen mestere a meseszövéseknek, a drámai szerkesztésnek, nagyműveltségű, több nyelven beszélő irodalmár. Nemcsak dánul, hanem angolul is írt, a Babette lakomáját is eredetileg amerikai kiadásra szánta.

A kisregény a múlt századi Skandináviában játszódik. Egy tengerparti kisvárosban él két idős hölgy, két paplány. Apjuk, egy pietista irányzat alapítója a Martina és a Philippa nevet adta nekik Luther Márton és Melanchthon Fülöp után. Fiatalkorában Martina szépsége egy huszártiszt, Lorens Löwenhielm szívét ragadta meg. Philippa ragyogó énekhangja pedig egy párizsi énekesre, Achille Papinre volt nagy hatással. A lányok nem mentek férjhez, s apuk halála után is gondozták a gyülekezetet. Történetünk idején francia házvezetőnőjük van, Babette, aki 1871-ben menekülni kényszerült Párizsból, s Achille Papin révén talált otthonra a két nő házában. Babette korának legnagyobb szakácművésze, ezt azonban a faluska lakói csak akkor tudják meg, amikor évtizedek múlva pompás francia vacsorát készít az öreg pap jubileumára.

Ez a mű cselekményének váza. De mi az evangélium, amit kiolvashatunk belőle? Hogy Blixen szándéka mi volt, nem tudom, s *Arany János* híres közbevetésére gondolva („akarta a fene”), nem is firtatom. Én két mondatban tudom megfogalmazni a nekem szóló üzenetet:

Isten szeret minket, és nem hagyja, hogy rosszul döntsünk, ha választanunk kell.

A mű szereplői, mint minden ember, néhányszor választás elé kerülnek, és dönteniük kell: ragaszkodnak-e valamihez, vagy lemondanak róla. Löwenhielm

tábormokot egész életén végigkísérte a kétely, hogy inkább Martinát kellett volna választania a katonai pályára helyett, míg végül a lakomán kapott igazolást döntésére. A jó irodalom egyik ismertetőjegye az, hogy az író kerül a közhelyeket: olyan megoldást ad, amilyen csak neki juthatott eszébe. Tábormokká válni, vagy vidéken eltemetve megőregedni – a közhelyes megoldás szerint ez utóbbi jelentené a lemondást. Löwenhielm is így gondolta fiatal tiszt korában, később azonban egyre világosabbá vált előtte, hogy attól fosztotta meg magát, amit nem pótol a fényes karrier.

Babette azzal, hogy váratlan szerencséjét, egy lottó-főnyereményt, mely bőséges megélhetést biztosított volna számára, egy vacsorára pazarolja, látszólag nagy áldozatot hoz. Valójában azzal, hogy mindent odaad, elnyeri jutalmát: művészetét, igazi valóját mutathatja meg a körülötte élőknek. Ő mondja, Achille Papint idézve: „Az egész világot átjárja a művész szakadatlan, szívből jövő kiáltása: Hadd tegyek meg minden tőlem telhetőt!”

A két vénkisasszonynak látszólag nem volt választási lehetősége. Ott és úgy maradtak, ahol és ahogy voltak. Ma úgy mondanánk, hogy zsarnok apjuk megakadályozta őket abban, hogy megvalósítsák önmagukat. A regényben viszont igazolást nyer hűségük. Szinte halljuk a nekik szóló szavakat: Jól vagyon, jó és hű szolgálóm, kevesen voltak hű, sokra bíznak ezután...

Isten szeret minket és már itt a földi életben ízelítőt ad az örökélet édességéből.

A közhelyes megoldás az lenne, hogy Isten jelenlétét az imádságban, az istentiszteleti közösségben, csodálatos gyógyulásban, valamely műalkotás élvezetében, esetleg szenvedésben vagy akár fenséges természeti környezetben lehet megtapasztalni. Blixen szerint olyan profán alkalom, mint egy vacsora is alkalmas Isten szeretetének megnyilvánulására. Akkor, ha igazi művész készíti, egy lakoma is műalkotás, mely katartikus hatással van élvezőire. Ez történik a tengerparti kunyhóban is. A közösségbeli ellentétek elsimulnak, s a zsémbes öregek, akik korábban nem tudták megbocsátani egymásnak ifjúkori vétkeiket, visszaemlékeznek mesterük tanítására: „Édes gyermekeim, szeressétek egymást” mondogatta volt az öreg pap. Löwenhielm tábornok is megnyugtató választ kap kínzó kérdéseire: mégsem rontotta el végérvényesen az életét azzal, hogy a katonai karriert választotta Martina helyett.

A mesterien kezelt írói dramaturgia szerint ugyanis a tábornok évtizedek múlva éppen a vacsora idején toppan be a testvérekhez. S míg fiatalkorában a kegyetlen világot okolta amiatt, hogy soha többé nem láthatja Martinát, Babette lakomája után így búcsúzott: „Mostantól fogva lélekben mindig itt leszek. Mert megtanultam, hogy ezen a mi csodálatos világunkon minden lehetséges”. Löwenhielm e két megszólalása a regény egyik tartópillére. A másik visszatérő mondatot Achille Papin írta Philippának egy levelében: „A Paradicsomban az a nagy művész lesz, akinek Isten szánta. Oh, hogy elbűvöli majd az angyalokat!” A hallgatag hölgy évtizedeken keresztül forgathatta magában ezt a mondatot, mert ugyanezt mondta Babettenek, amikor megtudta, hogy a szakácsnő minden vagyonát feláldozva teremtette elő a csodálatos lakomát. Ez a mondat egyben a regény utolsó mondata is, tehát a leghangsúlyosabb helyen áll. A harmadik, többször visszatérő mondat az öreg pap kedvenc zsoltárverse: „Irgalom és hűség összetalálkoznak, igazság és béke egymást ölelik.” Annak idején az ifjú Lorens fülében még üres szólamnak tűnhetett ez a mondat, de a vacsora megtapasztaltatta vele ennek valóságát, ezért kezdte és zárta ő is pohárköszöntőjét – mintegy az öreg pap emlékét felidézve és tanítását igazolva – az ismert zsoltárverssel.

A magyar közönség a Babette lakomáját előbb filmen ismerhette meg. 1990-ben mutatták be a magyar mozik, de csak rövid ideig volt műsoron. 1995 februárjában egy szombat, késő esti időpontban az MTV2 is műsorára tűzte. A film videováltozatát az Odeon Kft. adta ki és forgalmazza. A film szinte szóról szóra követi az irodalmi művet, egyedül a helyszínt változtatta meg a rendező: a novella hősei egy norvégiai kisvárosban éltek, a film helyszíne viszont egy dániai, jütlandi falucska. A film a regény méltó társa: Gabriel Axelnek sikerült megeremtenie az irodalmi mű konzseniális képi változatát. Minden megvan, ami a regényben: a zordságában is felséges északi táj, a ki nem mondott gondolatok feszültsége, a távoli, szegény falucska látszólag eseménytelen élete és a pompás vacsora közti ellentét, Babette alkalmazkodó, de ugyanakkor autonóm személyisége, s a gyülekezet csodálatos átváltozása, ahogyan az összeférhetetlen, veszekedős öregek ártatlan gyermekekké válva valóban a szentek közösségének lesznek tagjai azáltal, hogy megtapasztalják az ezeréves birodalom egy órájának édességét.

Szubjektív kitérő: felekezeti anyanyelvünk

Nem nagyon kedvelem a vetélkedőket, sem a szerencsejátékokat, de van egy saját játékom. Vasárnap délelőttönként, amikor a reggeli istentiszteletről hazaérve a konyhában kinyitom a rádiót, az éppen hangzó prédikáció alapján megpróbálom kitalálni, hogy milyen felekezeti istentiszteletet közvetít a Kossuth adó. Az esetek többségében két-három mondat után meg tudom mondani, hogy katolikus, református, evangélikus vagy szabadegyházi igehirdetést hallok. Nagyon különbözik az egyes felekezetek igehirdetési stílusa – jellemző a hangsúly, a hanglejtés, de még a hangképzés is, nem is szólva szókincsbeli és természetesen teológiai különbségeiről. De míg néhány szóval pontosan tudnám jellemezni a katolikus szentbeszéd vagy a református igehirdetés sajátosságait, az evangélikus prédikációt nem tudom elemezni, csak valami megmagyarázhatatlan

otthonosság érzése önt el, mint ahogyan az anyanyelvére ismer rá az ember.

Ez az otthonosság érzése fogott el, amikor először láttam moziban a Babette lakomáját. Hirtelen a gyermekkoromban éreztem magam. Hiába beszéltek a szereplők dánul, mintha a mi otthoni konyhaasztalunkat ülte volna körül a bibliaórai közösség. Még azt a semmivel össze nem téveszthető szagot is orromban éreztem, melyben ázott télikapátok, kelkáposzta, cipőtalpra tapadt istállótrágya szaga és még ki tudja, mi minden keveredett össze. Szagok és hangok: a jól ismert korálok, bibliai versek és magyarázatuk, a templom körüli szolgálat, harangozás és kántorizálás, vidéki evangélikus papgyerek létünk megannyi ismerős emléke. Mivel ennyire személyesen érintett a film és témája, magyar nyelvű változataiban is saját anyanyelvemet kerestem. Megtapasztaltam, mint már annyiszor, hogy a vallásos emberek világa egyfajta szubkultúra, mely sajátos nyelvhasználattal bír, s ennek mondhatni egyik nyelvjárása az evangélikus szóhasználat. Kívülálló számára ez mindig bizonyos fokig idegen marad, s megtanulhatatlan, ahogyan csak az a nyelv lehet anyanyelvünk, melybe beleszülettünk. Ahogyan vannak olyan nyelvi-stilisztikai hibák, melyeket csak az anyanyelvi beszélő vesz észre, a vallásos fordulatokban is előfordulnak olyan döccenők, melyek csak nekünk tűnnek föl.

A mozifilm dánul (és részben franciául) beszélt, a magyar fordítás feliratozva volt. Ez a fordítás híven adta vissza az eredeti szöveget. Annál nagyobb volt a csalódásom, amikor a film televíziós változatát láttam, melyet szinkronizáltak. A fordítás nem a dán eredeti, hanem az angol szinkron alapján történt, s az angol fordítás hibáin kívül még számos zavaró, a film harmóniáját megbontó félfordítás volt benne. Különösen a vallásos kifejezések magyarításakor állt bele a görcs a fordító tollába. Mintha a hívő emberek beszéde csupa érthetetlen halandzsa lenne. Lehet, hogy a fordító számára valóban csak halandzsa, de a szinkronizálásban népes stáb vesz részt, színészek, rendező, asszisztensek, hangmérnökök, vágó – vajon senkinek sem jutott eszébe, hogy jó lenne, ha értelme is lenne an.ak, amit mondanak? Vagy az, hogy ezt a filmet egyszer már lefordították magyarra? Vagy hogy az eredeti dán filmet kellene szinkronizálni? A magyar szöveg hemzseg a bosszantó hibáktól, a legsíralmasabb azonban az a rész, melyet az író és a rendező a mű csúcspontjának szánt, Löwenhielm tábornok pohárköszöntője. Ez az eredetiben így hangzott: „Irgalom és hűség összetalálkoznak, igazság és béke egymást ölelik. Barátaim, amikor az életben döntések előtt állunk, remegünk a választás kockázatától, s miután döntöttünk, újra remegünk a félelemtől, hogy rosszul választottunk. De nem... eljön a pillanat, mikor kinyílik a szemünk, és fölismerjük, hogy a kegyelem végtelen. Az Isten kegyelme, barátaim, semmi többet nem kíván tőlünk, minthogy bizalommal várjuk, és hálával elfogadjuk. A kegyelem, testvéreim, nem szab feltételeket, hanem mindannyiunkat keblére ölel, és általános amnesziát hirdet. Nézzétek! Amit választottunk magunknak, megadatott nekünk, de amiről lemondtunk, az is a mienk lett. Sőt az is, amit elvetettünk, mérhetetlen bőségben árad ránk. Irgalom és hűség összetalálkoznak, igazság és béke egymást ölelik.”

A magyar szinkronban ehelyett ezt lehet hallani: „Össze vagyok kavarodva, zavarodva. Barátaink a földön

és a mennyekben. Igazság és testvére, az üdvösség egymásra talál. Kegye és méltányosság ül, eggyé válik. Az ostoba kételkedő az üdvösségnél is többet kockáztat. A szíve kőkemény. De nem, nem... Elárulja a mi bölcsességünket. Eljön az idő, amikor szemeink felnyílnak. A színek megváltoznak, és utat mutatnak a mennyekbe. Tudjuk, hogy a kegyelem végtelen, csupán türelemmel kell várunk rá. Amíg rájövünk, hogy van valami jóság a szerető énben. Akkor rádöbbenünk, hogy bármit is választottunk, ajándékként kaptuk azt. Urunk szeret. Óceánt teremtett, és magas hegycsúcsokat. Szeretet, igazság és kegy különálló dolgok. Méltányosság és üdvösség egymásra talál, s a világot átjárja Krisztus szeretete. A Megváltó szenvedése már végetért.”

Hát ennek nincs se füle, se farka, ellentmond a nyelvtani szabályoknak, de legalább kenetteljes. Mint mikor gyerekkorunkban azt mondogattuk, hogy „aludatonátusz, visszausz megátusz”. Annak sem volt értelme, de úgy tűnt, mintha latinul lenne. Itt azonban a film mondanivalója szállt füstbe, akarom mondani, lila gőzbe. S akkor már nem csoda, hogy a videováltozatot forgalmazó cég ilyen fülszöveget ír a kazettára: „Babette a háborúból jön, férjét, fiát elveszítve menekül önkéntes száműzetésbe a jütlandi partvidékre, hogy ott – teknősbékalevessel, tésztában sütött fűrjecsével, Dom Perignon pezsgővel, Amontilládóval – két szelíd vénkisasszony ördögi megkísértője legyen. Mert aki gyönyörtől, szenvedéstől megszeppenve távoltartja magát az emberektől, az nem is él, sorstalan, akár az angyalok...” Ez a szöveg nem csalogatja azokat, akiknek szólhatna a film, akinek viszont ez az ajánlás kelti föl az érdeklődését, az feltétlenül csalódnia fog.

Amikor a filmet bemutatták, szűk evangélikus körökben kultuszfilmmé vált, megszereztük a regény idegen nyelvű változatait, s Zoltán öcsémnek és feleségének, Gombocz Eszternek közös munkájaként házi használatra elkészült a magyar fordítás is. De nem

kapott szélesebb nyilvánosságot, mert közben a Polar Könyvek sorozatban megjelent Kertész Judit fordítása. Ez a fordítás sokkal jobb, mint a film szinkronja, ezért azt tudom ajánlani, hogy ha valaki a videováltozatot nézi, halkítsa le a televíziót, és a könyvből olvassa a dialógusokat. Kertész Judit számára nem idegen az egyházi nyelvezet, de nem is anyanyelve. Szinonimaként használja a *paplak* és a *lelkészház* vagy az összejövétel és a gyűlés kifejezéseket, melyek mégsem azonos jelentésűek. *Hűtlen gazdát* fordít, amikor *hűtlen sáfárról* van szó. Az író tudta, miért ezt használta, s bízott abban, hogy olvasói is ismerik a hűtlen sáfárról szóló jézusi példázatot. Van a fordításban néhány kifejezés, mely nem a lutheránus, hanem a katolikus „tájszólásba” illik. Például az öreg pap *összegyűjtött prédikációi* helyett *imádságos könyvről* beszél, *karácsonyi prédikáció* helyett *éjjeli miséről*, *éneklés* helyett *zsolttározásról*. Lehet, hogy tudatos volt ez a választás. Lehet, hogy túl kevesen vagyunk, akik tudjuk, hogy Skandináviában nem éjjelkor, hanem kora reggel van a karácsonyi istentisztelet, s a protestáns papok inkább a prédikációikat szokták kiadni, mint imáikat, mi nem zsolttárok, hanem egyházi énekeket (korálokot) szoktunk énekelni. Lehet, hogy Kertész Juditnak van igaza azzal, hogy olyan kifejezést használ, mely egy – ha már vallásos, akkor – zömében katolikus olvasóközönség számára természetesebb. Nyugodjunk bele, hogy olyan csoportnyelvet beszélünk, mely nem mindenki számára érthető? A fordító kultúrát is közvetít, s ha a magyarban megvannak a nyelvi-kulturális megfelelői a dán kifejezéseknek, akkor elvárhatjuk, hogy ezek jelenjenek meg a fordításban is.

Ezeket a gondolatokat azért a Lelkipásztor olvasóival osztom meg, mert abban bízom, hogy mi egyazon nyelvnek ugyanazon nyelvjárását beszéljük, s gondolataim megértésre találnak.

Dr. Boleratzky Lóránd: Magyar evangélikus egyházjog

II. rész

(Az Ordass Lajos Baráti Kör kiadása, Budapest, 1998. 576 p.)

A monolitikus politikai diktatúra részéről jól kézbentartott „negyvenéves pusztai vándorlás” az egyházakat – közöttük a Magyarországi Evangélikus Egyházat is – szükségképpen arra készítette, hogy elsőrenden saját létüket próbálják úgy-ahogy megőrizni. Ebben az elemi jellegű védekezésben a jog – közelebből: az egyházjog – műveléséről szó sem lehetett. Ahogyan aztán a Mindenható akaratahoz igazodó történelem tektonikus mozgása ezt a rendszert – adott pillanatban – elsöpörte, úgy jelentkeztek – sok más egyéb tényező mellett – azok a törekvések is, amelyek az egyházjog, mint tudományos disciplina területén is pótolni igyekeztek a négy évtizedes hallgatásból fakadó hiányosságokat.

Protestáns – közelebből: evangélikus – jogterületen elsőnek *Dr. Boleratzky Lóránd* professzor lépett a nyilvánosság elé az 1991-ben megjelent „*A magyar evangélikus egyházjog alapjai és jogforrásai*” című monográfiájával. Ez a mű címéből is kitetszőleg – csupán a téma fun-

damentumait járta körül, míg az evangélikus egyházjog felépítményi részét későbbre ígérte. A most, 1998-ban napvilágot látott „Magyar evangélikus egyházjog” mint a korábbi mű II. része ezt az ígéretet váltotta be. Méltatására a későbbiek során térünk ki. Előbb magát az opust szeretnénk – a lehetséges és adott terjedelmi korlátok között – bemutatni.

1. *Tartalmi tagozódását* illetően a mű széles – olykor túlságosan is széles – ívelésű palettán mozog. Mondanivalóinak több mint felét az evangélikus egyház legújabb törvényeinek részletes ismertetése foglalja le. Ezt követi „külső egyházjog” cím alatt az állam és egyház viszonyának – lutheri aspektusból betekintett – vizsgálata, majd „egyházpolitika és egyházjogpolitika” megjelöléssel e témakörből kínálkozó mondanivalók feltárása. A zárófejezet „függelékként” egyházi vonatkozású világi törvényeket, alapszabályokat ismertet, sőt az evangélikus egy-

házmegyéket alkotó egyházközsegeket is rendre felsorolja. A művet részletes névmutató zárja.

***

A zsinat-alkotta egyházi törvények részletes – tételes szöveggel is közölt – bemutatását a szerző sajátos bevezető lépésekkel intonálja. Elsősorban is foglalkozik az evangélikus egyház szervezeti problematikájával. Tudományosan megalapozott fejtegetéseit az egyházi hatalom megoszlásának sokágú és gazdag árnyalású betekintése követi. Ezután kerít sort arra, hogy a totalitárius rendszer idején tevékenykedő törvényhozás eredményeit és az új zsinati törvényhozás munkáját bemutassa. E kettős téma egy fejezetbe foglalt feldolgozásánál a mondanivaló sajátos jellegzetességeket mutat. Egyfelől azt, hogy a szerzőnek az egész művet egyébként jellemző higgadt, komoly tudásra valló szemlélete a totalitárius rendszer eseményeinek és eredményeinek vizsgálatánál érezhetően kiköppen hagyományos „kerékvágásából”. Írása itt kissé felszikkaszt és szubjektív felháborodásba csap át. Mindenben érhető és elfogadható attitűddel! A másik sajátos tényező az a bő áradású beszámoló, amellyel a szerző a törvényalkotó zsinat lefolyását ismerteti. Nem kétséges, hogy a szerző a hosszú évekre elnyúló zsinat túlnyomó részének aktív, sok energiáját felemészítő – nem egyszer reménytelen küzdelmeket is vállaló – munkása volt, ami tapasztalatainak és látásainak közlésére indokoltan ösztönözhetette. Ám úgy tűnik, mintha nem látszanék meggyőzően alátámasztani azt a részletességet, amellyel a „zsinattörténetet” kezeli. A téma ugyanis inkább egyháztörténeti töltésű, amelynek részleteit a zsinati napló amúgy is tartalmazza, sőt a folyamatosan közreadott Zsinati Híradó is publikálta. Másfelől az az erős és céltudatos kritikai hang, amellyel szerző az egyes törvényalkotásokat – mondanivalói rendjén – végigkíséri, amúgy is kiváló lehetőséget nyújt személyes észrevételeinek feltárására.

Ezzel a lehetőséggel a szerző folyamatosan és rendszeresen él is. Olykor ingerültségét is sejtető kritikai megjegyzéseit hosszadalmas és felesleges művelet lenne ehelyütt végigkísérni. Ha közülük néhányat mégis kiemelünk, ezt annak az aggódo gondosságnak visszatükröződésében lehet megjelölnünk, amely a – mindenben megalapozott – bíráló észrevételek mögül a módszeresen és rendszeresen gondolkodó és egyházáért – a földi egyház szervezeti berendezkedéséért – felelősséget érző jogász alakját és egyéniségét revelálja. Itt van mindjárt a törvényhozó zsinat koncepciótlanságának ténye, amelyet az alapvető kérdések kezdeti megjelölésének, valamint az egyház jövőképeinek hiányosságában látta (58. old.) Vagy az a – törvényt emelt – szemlélet, amely az egyházi szolgálatot magasabb szinten a szervezettől elválasztotta. (156. old.) De éles kritikával illeti a szerző azt a túldimenzionáltságot is, amely odavezet, hogy a felülepítmény tönkreteszi az alapokat, átláthatatlanná teszi az egyházi munkát (190. old.) Jól megalapozottan nem ért egyet a szerző a választási rendszert beárményező jelölési módozattal sem, mert azt szükségtelenné, mi több: manipulálási lehetőségek érvényesülésére alkalmasnak találja. (228. old.) Kiváló jogérzékkel észleli a paritás elvének sérelmét abban, hogy míg a kerületi felügyelők szolgálati időtartama hat év, addig a püspökök – mint ez utóbbiak pandanjai – 67 éves korukig viselhetik tisztségüket. (243. old.) Végül helytálló aggodással kezeli az egyház háztartásáról szóló rendelkezéseket is (276–

282. old.), ahol szükség lett volna, hogy a törvényalkotás a teherviselés szabályozásánál a gyülekezetekre jobban építsen és a gazdálkodásnál bizonyos befektetési és vállalkozási módozatokról se feledkezzenek meg.

A kritikus hang mellett a szerző írásának további sajátos jellemzője a történelmi szemlélet állandó felszínen tartása. Ez azt jelenti, hogy az egyes jogintézmények bemutatásánál soha sem feledkezik meg azoknak a gyökereknek, történelmi előzményeknek felvázolásáról, amelyek a ma hatályos rendezést az egyházszervezet évszázados fejlődése során rendre megelőzték. Ezt a – következetesen megvalósított – szándékot azért is a mű különös értékeként kell kezelnünk, mert kiválóan szolgálja annak a látásmódnak ma is változatlanul helytálló voltát, amely az evangélikus egyház létezését és fennmaradását – minden „Szküllék és Kharübdiszek” között és ellenére – a már befutott történelem tényeihez és valóságaihoz kapcsolja. A földi egyháznak ez egyik legfőbb evilági kincse, amelynek értékét a szerző írása – kiváló ráérzéssel – következetesen exponálja.

Az egyház törvényeit ismertető fejezet zárórészeként a *ius liturgicum* problematikájával foglalkozik a szerző. Első pillanatra bizonyos meglepődést kiváltva, mert felvetve azt a kérdést, vajon lehet-e és szükséges-e az egyház szertartásrendjét jogi formulákkal körülvenni, jogi szabályozásban részesíteni? A mű meggyőző arról, hogy lehet! Mert ahogyan az egyház ezirányú tevékenységét szép részletességgel végigkíséri, kitűnik, hogy a legszelebb értelemben vett liturgia valamennyi aktusa mögött a jogi szabályozottság igénye világosan felismerhető. Ezt az apostoli korszakban ismételt felbukkanó „jó rend” nélkülözhetetlen volta frappánsan alátámasztja. Nem tételes szabályozás koturnusai közé szorítva, hanem a liturgikus cselekményekhez szükségképpen kapcsolódó, következetes rendet igénylő módozatok nyomán. A mű egyik speciális érdeme, hogy erre a problematikára a magyar protestáns egyházjogi irodalomban egyedül és elsőnek is a szerző figyelt fel és írt le helytálló gondolatokat.

***

A mű „Külső egyházjog” címet viselő fejezete voltaképpen egy széles ívelésű körkép, amely az állam és egyház viszonyának történelmi alakulásától kezdve a külföldi magyar evangélikusok egyházi szervezeteinek bemutatásáig minden olyan tényezőt felsorakoztat, amely a magyarországi evangélikus egyházat egyfelől a hazai államhoz és társadalomhoz, másfelől a nemzetközi egyházi szervezetekhez és intézményekhez kapcsolja. Ehhez képest itt kap helyet az állam és egyház szétválasztásának, valamint a lelkiismereti és vallásszabadság hazai törvényi szabályozásának ma sem problémamentes bemutatása, de itt taglalja a szerző – ezúttal is nagy történelmi tabló megrajzolásával – azokat a jellegzetességeket, amelyek egyház és társadalom viszonyában kölcsönösen megmutatkoznak. Hangsúlyos figyelmet fordít a mű az egyház nemzetközi kapcsolataira. Mindenekelőtt tisztázza e kapcsolatok jogi vonatkozásait, majd vizsgálja azokat a szálakat, amelyek a magyarországi evangélikus egyházat az ökumenikus mozgalmakhoz fokozatosan elvezették. Rendre megjelenik a képben az Egyházak Világtanácsa, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, valamint az Evangélikus Világszövetség éppúgy, mint az Európai Egyházak Konferenciája. Valamennyi úgy, hogy a leírt szöveg mind az említett nemzetközi

szervezetek munkáját, mind pedig a magyar egyház kapcsolódó felületeit és ide vonatkozóan kialakított tevékenységét világosan láttatja. Mindez persze a szerző által ezúttal is inaugurált történelmi fejlődésmentbe ágyazottan. A fejezetet záró szövegrész értékét nagyban emeli, hogy igen hasznos, összefoglaló tájékoztatást ad az idegenben működő legkülönfélébb magyar egyházi közösségekről.

***

Az „Egyházpolitika és egyházjogpolitika” című – és a mű érdemi mondanivalóit lezáró – fejezetben a szerző érdekes és értékes kísérletet tesz e most említett két tényező bemutatására és összehasonlítására. Sikerrel. Nem csak azért, mert mondanivalói az egyházjogi irodalomban első ízben adnak erről a tárgykörrel módszeres áttekintést, hanem mert a szakirodalom idevonatkozó eddigi eredményeit több irányban továbbfejleszti. Ennek kapcsán – többek között – határt von az egyházpolitika és egyházjogpolitika között, elemzi e kettő jogalkotási szerepét, utal az egyházpolitika korlátozott jellegére és – kissé meglepő fordulatnál – áttér annak bemutatására, hogy az egyházak milyen szerepet töltenek be az egyesült (egyesülő) Európában.

***

A „Függelék” az egyház működésével kapcsolatos állami törvényeket, az Evangélikus Világszövetség alkotmányát, az Ökumenikus Tanács alapszabályait, valamint az egyházmegyéket alkotó egyházközsegek felsorolását tartalmazza.

2. Ha most már az ekként vázlatosan áttekintett mű *jellegét* illetően kívánunk tájékozódni, többirányú megállapításra nyílik alkalmunk.

Mindenekelőtt hangsúlyoznunk kell, hogy a – bármiféle – értékeléssel a teljes alkotást, tehát az 1991-ben megjelent, az evangélikus egyházjog alapjait és forrásait tárgyaló I. kötet tartalmát is figyelembe kell vennie. Ebben a szemléletben a mű kétségkívül *monográfia*. A szó legszigorúbb és legnemesebb értelmében az, hiszen tökéletesen megfelel a fogalom klasszikus meghatározásának, amely szerint a monográfia: „Egy tudományos kérdést teljesen feldolgozó szakmunka”. (Magyar Értelmező Kéziszótár II. Budapest, 1987. 966. old.) E definíció a műre minden vonatkozásban érvényes, mert az ide vonatkoztatható tudományos anyag egészét felöleli. Persze nem azzal a Koránt aposztrofáló, közismert tétellel, hogy „a Koránban minden benne van és ami története-

sen még nincs benne, az felesleges”. A témakör ugyanis szinte kimeríthetetlen, és bizonyára akadnak olyan részletei, amelyeket a szerző tolla csupán érintett, vagy amelyeket – a továbbgondolkodás szándékát megmozgató – csupán exponált, de nem mélyített el.

Másik jellemzője, hogy *nem tankönyv*, mert olyan adathalmazzal és az adatok olyan részletes kifejtésével dolgozik, amely éppen tömegénél fogva teszi alkalmatlanná erre a feladatra. Viszont *kiválóan alkalmas arra, hogy anyagának alapulvételével evangélikus egyházjogi tankönyv* születhessék. Erre – Deo volente – bizonyára rövidesen szükség is lesz és úgy tűnik, hogy megalkotása – a nélkülözhetetlen anyagválogatás és rostálás nem kis erőfeszítést igénylő munkája nyomán – magára a szerzőre vár.

A mű – már említett – széles „criticus aparátus”-sal megírt jellegéből értelemszerűen következik az is, hogy anyaga voltaképpen gondosan megválogatott *forrásgyűjtemény*. Adatait nem csak a szerző hasznosítja, de bárki más is biztonsággal kezelheti, aki szakemberi szándékkal az egyházjogtudomány jövőbeni munkálásán kíván fáradozni. De továbbmenve: az is igen plauzibilis és tettekre kecsesítő gondolatnak látszik, ha a mű adottságaiban egy jövőben elkészítendő *evangélikus egyházjogi enciklopédia* biztonságos alapjait is megformálódni véljük.

***

Stílus, gondolatok kifejtése a mű egészen átvonuló gondosságról tanúskodik. Világos, érthető, lényegretörő. Csak elvéve találunk egy-egy lazábban megszövegezett mondatot.

***

Summa summarum: Boleratzky professzor itt – a terjedelmi korlátokhoz igazodni kénytelen vázlatossággal – bemutatott műve a „szakma”: az evangélikus (protestáns) egyházjog ez idő szerint egyetlen, monumentalitást sugárzó alkotása. Szerzőjét és művét nem pusztán az „exegi monumentum aere perennius” láttán, hanem azért is mély főhajtással kell köszönteni, mert az opus ragyogó összegezésével a disciplina jövőbeni tudományos művelésének útjait is biztató jelleggel bevilágítja.

Novák László

Zarándoklat Székely Bertalan oltárképéhez avagy: Örömnép Miskolcon

Az ötvenes években fiatakként miskolci nagy templomunk oltára fölötti dátumra sokszor feltekinttem: 1797. A templom szentelési éve. A 200 éves évforduló iszonyatosan messzinek tűnt.

40 évi ott élés után megváltam a várostól. Tették ezt többen már korábban is evangélikus társaim közül, akik egyetemi, főiskolai tanulmányaikat más városban folytatták, s diplomamegszerzésük után nem volt vonzó

Miskolcra visszatérni.

A várva várt év elérkezett. Éreztem, a 200 éves évfordulóra az elszámazottak részére toborzót kell „fűjni”. A gyökerek, élmények, emlékek visszahúzhatnak. Körülbelül 60 régi miskolcit sikerült Budapesten és környékén elérni. A jubileumi istentiszteleten hozzájuk is kell szólni. Így született meg az a „betét”, amit most közzéteszünk. (Ha csak egy valaki használja fel,

bármilyen alkalmon, évfordulón, talán nem volt hiábavaló a közlése.)

Az ünnepi istentisztelet prédikációja utáni hirdetésben férjem röviden szólt az istentisztelet további rendjéről.

Íme:

Áldást osztó lelkészek:

1. Lelkész

2. Lelkész

3. Lelkész

4. Lelkész

5. Lelkész

1. Lelkész:

Kedves testvéreink!

A jubileum alkalmából oltárunk elé szólítjuk egy-egy áldó Igére az **itt** keresztelt, **itt** konfirmált és házasságot **itt** kötött testvéreinket.

Először azokat hívjuk oltárunkhoz, akik megkeresztelésük órájára emlékeznek.

Közben a helyén maradt gyülekezet a 40. ének 1. versszakát énekli. (Orgona: előjáték és 1. versszak)

(Az oltár előtt lévőkhöz:)

I. Hallottuk az éneken:

Jer dicsérjük Istent szívvel–szájjal, lélekkel:

Ki bölcsönktől fogva mindeddig megtartott.

Pál apostol biztat: (Gal 3,26,27)

Kezét áldásra emeli: „Mindnyájan Isten fiai vagytok a Krisztus Jézusban való hit által, akik Krisztusban keresztelkedtetek meg, Krisztust öltöttétek magatokra,

Ámen”

„Menjetek el békességgel!”

2. Lelkész

A szószék oldalán, a főúton távozzatok (mutatja), s közben a mellette lévő úton (mutatja) várjuk az oltárhoz az **itt** konfirmált testvéreket. Akik az itt keresztelt testvérek közül itt is konfirmáltak, maradjanak az oltár előtt.

Közben a gyülekezet a 300-as ének 1. versszakát énekli.

(Orgonajáték: előjáték is)

(Az oltár előtt lévőkhöz:)

II. Hitbeli erősítésül szól itt konfirmált testvérem, az Ige:

Kezét áldásra emeli: „A rád bízott drága kincset őrizd meg a bennünk lakozó Szentlélek által.” (2 Tim 1,14)

„Menjetek el békességgel!”

3. Lelkész

A szószék oldalán, a főúton távozzatok (mutatja), s közben a mellette lévő úton (mutatja) várjuk az oltárhoz a házasságot **itt** kötött testvéreket. Akik az itt konfirmált testvérek közül itt kérték házasságuk megáldását, maradjanak az oltár előtt.

Közben a gyülekezet a 482-es ének 1. versszakát énekli.

(Orgona: előjáték is)

(Az oltár előtt lévőkhöz:)

III. Hűséget fogadtatok egymásnak egykor itt az oltár előtt, most bátorít az Ige:

Kezét áldásra emeli: „Legyetek egymáshoz jószágosak, irgalmasok, bocsássatok meg egymásnak, ahogyan Isten is megbocsátott nektek a Krisztusban” (Ef 4,32)

4. Lelkész

Aki nem volt még ma oltárunknál, mert talán később került gyülekezetünkbe, vagy ez ünnepi alkalom vendége, és örömmel részesülne egy áldó Igében, – szólítjuk – jöjjön az oltárhoz.

Közben a már áldásban részesült testvérek énekeljék az 57. ének 1. versszakát.

(Orgona: előjáték is)

(Az oltár előtt lévőkhöz:)

IV. A Zsoltáros így örvendez: „Boldogok, akik az Úr házában laknak.”

Kezét áldásra emeli: „Boldog az az ember, akinek Te vagy ereje, és aki benned bíz, Istenem! (84. zsoltár) „Menjetek el békességgel!”

(Orgona: utójáték)

5. Lelkész

Végül gondoljunk azokra hálaadással és szeretettel, akik már előre mentek: lelkészekre, felügyelőkre, kántorokra, tanítókra, gondnokokra, pénztárosokra, presbiterekre, őrállókra és hűséges gyülekezeti tagjainkra.

V. Így vigasztal minket az Ige: (Jel 14,13)

Kezét áldásra emeli: „Boldogok a halottak, akik az Úrban hálnak meg, mert megnyugszanak fáradozásaiktól és cselekedeteik követik őket.”

A már előrementeket és a most jelenlevőket kapcsolja össze a 454-es énekünk 1, 6, 7. versszaka, amit fennállva énekeljünk.

(Orgona)

Hány hívő érte el az égi célt...

Egy éve történt eseményre emlékeztem. Még most is látom: megmozdult a „templom”, amikor az ott kereszteltek hosszú sora meghatottan zárandokolt áldó igéért szép oltárunkhoz. Hallom az átforrósodott éneklést.

Jó minden tájról, együtt énekel

És együtt ujjong, együtt ünnepel,

Ó, hálaének szállj az égbe fel! Halleluja! (454/7)

Ez az öröm-ének többszörösen is igaz volt, mivel a finn, német és erdélyi testvérgyülekezetek tagjai is jelen voltak.

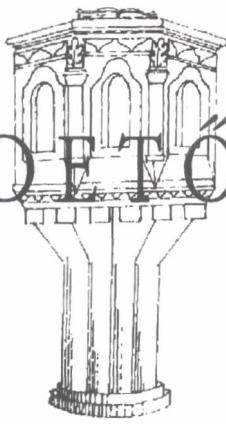
Felbuzdulva a nagy élményen és a visszajelzéseken, egy novemberi vasárnap a Budavári templom oltár mögötti nagy keresztjéhez hívjuk az „elszármazottakat” biztató, áldó Igére. Külön is gondolva azokra, akiknek alig van kötődésük valamelyik budapesti gyülekezethez.

A miskolci Székely Bertalan festette oltárkép a Getsemané-kertben imádkozó Jézust ábrázolja. Szentlelkéért Budapesten is könyöröghetünk minden teremtményére gondolva – a missziói parancsot teljesítve.

Szebik Imréné

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Kérésünkre Christian Möller heidelbergi gyakorlati teológiai professzor rendelkezésünkre bocsátotta két, az igehirdetési előkészületet segítő tanulmányát. Az első tanulmány első részét közöljük januári számunkban - jelezve ezzel és a teljes Möllersorozattal, hogy ebben az esztendőben még inkább szeretné segíteni a Lelkipásztor az elmélyült és örömteli igehirdetői munkát lelkészek és gyülekezetek örömére és épülésére.

CHRISTIAN MÖLLER:

„Krisztus feltámadt”

Gondolatok a János 11-ről szóló istentisztelethez és prédikációhoz a Szentháromság utáni 16. vasárnapon
Előadás a Heidelbergi egyetem gyakorlati teológiai nyári szemináriumán 1997-ben

A már öt szünidei szemináriumon begyakorolt rituálé szerint idén is a következő vasárnapi istentiszteletre és prédikációra kell Önöket felkészítenem, miután Dieter Nestle prédikált az előző vasárnapon. Ezt az alkalmat ismét arra használom föl, hogy az "igehirdetés hete" nevű modellt reklámozzam, mely minden homiletikai szemináriumomon egyre fejlődik és finomodik. "Az igehirdetés hetének" nem az a tulajdonképpeni alapgondolata, hogy elkötelezzük magunkat egy szigorú menetrend mellett a textustól a prédikációig vezető úton. Hiszen kinek-kinek megvan a maga útvonala, hogy az alapigét megközelítse. Mégis érdekelheti néhányukat, hogyan készülnek fel mások az igehirdetésre, és mit lehetne még talán tanulni a prédikálás fogásaiból. Mostanában a legfontosabb meggyőződésemmé vált, s ezt nem tudom eleget hirdetni, hogy a prédikáció a hét folyamán növekszik föl a prédikátorban, mégpedig a heti gyülekezeti munka kontextusában, melyet a textusnak végig kell járnia, hogy lassanként a prédikáció igéjévé érjen. Ezzel a szószerkről való kapáslövések ellen küzdök, melyek többnyire a szombat esti sporthírek után sebtében fogalmazódnak, vagy egy prédikációkonzervből készülnek, de semmiképp nem váltak az igehirdető részévé, úgyhogy ő csak ott áll a mondanivalója mellett a szószéken. A gyülekezet pedig ezt megéri!

Nem az a szándékom, hogy a már többnyire amúgy is túlterhelt lelkészeket az igehirdetési feladatokban még magasabb követelmények elé állítsam. Sokkal inkább tehermentesíteni szeretném a magát szombatonként kínpadra vonó igehirdetőt, azzal hogy felhívom a figyelmét: a lelkészi munkahét más tevékenységei közben is (in, cum, sub) fel lehet nevelni lépésről lépésre a következő vasárnap igehirdetését, akár úgy, hogy a leírt textussal és egy notesszel zsebünkben járkalunk, s egy látogatás vagy hittanóra után hirtelen ötletünket sebtiben belefirkantjuk. Talán még este vagy reggel is akad fél óra, amikor a textus az igehirdetővel még egy jókora darabot együtt nődögél. Ebben az értelemben leszünk nyolc napig úton János 11-gyel együtt a prédikáció felé.

Előző vasárnap

Még az istentiszteletet záró orgonajátékot hallgatom a padban, amikor belekukkantok az énekeskönyvbe, hogy a függelékben utánanézzek, mi vár rám a jövő vasárnap. Nemcsak a prédikációs alapigét találok itt, hanem textusok és énekek egész együttesét, melybe a perikópa beletárogat. Most meg kell hallanom ezeknek a szövegeknek, énekeknek és bibliai igéknek az összecsengését. Ez persze nem megy egy csapásra. Viszont éppen az előző vasárnapi istentisztelet lendülete vezethet helyes útra a következő vasárnap kontextusában értelmezendő prédikációs alapige felé.

János 11 esetében azonnal meglep az a húsvéti tónus, melyre az egész Szentháromság utáni 16. vasárnap hangolódik: *"Halál, hol a te fullánkod..."* Ez a húsvéti korál lesz a jövő vasárnapra rendelt heti ének. És ha a heti igét olvasom 2 Tim 1-ből: *"Krisztus Jézus, aki megtörte a halál erejét, és az evangélium által világosságra hozta az elmúlhatatlan életet"*, vagy a naini ifjú történetét Lukács 7-ből, valamint Péter kiszabadítását a börtönből (ApCsel 12) mint párhuzamos perikópákat, akkor újabb és újabb húsvéti énekek jutnak eszembe, melyek ebbe a vasárnapba is belecsendülnek, nem utolsósorban a *Krisztus feltámadt*, mely rögtön megszólal bennem, ha a feltámadásról vagy a Jézus Krisztusban megjelent életről van szó. Ez a korál a Jánosnál található passiói motívumok miatt mégis túl lelkes most számomra, ezért inkább Friedemann Gottschick kánonját választom, aki a világban uralkodó félelmet János 16 értelmében és Jézus húsvéti diadalát másképp kapcsolja össze. Először énekeljük ezt a kánont, hogy jánosi szellemben hangolódhassunk a prédikációs alapigére:

*"A világban nyomorúságatok van,
A világban nyomorúságatok van,*

*De bízzatok,
De bízzatok,
Én legyőztem a világot.
Krisztus feltámadt."* (EG 560)

Hétfő

Míg vasárnap az énekeskönyv segítségével hangolodom a következő prédikációs alapigére, addig hétfőn gondosan leírom ezt magamnak, de először még nem az eredeti görög szövegből, melyre csak később szeretnék visszatérni, hanem a gyülekezet számára többé-kevésbé ismerős Luther-fordításból. Eközben egyelőre elfogadom a textusnak a perikópabizottság szerint megvont határait, ők cserélték fel egyébként a Szentháromság utáni 16. vasárnapra eredetileg rendelt evangéliumot a naini ifjú feltámasztásáról (Lk 7) Lázár feltámasztásával (Jn 11), mert valószínűleg az utóbbiban látták a nagyobb igehirdetési lehetőséget. Ennek persze az a hátránya, hogy János 11-ben nehéz perikóphatárokat húzni a szöveg hosszúsága, s azoknak a szempontoknak a gazdagsága miatt, melyek Lázár feltámasztásának jánosi történetében szóhoz jutnak. Kompromisszumként sajátos egyveleget írtak elő a Szentháromság utáni 16. vasárnapra, mely a következőképpen hangzik (Jn 11,1-3.17-27.41.45):

"Volt pedig egy beteg ember, Lázár, Betániából, Máriának és testvérének, Mártának a falujából. Mária volt az, aki megkenete az urat kenettel, és megtörölte a lábát a hajával: az ő testvére, Lázár volt a beteg. A nővérei megüzenték Jézusnak: Uram, íme, akit szeretsz, beteg.

Amikor aztán Jézus odaért, megtudta, hogy már négy napja a sírban van. Betánia pedig közel, mintegy fél-óránnyira volt Jeruzsálemhez, ezért a zsidók közül sokan elmentek Máriához és Mártához, hogy vigasztalják őket testvérük miatt. Márta, amint meghallotta, hogy Jézus jön, elébe ment, Mária azonban otthon maradt. Márta ekkor így szólt Jézushoz: Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem. De most is tudom, hogy amit csak kérsz az Istentől, megadja neked az Isten. Jézus ezt mondta neki: Feltámad a testvéred. Mária így válaszolt: Tudom, hogy feltámad a feltámadáskor az utolsó napon. Jézus ekkor ezt mondta neki: Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is, él; és aki él, és hisz énbenem, az nem hal meg soha. Hiszed-e ezt? Márta így felelt: Igen, Uram, én hiszem, hogy te vagy a Krisztus, az Isten Fia, akinek el kell jönnie a világba.

Elvették tehát a követ, Jézus pedig felemelte a tekintetét, és ezt mondta: Atyám, hálát adok neked, hogy meghallgattál.

Ekkor sokan hittek benne azok közül a zsidók közül, akik elmentek Máriához és látták, amit Jézus tett."

Hogy ez az egyveleg megáll-e a lábán, annak az egzegézisből és az igehirdetéshez segítő gondolatokból kell kiderülnie.

Ha ez a szöveg már a dolgozószobám egyik falára van tűzve, akkor folyton elmegyek előtte, s megpróbálom kívülről megtanulni, hogy a mormolás révén a velejéig jussak. Közben a könyveim előtt is el-elsétálok, mind a teológiai szakkönyvek, mind a többi könyv előtt. Dosztojevszkijnél állva maradok, mert eszembe jut, hogy a *Bűn és bűnhődés*nek van valami köze Jn 11-hez. Felütöm a regényt, s felfedezem, hogy még iskoláskoromban a cím alá ezt jegyeztem fel: "Lázár feltámasztása". Felidézem magamban, mit akartam ezzel a bejegyzéssel. Raszkolnyikov, a pétervári diák, akinek jogi tanulmányai pénzhiány miatt abbamaradtak, dialektikus elméletekben

és spekulációkban merül el, ami az őt körülvevő intellektuális körökben általános volt. Eszméi azonban nem ártatlan világjobbító tervek, hanem őrült és egyszersmind valóra váltandó gondolatok arról, hogy az intellektus felsőbbrendű, mint az alacsony tömeg, és jó ügy szolgáltatásban gonoszított is igazolható. S Raszkolnyikov végre is hajtja a büntettet, úgyhogy eltesz láb alól egy undorító és haszontalan uzsorásnőt, miközben ennek igazából rokonszenves nővérét is meg kell ölnie, mert a gyilkosság pillanatában véletlenül betoppán. Tettének igazolására Raszkolnyikov egyre inkább belevész a téveszmékbe és lázálmokba, melyekből soha nem keveredett volna ki, ha nem ismerkedett volna meg Szonyával, az egyszerű pétervári utcalánnyal, s nem ment volna föl a szobájába, ahol egy ott heverő Újszövetség Raszkolnyikovot megfoghatatlan okokból hirtelen izgatni kezdte.

"- Ezt hol szerezted? - kérdezte hangosan, a szoba tulsó végéből. Szonya még mindig ott állt egy helyben, az asztaltól vagy három lépésre.

- Kaptam valakitől - felelte végre, de valahogy kellett lenni, és rá se pillantott.

- Kitől?

- Lizaveta hozta, kértem.

"Lizaveta, de különös", gondolta Raszkolnyikov, és percről percre furcsábbnak, csodálatosabbnak tetszett előtte az egész lány. A gyertyához vitte a könyvet, és lapozgatni kezdte.

- Lázár feltámasztása hol van? - kérdezte hirtelen.

Szonya makacsul lesütötte a szemét, nem felelt. Félig elfordult az asztaltól.

- Lázár feltámasztása hol van? Keresd meg nekem, Szonya.

A lány ránézett a szeme sarkából.

- Ne ott keresse...a negyedik evangéliumban van - súgta szigorú hangon, de nem mozdult.

- Keresd meg, és olvasd fel nekem - mondta Raszkolnyikov, és leült, az asztalra könykölt, fejét a kezébe támasztotta, és tekintetét elfordítva, komoran várta a felolvasást.

"Három hét múlva, Isten tudja, hol leszek, talán én is veletek leszek, ha ugyan még rosszabb helyre nem kerülök addigra", mormogta magában."

És most kell Szonyának a gyilkos Raszkolnyikov előtt Lázár feltámasztásának a történetét versről versre felolvasnia. A férfi minden bizonnyal ennek a történetnek a fényében szeretné örülni cselekedetét megérteni. Szonya addig a helyig olvas, ahol Jézus kihívja Lázárt a sírból, és a halott leplekbe csavarva előjön, és Jézus megparancsolja: Oldjátok föl és hagyjátok elmenni. Dosztojevszkij így ír:

"A lány hangosan, ünnepélyesen olvasott, és remegett, borzongott, mintha tulajdon szemével látná...Tovább nem olvasott, nem is tudott volna, becsukta a könyvet, és gyorsan felállt a székről.

-Idáig van a Lázár feltámasztása - suttozta gyorsan, keményen, és mozdulatlanul állt, felfordulva, nem mert, mag valahogy restelt is most a látogatóra pillantani. Lázás remegése még nem szűnt meg. A gyertyacsonk az elgörbült tartóban már régen haldokolt, gyér világot vetve a gyilkosra meg az utcalányra, akik ilyen különös módon összekerültek most ebben a nyomorúságos szobában a könyvek könyve felett."

Az eszméibe és önigazolásaiba menthetetlenül belevesző Raszkolnyikov ezzel a történettel és még inkább Szonya segítségével, aki akkor is kitart mellette, mikor

bevallja neki, hogy kétszeres gyilkos, kezd Dosztojevszkij regényében lassacskán felszabadulni. Olyan ez, mintha ő is a lázalmok, és téveszmék sírjából jönne elé Szonya hívására, aki nemcsak felolvassa neki a jánosi történetet, hanem egyszerű, megingathatatlan szeretettel azt húsvéti valósággá is teszi, úgyhogy Raszkolnyikov végül nyíltan beismeri bűnét, többé nem keres mentseget, belenyugszik a száműzetésre szóló ítéletbe, és Szonyával Szibériába megy, ahol a legszörnyűbb lágerkörülmények között a lány segítségével megvalósul feltámadása. A könyv végén ezt olvashatjuk:

"Az okoskodás helyét elfoglalta az élet, lelkében egy egészen új világnak kellett megépülni.

Párnája alatt ott volt az Evangélium, gépiesen a kezébe vette. Szonya könyve volt, ugyanaz, amelyikből a Lázár feltámasztását olvasta fel akkor. Rabsága kezdetén attól félt, hogy Szonya majd a vallással zaklatja, az Evangéliumról beszél neki, és könyveket erőltet rá. De nagy csodálkozására egy szót se szólt ilyesmiről, egyetlenegyszer sem ajánlotta neki az Evangéliumot. – maga kérte kevéssel megbetegedése előtt, és akkor elhozta, szó nélkül átadta neki. De még eddig ki se nyitotta."

Dosztojevszkij ebben a műben saját múltjának egy darabját írta meg, mert a dekabrista összeesküvés idején maga is egy pétervári intellektuális szervezkedéshez tartozott, mely a népnél felsőbbrendűnek vélte magát, és a jó látszólagos eszméjéért gonosz tettet is elfogadhatónak tartott. Dosztojevszkijt Szibériába száműzték, és ott köztörvényes bűnözők oldalán találta meg feltámadását az ortodox kereszténység húsvéti hitében, és a múlt század végének forradalom előtti zűrzavarában fáradhatatlanul igyekezett könyveivel arra a másik útra hívni, melynek nem okoskodás, hanem feltámadás és élet a neve. Ehhez az élethez Dosztojevszkijnél csak a kudarcban lehet eljutni, hisz az ember annyira el van veszve, hogy képtelen önmagán segíteni, elvesztségének barlangjából viszont előhívja őt a szeretet isteni hatalma. Éppen ezért olyan népszerű ma Dosztojevszkij Oroszországban, könyveit szabályosan falják, kiutat keresve a kudarcokból és elvesztségéből, melyek a feltámadás húsvéti hatalma után kiállanak.

Kedd

Kinek kell prédikálnunk Lázár feltámasztásának történetéről? A gyülekezetnek? Ez persze így van, mégis túl általános. Hiszen az az igehirdetés halála, hogy mindenkinek meg akar szólítani, a valóságban pedig senkit sem ér el, míg ennek megfordítása sokkal célravezetőbb: aki egy embert tart szem előtt, s eljut hozzá, az egyszersmind sokakat megszólít. És ki volna az az egy, akit János 11 fényében szem előtt kellene tartanunk? Dosztojevszkij Raszkolnyikov alakjával már helyes irányba mutat: nekem most az elveszettekre kell figyelnem, akik annyira belevesztek már élethazugságaikba vagy reménytelenségeikbe vagy lázálmaikba, hogy barlangjaikból már egyáltalán ki sem jönnek, sőt bűzlenek az öncsalástól. Az olyan emberek nyomorúságába és elvesztségébe akar Lázár feltámasztásának a története alászállni, akik élőhalottakként csak föl-alá járkálnak, s még két nővérük sincs, hogy meggyászolja őket. Vajon lennek-e olyan testvérek a keresztény gyülekezetben, akik bíznak Jézus közbenjárásában, miközben az evilági sírgödörknél az ő nevét hívják segítségül?

Szerda

Ha most János 11 eredeti görög szövegéhez fordulunk, el kell hagynunk a perikópa határait, hogy az 57 versből álló 11. fejezet drámaiságát valamennyire is megközelítsük. Ennek a hatalmas fejezetnek minden részlete és utalása aligha mérhető ki - egy 15-20 perces prédikációban meg biztosan nem. A mostani egzegézisben is csak arról lehet szó, hogy felismerjük annak a küzdelemnek a nagy vonalait, mely János 11-ben az élet és a halál, a világosság és a sötétség, a hit és a hitetlenség között zajlik. János 11 az ún. Szémeia-forrás része, melyből azért merít a negyedik evangélista, hogy megmutassa, miként diadalmaskodik Jézus személyében az élet, a zóé a sokarcú halállal szemben. *"Benne élet volt, és az élet volt az emberek világossága. A világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be."* - adja meg mottóként az alaphangot a negyedik evangélium prológusa (1,4-5). Fejezetről fejezetre bontakozik ki annak a drámája, hogy a zóé Jézus személyében maga alá gyűri a halált. Az első jellel még vidáman kezdődik, amikor egy menyegzőn elfogy a bor és az örömtelenség halálos árnyai vetülnek az ünnepre. Itt kell közbelépnie annak, aki az örömet terjeszti az életben, és ezért a vizet jel gyanánt borrá változtatja. Még drámaibb az a jelenet, amikor egy királyi tisztviselő fia halálos betegen fekszik, s Jézus elhívják ágyához. Az apa rendíthetetlen hitének Jézus nem tud és nem akar nemet mondani, ezért megcselekszi a zóé második jelét távgyógyítás formájában. A Betesda tavánál újra a halálból életre jut valaki, aki miután 38 évig hevert nyoszolyáján, most maga cipelheti azt, ráadásul keresztül a jeruzsálemi szombat hullamerevségbe kényszerített világán, melybe Jézus először kiáltja a feltámadás ígését: *"Ne csodálkozzatok ezen, mert eljön az óra, amelyben mindazok, akik a sírban vannak, meghallják az ő hangját és kijönnek. Akik a jót tették, az életre támadnak fel, akik pedig a rosszat cselekedték, az ítéletre támadnak fel."* (5,28-29). A csodálatos kenyérszaporítással és az élet kenyérének az ígérétevel folytatódik ez János 6-ban, és a vakon született meggyógyításával az élet világossága egyre hatalmasabban teret nyer a halál sötétjével szemben. Amikor a jó pásztor, aki életét adja a juhokért, kijelenti magát, az is világossá lesz, hogymilyen drága árat kell fizetnie Jézusnak a halállal az életért vívott küzdelemben. Minden egyes jellel, amit az élet érdekében a halál ellen cselekszik, fokozódik ellenségei igyekezete eltenni őt láb alól. Hogy ez a folyamat János 11-ben ér tetőpontjára, az kiderül az 53. versből: *"Attól a naptól kezdve egyetértettek abban, hogy megölik őt."* Lázár feltámasztásának a története tehát az életről és a halálról szóló, a Szémeia-forrás segítségével rendezett drámának az első csúcspontját alkotja, s ebbe még János 12 is beletartozik. Kiderül belőle, hogy a Jézus személyében jelek útján megnyilatkozott zóé már nem hátrál meg a halál és szövetségesei elől, jóllehet a 11. fejezet vége még azt mondja Jézusról, hogy már nem járt nyilvánosan a zsidók között, hanem egy a pusztához közeli vidékre távozott. A jánosi dráma tehát még fokozódni fog, amikor maga Jézus, mint az élet ősjele az egész világ számára nyilvánvalóan felmagasztaltatik a kereszten. Ekkor lesz a zóé előretörése a halállal szemben visszafordíthatatlan, mert egy sír sem lesz már képes a megfeszített zóéjának ellenállni. Jézus feltámadásának húsvétja jelentkezik itt már, mely másféle ugyan, mint Lázár feltámasztása, hisz őt a jézusi élet-jel ellenére még mindig

fenyegeti halála. Hogy miféle halált kell még Lázárnak hálnia - nem ilyen hullabűzöset, melyet Mária és Márta oly hevesen panasznak -, erre még vissza kell térnünk.

Először az élet és a halál közti küzdelmet követjük nyomon János 11-ben: *"Egy ember pedig beteg feküdt, Lázár Betániából, Máriának és testvérének, Mártának a falujából."* Így fordítja Luther szó szerint, ugyanakkor igen dallamosan az eredeti szöveget, míg az egységes fordítás nemcsak az eredetitől, hanem a nyelv csengésétől is eltávolodik, hogy hatásosan kezdhesse a történetet: *"Beteg volt egy ember, Lázár Betániából."* Valószínűleg mind a Lázár, mind a Betánia neveknek eredeti héber jelentésükben programszerű szerepük van: "Isten segít a szegények házában". Hogy itt a negyedik evangélista a lukácsi hagyományból merít, és azt tovább értelmezi, ez kézenfekvő tekintettel Lázár személyére és Jézus látogatására Máriánál és Mártánál. János továbbírja a gazdag és a szegény Lázár példázatát Lukács 16-ból, amennyiben Lázár valóban visszatér nála az élőkhez. Azt a "túl késő"-t, mely intő szózatként lebeg a lukácsi példázat felett, János áttöri Jézus-értelmezésével, aki számára nem létezik "túl késő", kivéve a hitetlenség "túl késő"-jét, mely a zóé diadalának fényében maga válik ítéletté.

Az is érdekes, hogyan értelmezi János a két nővér szerepét: egyik sem kerül, mint Lukácsnál, kitüntetett helyzetbe a másikkal szemben. Inkább mindkettőjüknek a maguk módján bele kell lépniük Jézus életről szóló kinyilatkoztatásának a folyamatába, ahogyan mindketten bevonják Jézust Lázár betegségének a történetébe, mert tőle remélnék segítséget. S ezt úgy teszik, hogy Jézus Lázár iránti szeretetére appellálnak: *"Uram, íme, akit szeretsz, beteg."*

A most induló történetet az olvasó a jánosi rendezés szerint máris magasabb szintről figyelheti, nevezetesen mint az Isten dicsőségét, s az ő *doxája* által Fia megdicsőülését szolgáló történetet. Ebben az értelemben Jézus mondata a nem halálos betegségről intés az olvasókhoz és hallgatókhoz, hogy a történetet a Jézus személyében megjelenő zóé perspektívájából kövessék figyelemmel. Ezért az olvasó számára az is érthető, hogy még két napig azon a helyen marad, ahol a tanítványai volt, hisz csak a harmadik nap szolgál Isten dicsőségének nyilvánvalóvá válására, amit a tanítványok persze még nem láthatnak. Ezért beszélnek úgy, mint akiknek a szeme csukva van: *"Mester, most akartak megkövezni a zsidók, és ismét oda mégy?"* (11,8). Jézus válasza a tanítványoknak erre a földi szinten mozgó kérdésre önkinyilatkoztatás, mely a világosságból jön és a sötétség világába, próbál betörni: *"Nem tizenkét órája van-e a nappalnak? Ha valaki nappal jár, nem botlik meg, mert látja a világ világosságát, de ha valaki éjjel jár, megbotlik, mert nincs világossága."* Ez az önkijelentés a tanítványok oldalán szükségszerűen visszhang nélkül marad. Továbbra is félreértések sora következik. Ezeknek a félreértéseknek azonban Jánosnál funkciójuk van: egyrészt megmutatják az olvasónak, milyen nehéz az élet világossága számára a halál sötétjébe hatolni, másrészt éppen ezt a behatolást segítik elő. Ezek tehát produktív félreértések, amint ez kiderül a Jézus és tanítványai közötti párbeszédből: *"Lázár, a mi barátunk elaludt, de elmegyek, hogy felébresszem. A tanítványok ezt felelték rá: Uram, ha elaludt, meggyógyul. Pedig Jézus a haláláról beszélt, de ők azt gondolták, hogy álomba merülésről szól. Akkor azután Jézus nyíltan megmondta nekik: Lázár meghalt, és örülök, hogy nem voltam ott: tiértetek, hogy higgyetek. De menjünk el hozzá. Tamás, akit Iker-*

nek neveztek, azt mondta tanítványtársainak: Menjünk el mi is, hogy meghaljunk vele." (11-16). Természetesen Tamás sem fogott fel semmit, mégis ő az, mint később a 14. és mindenekelőtt a 20. fejezetben, aki súlyos félreértései révén előreviszi az élet ügyét.

A következő jelenetben Márta az, aki a félreértést a Jézus személyében előtörő kinyilatkoztatással szemben produktív eseménnyé teszi. Persze minden csak attól lendül mozgásba, hogy Jézus arra a hullamerevségbe dermedt helyszínre lép, ahol Lázár már négy napja a sírban nyugszik. Nemcsak a Jézus elé siető Márta lendül mozgásba, hanem Jeruzsálemből is, mely felőrányira volt Betániától, érkeznek zsidók Mártához, hogy vigasztalják. Feltételeznünk kell, hogy ezek a zsidók egyúttal Márta és Jézus párbeszédének háttérét és fültanúit képezik, mert Márta Jézus szavait egyből zsidó kontextusba illeszti: *"Jézus ezt mondta neki: Feltámad a testvéred. Márta így válaszolt: Tudom, hogy feltámad a feltámadáskor, az utolsó napon."* (23-24). Mégis ez a félreértés provokálja Jézus önkinyilatkoztatását: *"Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is, él; és aki él, és hisz énbenem, az nem hal meg soha."* (25-26).

Eduard Schweizernek az evangélium *Ego eimi* igéiről írott tanulmánya alapján ezt az önkinyilatkoztatást így szeretném értelmezni: "Rajtam lesz láthatóvá, mi a feltámadás és az élet. Aki hisz énbenem, ha meghal is, életet nyer." Ez az értelmezés világossá teszi, hol van a tulajdonképpeni áttörés a Márta és Jézus közötti félreértésben: Már nem az a kérdés, mi a feltámadás, és mikor várható, hanem hogy ki az alanya a feltámadásnak. S ez az alany most merő jelenlét, mely nemcsak megköveteli, hanem támogatja és ajándékozza is a hitet, úgyhogy a hit már nem az befogadás hatalmi aktusa, hanem a legyőzöttség kifejezése, amelyből Márta szól: *"Igen, uram, én hiszem, hogy te vagy a Krisztus, az Isten Fia, akinek él kell jönnie a világba."* (11,27). Nála mindenesetre, az élébe menő Mártánál a kinyilatkoztatás célhoz ért. A világosság betört a sötétségbe, a jövő előtört az "én vagyok" jelenébe, mely csupa örökkévalóság.

Ami Mártánál kezdődött, annak persze el kell jutnia Máriáig, amiért a következő jelenet azzal kezdődik, hogy Márta titkon szólítja nővérét, s közvetíti neki a "Mester" - ahogy szó szerint olvasható - hívását. Most az előző jelenethez képest fokozásra kerül sor, mert Mária nem egyedül találkozik Jézussal, mint Márta, hanem azon zsidók kíséretében, akik vele voltak a házban és vigasztalták. Most kerül sor az odaadás és a gyász képeire Máriával, aki a halál tényét a maga módján ugyanúgy leszögezi: *"Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem."* (11,32). Ami Jézust Márián annyira felháborítja és elszomorítja, hogy maga is könnyekre fakad, az a halállal szemben tehetetlen szeretet, mely már nem ismer reményt, a csodatevőnek az imádata, mely semmit sem lát az élet világosságából és a csoda sötétjében, marad: *"Közülük néhányan pedig így szóltak: -, aki a vak szemét megnyitotta, nem tudta volna megtenni, hogy ez ne haljon meg?"* (11,37). Ez a beszéd is felbőszíti Jézust, úgyhogy össze kell szednie magát, és elmennie Lázár sírjái, hogy a követ elhengeríttesse, és a már bűzlő Lázárt kihívja. *"A hit az előhívásban és az előjövételben megy végbe, és a hallásnak, nem pedig a látásnak az aktusa"* - írja Ruthild Depke gyönyörű igehirdetési meditatációjában a textusról (GPM 51/4) - *"Mivel a hit hallásból van, Jézus hálát ad azért, hogy az Atya meghallgatta. Az élet csodája (Lázáron), akár a teremtéskor, a hatalommal bíró ige által megy végbe. Így jut napvilágra*

az élet és a hit. Ott, ahol az emberi hangnak el kell né-
mulnia a halál előtt, ott Isten Fiának a hangja, az Atya
megdicsőülésének a műve szól."

Lázár feltámasztásának jelenetében az a fontos, amit
lát a hit. Ezért nem állhat meg a történet a Mártához inté-
zett önkinyilatkoztatásnál (11,25). A hit szemének, mely
a hallás révén nyílt meg, sokkal inkább látnia is kell még
valamit, mely persze rejtve marad azok előtt, akik nem
hagyják, hogy a Jézus személyében megjelent élet le-
győzze őket. A következő jelenetben ezért válik el élesen
a hit a hitetlenségtől. A hitetlenség is feszes formát ölt
most, amennyiben a farizeusok nagytanácsa levonja a
szükség szerű következtetéseket: "Mit tegyünk? Ez az
ember ugyanis sok jelt tesz. Ha egyszerűen csak hagyjuk
őt, mindenki hisz majd benne, aztán jönnek a rómaiak,
és elveszik tőlünk a helyet is, a népet is." (47-48). A főpap
még jóslásba is bocsátkozik, amint a negyedik evangé-
lista nyomatékosan hangsúlyozza: "Jobb nektek, hogy
egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész
nép elveszen." (11,50). Mikor eljött a kinyilatkoztatás
órája, és az élet világossága Jézus személyében, mint a
feltámadás fénye vakítóan felragyog, akkor a sötétség is
határozott kontúrokat nyer, és következetes cselekvésre,
világos elhatározásokra kerül sor: "Attól a naptól fogva
egyetértettek abban, hogy megölik őt." (11,53)

(Folytatjuk)

Fordította: Csepregi Zoltán

Újév

Gal 3,23–29

Egzegézis

Alapigénk a 2,15–4,7 szakasz részlete, amelynek fő
témája a hit által való megigazulás. E szakaszon belül az
egyik alaprobléma a törvény és a hit egymáshoz való
viszonya, egymással való kapcsolata. Erre a viszonyra és
kapcsolatra figyel alapigénk.

A törvény azt teszi nyilvánvaló, hogy mit vár, mit kö-
vetel tőlünk Isten. Általa nem önmagáért, hanem az em-
berért szól. Annak háttérében is embert-féltő szeretete
rejtőzködik. Azzal is az ember életét akarja megőrizni. A
törvény azonban nem érte el célját, mert alkalmatlan volt
arra, hogy az életet szolgálja. Az élet érdekében a tör-
vényt a hitnek kellett felváltania, követnie. A törvény az
ember engedelmes cselekedetét igényli, a hit Isten irgal-
mas és kegyelmes tetteiben bizakodik. Ezt a bizodalmat
Isten azokkal az ígéretekkel támasztotta alá, amelyeket
Ábrahámnak adott. Ezeknek az ígéreteknek a sorában
voltak olyanok, amelyek Jézusban teljesedtek be. Jézus
eljövele, emberré születése volt a fordulópont, amely-
nél a törvény elveszítette fenyegető hatalmát, és ahol a
hit ígéretekre figyelő bizodalma lett hangsúlyossá. Jézus
eljövelekor az is világossá vált, hogy a törvény minden
kudarca ellenére sem volt felesleges: a *nevelőnk* lett
Krisztusig. Nevelőnek azt a rabszolgát nevezték, akire a
ház ura a gyermekét, leendő örökösét bízta. Valójában
nem nevelt, hanem figyelmeztetett, fegyelmezett és fe-
nyyegetett. Így vigyázott a gyermekre, kísérte és őrizte. A

törvénynek, mint nevelőnek szolgálata időben is és cél-
jában is Jézusig tartott. Akkor felesleges lett, de küldeté-
sét teljesítette: az örökösöket ahhoz segítette, akinél
elnyerhették örökségüket. Mindennek látható, megta-
pasztható biztosítéka a *kereszttség*. A kereszttségben
Krisztust *öltöttük* magunkra. Ez a szó a következőket is
jelent: valamibe belejutni, belemerülni, belesüllyedni,
valamiben elrejtőzni. Így is érthetjük: a kereszttség által
„eltűnök” Krisztusban; nem vagyok érdekes többé, nem
kell aggódnom önmagam miatt. Egyedül Jézus fontos.
„Többé tehát nem én élek, hanem krisztus él bennem,
azt az életet pedig, amit most testben élek, az Isten Fiá-
ban való hitben élem, aki szeretett engem, és önmagát
adta értem.” (Gal 2,20) Mindennek következtében *nincs*
többé zsidó, görög, szolga, szabad, férfi, nő. Nem terhe-
lődnék ránk embervoltunk korlátai, megkötöttségei,
tévedései és bűnei. Krisztusért és Krisztusban szabadok
lettünk.

Meditáció

Újév még Karácsonyhoz tartozik. Az oltári ige arról
tudósít, hogy a megszületett kisgyermeket körülmetélik,
és az angyal szavát követve Jézusnak nevezik el. Kör-
nyezete figyel a „törvényben megszabott” napokra, az
előírt időben a kisgyermeket felviszik Jeruzsálembe,
bemutatják az Úrnak, és megadják az áldozatot „az Úr
törvényében foglalt rendelkezés szerint”. (Lk 2,22–24)
Jézus Krisztus, az Isten Fia, a törvény szorításában kezdte
meg földi életét, amelyben majd egy jöttányit sem tér el
Isten akaratától. Mindvégig, egészen a keresztthalálgig
engedelmes marad. Amikor az Isten elleni lázadás, az
engedetlenség vádjával halálra ítélik, a helyzet ellent-
mondásossága mutatja meg, hogy a törvény megszokott
értelmezése felett eljárt az idő.

Itt jutunk el Újév ünnepének másik arcához. Szembe-
kerülünk az idő problémájával, életünk múlásával, az
időnek való kiszolgáltatottságunkkal. Ebben a napban
összesűrűsödik, ami mögöttünk, és ami még előttünk
van. A tegnap mulasztásai, a holnap reménységei. Ellen-
tétese érzések sodródnak bennünk egymás mellé: bűn-
vallás és köszönetmondás, kiábrándultság és új indítató-
sok, visszahúzóds és előrelendülés. Teljesen összezava-
rodhatnánk – Jézus nélkül.

Mindezzel újévi énekeinkben is találkozunk. Néhány
mondatot állítsunk belőlük egymás mellé: „Nyolcad na-
pon a templomba vitték, Isten törvényét így betöltöt-
ték...” (179,3) „A törvény beteljesedett, Jézus népek vált-
sága lett...” (180,2) Vagy: „Itt vándorút a létünk, Mi évből
évbe lépünk” (181,2) „...évre évek tűnnek el...” (184,1).

Isten titokzatos irgalmassága, hogy minden új évünk
kezdeté egybeesik Jézus születésének ünnepkörével,
hogy múlt időnkben szemmel tarthatjuk azt, aki örökké
ugyanaz marad. Így „minden percnek célja van” (184,2),
mert a „törvénynek van alávetve, hogy a törvény alatt
lévőket megváltsa, hogy Isten fiaivá legyünk”. (Gal 4,4–
5)

Igehirdetési vázlat

Volt egy tanárom, aki aggódó szeretettel figyelt rám.
Sokszor mondta: „Nagyon vigyázz arra, hogy milyen
gondolatokkal kezdted a napot!” Talán megtehetem,
hogy az esztendő első napján átfőmálom figyelmezteté-
sét: Vigyázzunk ma a gondolatainkra! Nem közömbös

ugyanis, hogy kire vagy mire gondolunk az esztendő első napján.

Igaz lehet, hogy ebben az esztendőben „majd csak lesz valahogyan!”? Nem tévedünk végzetesen, ha azzal biztatjuk magunkat, hogy ellenőrzésünk alatt tarthatjuk az életünket? Lehet építenünk arra a reménységre, hogy a szerencsénk nem hagy cserben? Vagy elegendő arra emlékezni, hogy sok ember lekötöztettem? Majd mellém állnak, ha egymagam nem tudok megbirkózni életem nehézségeivel!?

Ma ne vitatkozzunk az efféle kijelentésekkel. Inkább emlékezzünk emberekre, akik szántó föld szélén megemelték a kalapjukat, vagy meghajtott fejfel kézbe vették a szárszámot és megszólaltak: Jézus! Jézus, segíts!

1. Jézus nevének segítségül hívása nem olyasvalaki üres, haszontalan, hiábavaló szólólgatása, akire igazában nem is számíthatunk. Ő a legfontosabb része annak a tervnek, amelyet Isten szeretete azzal a szándékkal alkotott meg, hogy „mindenki megtérjen”. (2Pt 3,9) Igaz, annak a tervnek vannak még részletei, amelyek még homályosak előttünk, de vannak nagyon világos mozzanatai is. Félreérthetetlen, amikor Isten bűnbocsánatot kínál, amikor Jézusban magához hív és bizodalmas hitre bátorít. Elgondolkodtató Isten végtelen türelme, ahogyan újból és újból, az évek egymás utáni változásában üdvözítő hatalma alá akarja vonni az életünket. Van, amikor a törvény kényszerítésével, leginkább azonban evangéliumának csendes ígéreteivel.

2. Jézus nevének kimondása abban a reménységünkben erősít meg, hogy életünk és megmentésünk érdekében Isten hajlandó meghozni minden áldozatot. Azokat a terheinket vállalja fel, amelyek alatt szüntelenül roskadozunk. Bűneink következményét veszi vállára és maga lesz átokká, hogy minél többeket megszabadíthasson a törvény átka alól.

3. A mai napon belső békességgel gondolhatunk arra, hogy miközben múló életünkben rengeteg a változás, egyvalami változatlan maradt: Jézus szeretete és irgalmassága. Ő az örök köszikla, amelyre támaszkodhatunk. Ő a biztos menedék, amelyben megpihenhetünk. Ő a megoldás, amikor tanácsalanná válunk. Mindennek biztosítókerete keresztségünk. Akkor a Szentháromság Isten nevébe merültünk bele, Jézusért Isten Atyánk, a Szentlélek Pártfogónk lett. Amikor a keresztségben Krisztust „magunkra öltöttük”, Isten gyermekeinek és örököseinek sorába léptünk. A mai nappal ehhez az örökségünkhöz kerülhetünk közelebb.

4. Jézus neve végül egymáshoz is közelebb segíthet valamennyiünket. Korunk nagy problémája az egyre több magányos ember. Igen sokan élnek úgy, hogy a testi közelség ellenére szinte áthidalhatatlan messzeségbe kerültek a másiktól. A „görög” képtelen elfogadni a „zsidót”, a „szabad” nem tud mit kezdeni a „szolgával”. A „férfi” és a „nő” akadályozza és nem egészíti ki egymást. Egyedül Jézus segíthet, hogy ellentéteink feloldódjanak a biztatásban: „...mindnyájan Isten fiai vagytok a Krisztus Jézusban való hit által”, „...ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban”.

Ma vigyázzunk nagyon gondolatainkra! Törekedjünk tudatosan arra, hogy imádságunk legyen: „Jézus! Jézus, segíts!” Így lehet áldott az új esztendőnk, így „minden pernek célja van”.

Bohus Imre

Újév utáni vasárnap

1Pét 4,12-19

„In manus tuas, Domine...”

Meglepetés bőven éri az embert ezzel a levéllel és a levélből való textussal kapcsolatban. Az exegéták szerint keresztelési prédikációnak indul a levél. Az életfolytatásra vonatkozó intelmek között szerepel az utalás az „igazságért való szenvedés” (3,14) is, de feltételezett eshetőség gyanánt, nem pedig akut fenyegetettségként. A nem keresztény környezetről sem tétélezi fel a fenyegetést. A felsőséget ideális szerepében látja: a gonoszterveket megbünteti, a jót cselekvőket megdicséri (2,14). Meglepő, hogy a textusunkban már nem lehetőségről, feltételezésről, eshetőségről van szó, hanem tényekről, fenyegető, félelmetes valóságról. A keresztelési prédikáció tiszteletreméltó állandósága eltűnik. A mi levélrészletünk már olyanokról szól, azokat vigasztalja és tanítja, akiket már megcsapott az üldözés és vele együtt a szenvedés tüze. Hogyan magyarázható ez a helyzetváltozás? Vagy nincsen egyforma helyzet? Van, akik számára a veszedelmes eshetőség már terhes, próbáló valóság? Akkor területet ölel fel a levél címzettjeinek köre, hogy ezt sem lehet kizárni.

Meglepő, hogy ez a terület nagyjából egybeesik a páli missziós területtel? Hogyan kerül ide Péter? Vagy ha valaki a „nagyok” neve, személye, tekintélye mögé húzódik, hogy az igazat nagyobb súllyal mondhassa el, miért Péterrel takarózik? Mi rejtezik a „Szilvánusz által” való írás rejtjele mögött? Hogyan kerül Pál munkatársa Péterhez? Egyszóval meglepetés adódik bőven. Egyik kérdés sem érinti közvetlenül a textust, de nem tehetünk úgy, mintha a levegőben vágják volna ki az alapigét. Egy biztos: a fenyegetettség és a vele együtt járó fizikai-lelki szenvedés mindig akkor érezteti igazán a teljes súlyát, amikor az eshetőségből tény lesz. A keresztyének magatartása is akkor vizsgálódik, amikor az ideális elgondolás helyét a megélt hit tényszerűsége váltja fel. Ebben a vonatkozásban is alkalmazható Kempis Tamás mondása: „Opto magis sentire compunctionem, quam scire eius definitionem.” (Inkább kívánom, hogy érezzem a töredelmet, mint hogy tudjam annak meghatározását.” – Krisztus követése I kv. 1/II. – Jelenits István Dr. fordítása) Számolnunk kell azzal, hogy elvileg nem okoz különösebb nehézséget a fenyegetettségéről és a vele járó testi-lelki szenvedésről gondolkodni vagy fantáziálni, de a „szenvetés tüze” minden formájában keserves meglepetésként csap szembe bennünket.

Ez a textus az újesztendő elején szólal meg, amikor mintha predesztinálva lennénk arra, hogy a szokásosnál érzékenyebben foglalkozunk a „sors”, és talán a keresztyénységünk megélésének kérdéseivel is. Erre talán István vértanú, János apostol és az „Aprószentek” emléknappja is késztetést jelent. Arra azonban figyelni kell, hogy a fenyegetettség véres, vagy „báronyos” formája sohasem csupán mártírokat hív elő, hanem „lapsikat” is szülhet. Rájuk nem szoktunk gondolni, noha valószínűleg ők vannak többen. A mártírokért való háladási második versében már az „elesett”-ekért való könyörgésnek kellene következni.

A textushoz

A textus az ú.n. Tritóezsaiási próféciákhoz tartozik, amikor a prófécia hangzik a fogságba hurcolt nép egy része már visszatért. Ez ugyan csak töredéke a foglyoknak, de biztató kezdet. A nép azzal a reménységgel tér haza, hogy most valóra válnak a deuteroézsaiási jóvendölések: Isten elhozta számukra a szabadulás idejét. Reményüket azonban hamar csüggedés váltja fel. Lehetőségük adatott ugyan a hazatérésre, a templomépítésre, de az újárendeződés akadozik, és belső csüggedés vesz erőt rajtuk.

Ezek között a külső lehetőségekkel rendelkező, de belső erőt nélkülöző emberek közt hangzik fel a próféta szava: „kelj föl... mert jön világosságod...”

A nép erőtlenségének oka Isten ígéreteiben való elbizonytalanodása. A lelki sötétség, ami nemcsak a világot borítja el, hanem őket is hatalmába keríti. Ebből magától nem tud a nép talpra állni. De „jön világosságod” szól az ígélet. Itt a lehetőség a megújulásra. Az eddig távolinak, őket magukra hagyottnak tűnő Isten közösséget keres velük. Jön és világosságot támaszt népében.

Nem véletlen a sorrend, amire a próféta szavai utalnak. Először Isten népének kell megújulnia, tőle sugárzik szét a fény. A próféta töretlen hittel hirdeti, hogy erre van lehetőség. Isten maga teremti meg ezt a lehetőséget: „jön világosságod, az Úr dicsősége ragyogott rád...” A megváltozott körülmények, a történelem sorsfordulói között a nép újra átélni az Istennel való találkozást. Ez a találkozás mozdítja ki Isten népét bénultságából, amibe a hazatérés utáni nehézségek, istenbe vetett hitének elbizonytalanodása taszították. Isten közelségének megtapasztalása következtében szűnik bénultsága („kelj föl”), maga körül forgolódnak („nézz körül”), és felhorgasztó csüggedése („emeli föl tekinteted”).

Az így megújult Isten népe hiteles és vonzó bizonyítéka lesz Urának a világban. Rajta keresztül ismerhetik meg azt az Istent, aki nem elérhetetlen, megszólíthatatlan, idegen valaki, hanem közeli, segítő és szerető Isten. Ez a felismerés gyűjti össze a szétszéledt „fiakat”, de az idegen, pogány népeket Isten közelébe. (A felsorolt nevek: Midján, Efa, Seba, Kédár és Nébájót a Juda szomszédságában lakó arab törzsek nevei.)

Az Isten népén felragyogó fény, az Istennel való találkozás nagy élménye mindenki számára vonzóvá válik. Nem egy hatalmas kéz kényszeríti őket, hanem maguktól „jönnek” a világosságához. Kép nélkül: a kegyelem belső hatalma indítja őket erre, amit eddig nem is ismertek. (Doerne)

A textus epifániáról, isten megjelenéséről szól, ami az Ótestamentumban rendszerint adott helyhez, személyhez kötött. „Úgy ahogy a villán az egész eget megvilágítja, de csak egy helyen csap be és okoz tüzet, úgy Isten megjelenése egy meghatározott helyen történik, hogy onnan az egész világot megvilágítsa.” (W. Stählin)

A próféta által leírt epifánia különbözik az Ótestamentumban másutt leírt epifániáktól. A más helyeken szereplő harcias elemek teljesen hiányoznak és Isten

Az újév utáni vasárnap evangéliuma (Mt 2,13-23) az Egyiptomba való menekülés-menekítés eseményét mondja el, és Isten fenyegetettségben élőket oltalmazó hatalmáról és irgalmáról beszél. Ez lehetett Mária és József második meglepetése a születés után, hogy a Fiúra és hozzátartosóra szenvedés vár, „compassio”, ahogyan a régiék modták, és ahogyan Simeon prófécijában Mária szívét-lelkét átjáró kardot, tört említi. Jézus Krisztus a gyülekezetért szenved, a gyülekezet pedig Jézus Krisztusra nézve bírja ki a szenvedést.

„Vak éjszakába kanyarog az út,
Mária nézi az alvó Fiút.

Ha őt nézi, nincs is olyan sötét.”

(Túrmezei E.: Mária-énekek. Üldözöttek.)

„A Kock-i Mnedel rabbi megkérdezett egy haszidot: – Láttál már farkast? –Láttam – mondta az. –Féltél is tőle? – Félttem. –De gondoltál is akkor arra, hogy félsz? –Nem, csak félttem. –Így legyen az istenfélelemmel is – mondta a rabbi. (Martin Buber: Haszid történetek II. 330. – Atlantisz, 1995.)

A „meglepő” az, hogy az a bizonyos „compassio” nem a misztikum területén, hanem a keresztény praxis területén megy végbe! Nem csapás, hanem előhírnöke annak, hogy a Jézus Krisztussal való közösséghez, a „dicsőség” közösséghez nem lehet átrepülni, hanem „gyalog kell menni.” (Ékv 560,2)

Mélységes emberismeret és pásztori szeretet szólal meg a 15. versben. Nagy a kísértés, hogy összekeverjük a véték miatti szenvedést a Jézus nevéért való szenvedéssel. Olyan „compassio” nincs, hogy Őt keverjük bele a mi oldalunkon az ember-polgári rend, törvény és tisztesség elleni vétkezés következményei alól való mentesülés érdekében. A gyilkos-tolvaj-gonosztevő-rágalmazó-más dolgába avatkozó sor minden tagja – más formában is –

egyed akar: hadd keveredjen a másik vagy a másiké fölé. („Amor sceleris habendi.”) Jó lenne pontosabban, szemléletesebben körülírni az izgalmasan hangzó „allotriepiszkosz”-t! Tartalmilag valószínűleg oda jutnánk, ahogy Nagy Szent (Gergely + M21,17) jóízűen allegorikus egzegézisében a „nagy görbeorrút” érti. („Regula pastoralis” I. IX. elején: a megkülönböztetés mértéktelen túlfinomodása.”

(Magyarán minden lében vagy másban kanál.)

Hallatlanul érdekes, hogy a „lélek-ajánlás” (commendatio animae) itt, a szenvedésben kiható, jó cselekvésben elfoglalt keresztény ember élete során, veszélyeztetett élete során történik, nem csupán halálos ágyán végzik helyette mások.

Mindezek alapján körülbelül arról kellene beszélni, hogy:

A/ Becsapnánk magunkat és félrevezetnénk másokat, ha kereszténységünket a szenvedés bármilyen fajtájától való védettséggé akarnánk élni és propagálni.

B/ Meglepő lenne az Úristen számára, ha a másoknak okozott rossz méltó büntetését a Hozzá való tartozásért járó szenvedésnek minősítenénk.

C/ Az a vigasztaló, hogy az Isten evangéliuma Jézus Krisztusban elér bennünket. Az Atya Őt nem védte meg a szenvedéstől, hanem megtartotta a szenvedésben. Ne védettséget kérjünk, hanem bizalmat, hogy minden élet-helyzetben Neki kommandálhassuk magunkat és a körülöttünk és velünk szenvedőket.

Fehér Károly

eljövetelét kísérő jelenségekből csak a fény felragyogása marad. Így a régi epifánia elképzelés erősen spiritualizálódott, szavai közeleiek az Újtestamentumban, különösen János evangéliumához. Tritóézsaiás ezt az epifániát már nem köti egy adott történelmi eseményhez sem, mint Deuteroézsaiás. (ATD 19.)

Az epifánia azonban nem színjáték, amit szemlélőként nézhetünk. Isten megjelenésének fényétől vagy megvakulunk vagy megvilágosiasodunk. Amikor az örök fény behatol, akkor vagy a világosság gyermekeivé tesz vagy kiderül, hogy jobban szeretjük a sötétséget, mint a világosságot. Vagy a napkeleti bölcsek oldalára állunk, akik hódolnak a kisdéd előtt, vagy Heródesére, aki életére tört az újszülöttnak. „Mert minden epifánia olyan, mint a teremtés reggele, amelyen Isten a világosságot a sötétségtől elválasztja.” (Stählin)

A próféta által meghirdetett epifániát azonban nem szabad összetéveszteni a parúziával. A textusban Isten népe elismeréshez és gazdagsághoz jut. Azok a népek, akik előbb belőle gazdagodtak, most kincseiket hozzák elé. Mégsem egyszerűen Izrael politikai restaurációjáról van itt szó. *Isten* van a középpontjában. Ő gyűjti össze népét és népével együtt a többi népeket, hogy egy közösségben „az Úr dicső tetteit” hirdessék.

A próféciában leírt esemény nem tapasztalat, hanem ígélet. A távolságot nem lehet átugorni az ígélet és a beteljesülés között. A beteljesülés még Krisztus eljövetelel sem lett teljes. Jézus szavai is utalnak erre: „...sokan eljönnek napkeletről és napnyugatról és asztalhoz telepednek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal a mennyek országában”. (Mt 8,11) Az eredeti szövegben futurum van: [...] A Luther fordításban is így olvashatjuk: Viele werden kommen. Ma még csak töredékesen látjuk felragyogni Isten dicsőségét. Csak ott látható, ahol emberszívek megnyílnak Isten szava, szeretete előtt. A teljességre még várni kell Krisztus újra eljöveteléig.

Addig Isten népének az a feladata, hogy minél több emberhez eljuttassa a hírt Isten szeretetéről. Ez a misszió célja, „hogy az emberek a tudatos vagy nem is tudatos Isten-sötétséget elhagyják és belépjenek Isten kinyilatkoztatásának fényébe”. (Voigt)

Ez a missziói aspektus kapcsolja a textust vízkereszt ünnepéhez, a misszióhoz és a kijelölt oltári ígéthez (Mt 2,1–12).

Meditáció

1. Csalódott keresztyének, csalódott egyház. Közel egy évtizeddel a rendszerváltás után bizonyos csalódottság, kiábrándultság és reménye vesztettség uralkodik el keresztyénekben és gyülekezeteken hazánkban. Valami hasonló a Babilonból szabadultakéhoz. Milyen nagy örömet jelentett az elhurcoltaknak a nemvárt történelmi fordulat, ami lehetővé tette hazatérésüket. Aztán jött a csalódás: nem mindenki akart hazamenni. Ki tudja az okát? Féltek a hosszú út veszedelmeitől, az újrakezdés nehézségeitől, az otthon található változásoktól? A hazatért kis csapat lelkesedése is hamar lelohadt. Sok minden megváltozott a rég elhagyott hazában. Az ellenszélben újjáépíteni templomot, várost, kettős erőfeszítést igényelt.

A legsúlyosabb kérdés ott feszült a lelkek mélyén. A kétség: mégsem igaz, amit Isten ígért a szabadulással, az új kezdettel kapcsolatban? Az Isten, aki után távoli földön annyira vágyakoztak, „lakhelyén” elérhetetlen, megszólíthatatlan és kiismerhetetlen, nem fordít egyszerre mindet jóra?

Gondoljunk a saját közelmúltunkra. Nem töltött el sokakat egy hamis, megalapozatlan optimizmus a gyülekezetek újjáéledésével kapcsolatban? Rövid időre ugrászerűen megnövekedett hittanosaik száma, nagyobb istentiszteleti látogatottság, új arcok felbukkanása a gyülekezetben. Aztán jött a csalódás. A megváltozott külső körülményeknek nem lett egyenes következménye gyülekezeteink teljes megújulása, mégha sok eredményért hálásak is lehetünk Istennek.

Isten egyre inkább arra tanítgat bennünket, hogy először nekünk kell hozzá térnünk, megújulnunk hitünkben, hogy másokat vissza vagy hozzá tudjunk vezetni.

2. A régi ígének kell hangzania. Mikor Tritóézsaiás vigasztaló, hitre bátorító szavát felelemli, nem mond új dolgokat. Sok helyen szószerint idézi elődje, Deuteroézsaiás próféciáit. A külső helyzet hatására sem hagy el semmit az ígéretekben. Nem mond mást, kevesebbet, a régen hallottakat erősíti meg. A legnagyobb baj nem az, hogy a nép nem ismeri Isten ígéreteit, hanem hogy nem bízik bennük.

A mai ember gyakran szeretne ugyan hinni, de valami újra vágyik. A titokzatos, újszerű tanítások csábítják. Isten szava túl egyszerű, régi a számára. Még lelkészeket is megkísért, hogy a modernség címszavával a lényegről megfeledkezzenek. Pedig a mai emberekhez szólóan, de az örök evangéliumot, Isten elérhető, hozzánk hajló szeretetét kell hirdetni mindenkinek.

„Vált ezredévet ezredév, De soha el nem évül, Nem élhet az új nemzedék E régi ige nélkül...” (286. ének 3. v.)

3. Vonzó-e a keresztyénségünk? A próféta arról beszélt, hogy Isten népén visszatükröződő világosság ellenállhatatlan vonzóerőt gyakorol. Messzire szóródott fiak és lányok jönnek haza, a szomszéd népek figyelnek fel a fényre. Istenhez tartozásuk megélése kedvet ébreszt másokban, hogy ők is hozzájuk illetve Istenhez tartozzanak.

Úgy éljük-e meg a keresztyénségünket, hogy az felkelti a vágyat másokban az Istenhez tartozásra? Parancsszóval nem lehet gyermekeinket, unokáinkat Istenhez közelebb vinni, de vonzó példával igen. Érvényesül-e ez a belső vonzó erő gyülekezeteinkben vagy a kívülállók feletti ítélkezéssel akarunk téríteni?

Óriási hideg neonreklámok világában miért kedves számunkra a gyertyafény? Mert az otthon meghittsége, melegét árasztja maga körül. Ilyenek a gyülekezeteink?

Ne sajnálkozzunk azon, hogy nincs külső könyvszerű eszköz a kezünkben mások megtérítésére! Arra törekedjünk, hogy hitünk és életünk, gyülekezeteink és egyházunk Isten szeretetének ellenállhatatlan vonzóerejét sugározza szét. Milyen legyen a jövő egyháza? Ígénk alapján azt mondhatjuk: belső vonzóerővel, melegséggel teli közösség.

Gondolattöredékek az igehirdetéshez

Egy svájci kisregény arról szól, hogy emberek utaznak együtt a vonaton. Alagút következik, ami a svájci viszonyok közt nem ritka dolog. Befut a vonat az alagútba. Fut benne egy percig, kettőig, tovább... Nem akar vége lenni. Az utasokat rémület fogja el. Már meg kellett volna érkezni. Valaki előremegy a mozdonyhoz, s rémülten veszi észre: a mozdonyvezető nincs a helyén.

Sok mai ember reménytelenségét, kilátástalanságát fejezi ki az író. Azt a rémült felismerést, hogy nincs kiút, csak reménytelenség, csak sötétség. Vannak élethelyzetek, mikor ezt különösen is átéljük: betegség, családi és

munkahely konfliktusok, világunk számtalan fenyegettsége megbénít, félelemmel tölt el.

A legelviselhetetlenebb a sötétség bennünk, ha szemünk elől veszítjük, aki életünk „vonatát” vezet.

1. Igénk arra biztat, hogy *Isten éppen akkor jön közel hozzánk, mikor krízisbe kerül az életünk.* A próféta szava egy Isten iránti bizalmában megrendült néphez szól. Ne essenek a rezignáció, az istentől való elfordulás benuhátságában. Vegyék észre a hozzájuk forduló Istent. A fény, amiről szól, nem dekoráció csupán. Csalatja a benuhátságot: „kelj föl”. A lelki krízis mindig megbénít. Azt sugallja: nem érdemes Istent keresni, imádkozni... úgyszólván hiába! A fény távlatot ad: „nézz körül”. A reménytelen ember magába zárkózik. Nem veszi észre Isten hogyan munkálkodik ma is. A fény arra készlet, hogy felfelé nézzünk: „emeld föl tekintetedet”. Ha lenézünk, csak a magunk nyomorúságát látjuk. Felfigyelve Isten szavára a hit bizonyosságával láthatjuk, ami még nem látható (Zsid 11,1 kk).

2. *Isten a hangzó igén keresztül ébreszt bennünk fényt, hitet.* A sötétségben élőknek szól a felhívás: kelj föl. Mi talán így folytatnánk: szedd össze magad! Itt azonban ez áll: „kelj föl tündökölvén” (a német szöveg kifejezőbb: werde Licht! Ezt a világosságot nem önmagunkból préseljük ki, hanem Isten világítja be az életünket. Szeretete fénye áttöri a bűn Istentől elválasztó sötétségét.

Felelősségünk, hogy ne álljunk ellen veszni hagyva a kegyelem óráját. „tedd (engedd), hogy a fény eltaláljon téged, hagyj fel a gonosz élet követésével, ne bűj négyelmed ágya alá...” (Luther)

3. *Isten rajtunk keresztül másokat is megvilágosít.* Isten nemcsak nem hagyja népét a csüggedés, elbizonytalanodás sötétjében, hanem felhasználja őket, hogy mások számára is vonzóvá tegyék az ő világosságában járást. Jézus tovább viszi az ézsaiási gondolatot: „Ti vagytok a világ világossága” (Mt 5,14) Fénnyé kell lennünk, ami mutatja az utat Isten felé.

Lüthi írja le: egy udvari lakásba sose ment be a fény. Egy lehetőség adódott csupán. A szomszédasszony úgy nyitotta ki az ablakot, hogy az visszatükrözze a napsugarakat. Így kell szavainkból, életünkben visszaverődnie Isten szeretete napsugarának.

Sárkányné Horváth Erzsébet

Vízkereszt utáni 1.

vasárnap

Róm 12,1–5

Új élet Krisztusban

1. Exegézis

Két vasárnap is prédikálunk egymás után a Római levél 12. részéről. Ezzel a fejezettel a Római levél 3. nagy szakaszához érkeztünk el. Jó figyelni a levél felépítésére. Az első egység tárgyalja Isten és az emberiség viszonyát, a hit által való megigazulást: 1–8 fejezetek. A második a választott nép sorsával és jövőjével kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik: 9–11 fejezetek. A harmadik egység Emil Brunnernél „A keresztyének élete” címet

viseli: 12–16 fejezetek. (1) Ezt az etikai szakaszt alapozza meg a 12. fejezet 1–2. Verse, amit szinte minden kommentár külön vesz. Anders Nygren a páli etikai alapszabályát látja benne megfogalmazva. (2) A 12,3–8 versek mutatják be először az alapszabály alkalmazását a Krisztus testében, a gyülekezet közösségében. A 12,9–21 pedig a világhoz nem igazodó, értelmében és bensőjében metamorfózison átmert (megújult) ember magatartását ábrázolja a nem hívők között. A jelenlegi perikópa rend a vízkereszt utáni első vasárnap textusául a 12,1–5 verseket írja elő. Érdemes annak tudatában készülni a prédikációra, hogy folytatása következik jövő vasárnap. Így elkerülhető az ismétlés.

1. vsz.: Pál nem parancsol, nem is hivatkozik az Úr szavára itt, hanem az Isten irgalma (Róma 11,30–32) alapján kéri testvéreitől testük (σωμα), az ember testi életének egésze) odaszánását Istennek tetsző áldozatul. Az „okos istentisztelet” valójában logikus, értelmes, sok írásmagyarázó a lelki szóval fordítja. Oka: ez a szó (λογικου) a sztoikus filozófusoknál vallásos és erkölcsi csengést kapott: lelki, szellemi, az ember belső és ezért valódi énjéhez tartozó jelent, olyan istentisztelet, amely misztikus módon az istenséggel és önmagammal köt össze. Pálnál azonban a jelentése a szöveggörnyezetben nem egy misztikus aktusra utal, hanem: „a ti lelki istentiszteletek a testi élet áldozatszerű átadásából áll, tehát a szeretet aktusaiból, amire az isteni irgalom megnyilatkozásának megváltó eseményei köteleznek”. (3)

2. vsz.: nolite conformari – ne igazodjatok e világhoz, azaz ne éljétek konformista módon. A görög kifejezés a [σκημα] sem ismeretlen (séma) a mai ember előtt, nem mindegy, milyen sémahoz igazodunk erkölcsi rendünkben. Változtatok meg: metamorfózist említ az eredeti szöveg, belső átalakulást az értelem, érzelme és életfelfogás terén. Csak a megváltozott gondolkodás képes helyesen felismerni az Isten akarata szerinti jót, neki tetszőt, tökéleteset.

3. vsz.: A józan gondolkodás helyes önértékelést jelent, ami a gyülekezet közösségében, a különböző karizmák egymást kiegészítő szolgálatában nélkülözhetetlen, megóv a gógtól. Az ajándékul kapott hit ebben a megfelelő mérce.

4–5. vsz.: Pál már az 1Kor 12,12–30-ban használta a test és a tagok képét az egyházra. Az élő organizmus metaforája találóan fejezi ki a megélt egységet a sokféleségben. A metafora kifejtése és alkalmazása a következő vasárnap témája.

2. Meditáció

„Az ige felszámolja a hamis spiritualizmust, szembe fordít a régi kegyesség áldozati kultuszával, felszámolja a hamis kvietizmust és cselekvésre, szólít, felszámolja a hamis szentimentalizmust: nem az érzelmekre hat, hanem a gondolkodásra.” – Állapítja meg textusunkról Szabó József a Lelkipásztor 1959. évi előkészítőjében.

Készülés közben nem szabad elfelejteni, hogy egy dogmatikus rész után következő etikai szakasz bevezetője az alapigénk. Ne hiányoljuk tehát belőle az evangéliumot, mert Isten irgalmára, kegyelmére alapozva lehet csak elkezdni a keresztyén életforma kialakítását és felépítését életünkben. Az előzményekről sokat beszélt már Pál és a mögöttünk levő ünnepi hetekben mi is gyakran prédikáltunk (pl. Tit 2 és 3,9 Isten üdvözítő kegyelméről. Most eljött az ideje, hogy éljünk is mindezzel a hétköznapiakban.

Mostanában többször halott formula istentiszteleteken: az igére válaszul valljuk meg hitünket... Fogalmazhatnánk úgy is: a karácsonyi, vízkereszt evangéliumra válaszul szánjuk oda testünket Istennek tetsző áldozatul, ne igazodjunk e világhoz, ne ússzunk az árral. Egyik lelkésztestvér mondta, hogy csak az elpusztult halak sodródhatnak az árral, az élő halak szembe úsznak azzal. Kérdezzük meg magunkat, mennyire befolyásol minket a századvég korszelleme, életérzése? Tudunk-e, merünk-e mást nyújtani, jézusi etikát adni a hozzánk fordulókat? Bátorság kell ahhoz, hogy egy liberális világban Isten törvényét állítsuk mércének, legyen az a házasság, abortusz, drogfogyasztás kérdése.

Mindezt persze nem szabad valamiféle szentimentális, a valóságtól elrugaszkodott, gőgös alapállásból hirdetni és élni, mintha mi jobbak lennénk a többiekénél (Róma 3,22–23). Pál a hit alapján józanul gondolkodó, megújult értelemre apellál. Alapvető etikai kritérium számára az Isten akaratának keresése, az isteni sémához való igazodás. Ennek kell érvényesülnie a Krisztus testében, az egyházban is. A helyes önértékelés segít abban, hogy minden tag jól szolgálhassa az Urat. Hogyan válaszolunk Isten szeretetére méltó módon? Pál szerint testi életünk odaszánása az igazi lelki istentisztelet, az az élő és szent áldozat, amit vár tőlünk Isten. Jól ismert az a mondás, hogy a keresztyének élete az egyetlen biblia, amit a legtöbb hitetlen olvas. Vajon mit olvasnak ki a mi életünk-ből munkatársaink, családtagjaink, ellenségeink? Egyetértünk-e Pállal: 1 Kor 19,25–27?

3. A prédikáció felé

Divatos dolog manapság testépítő szalonba járni. Mi történik egy ilyen helyen? Valaki idejét, pénzét nem sajnálja feláldozni azért, hogy megfeleljen egy bizonyos társadalmi réteg elvárásának. Mindent megtesz annak érdekében, hogy lefogyjon, hogy testi adottságai közeledjenek ahhoz a sémához, szépségideálhoz, amit a divatlapok, tv reklámok közvetítenek kötelező erővel mindenki felé. Nem új ez a szemlélet, nem volt ez a törekvés idegen a hellenista kultúrát befogadó római polgártól sem. A testkultusz ellentétéként beszél Pál textusunkban az „okos istentiszteletről”, amikor a testünkkel való törődés nem öncél, hanem arra való igyekezet, hogy Istennek tetsző szent áldozat lehessen az. Testi életünk, életmódunk kell, hogy tükröképe legyen Isten irgalmának. Ezért beszélhetnénk talán a mai vasárnap az istentiszteletről, mint léleképítő központról. Mi történhet egy ilyen helyen? Tréning, lelki gyakorlat, testünk önfegyelemre, áldozatos életre való nevelése, amely együtt jár az értelem megújulásával, helyes önismerettel.

Isten a teljes emberre igényt tart. Válaszul bűnbocsátó szeretetére 1. ne csak a lelki életünket, de a testi életünket is rendeljük uralma alá. 2. Az ő normáihoz igazodjunk, keresve akaratát. 3. Törekedjünk helyes önismertetre, cselekvő szeretetre a gyülekezet közösségében.

Gerőfi Gyuláné

1. Emil Brunner: Der Römerbrief. Berlin EVA, 1951
2. Anders Nygren: Der Römerbrief, Göttingen, Vandenhoeck, 1954
3. Farkasfalvy Dénes: A Római levél, Bécs, Prugg Verlag, 1983

Vízkereszt utáni utolsó vasárnap

2 Pét 1,16–21

Mottó: „Aki senkinek nem hisz, annak én sem hiszek.”

(Goethe)

Az egzegézis vázlata

A történet-kritikai egzegézis szokásos gondjainak egy része, úgymint a szerzőség, a szerkesztés, a Júdás-levéllé való rokonság kérdése az ige hirdetésre figyelő textusértelmezés szempontjából elhanyagolható. A prédikátor számára a textus nem egy tudományos konferencia közegében, hanem istentiszteleti kontextusban jelenik meg: az Egyház tradíciója által Lélektől ihletettként, ezért normatív erejüként áthagyományozott szöveget olvasunk fel, és igyekszünk elevenné tenni a ma élők számára.

Adva van tehát számunkra *maga a szöveg*. Az istentiszteleti használatra tekintető egzegézis munkájában azok a szempontok nagyulnak fel, amelyek a szöveg üzenetének megértését segítik. Három megközelítést látok hasznosnak:

- A. A szöveg jelentésének megértése
- B. Miként viszonyul a perikópa a levél egészének témájához?
- C. Milyen választ ad a levél által felvetett problémára?

***

A. A Jézus megdicsőülésének tanúságáról szóló 16–18 versek nem okoznak megértési nehézséget. Tartalmilag lényegében egységesek az általam elérhető fordítások is. Keményebb dió a textus második felének (19–20. versek) értelmezése. A 19. vers fordításai tartalmilag ugyan összecsengenek, de miként kell értenünk ezt a lírai szépségű képet: „felkel a hajnalcsillag szívetekben”? W. Grundmann javaslata: „a 'nap' érthető úgy, mint az Úr napja (parúzia)..., így a 'fényhozó' (φωσφορος) felkelte a szívetekben” az 'a mi Urunk Jézus Krisztus megismerése' (1,8) kifejezésre utaló kép lehet”. (Theologischer Handkommentar zum NT) Eszerint, ahogyan a hajnalcsillag felragyogása megelőzi napfelkeltét, úgy feltételezi Krisztus – szíveteket, azaz személyiségünk egészét megvilágító – igaz ismerete a parúzia reményteli várását.

A 20. versben fordítási nehézségek adódnak. Ezt jelzi, hogy az újfordítású protestáns Biblia (1975) és ennek revideált kiadása (1992) két lényegileg különböző változatot közöl. Az első így fordítja a kérdéses szakaszt: „az Írás egyetlen próféciája sem fejthető meg önkényes magyarázattal”; míg a '92-es szöveg így hangzik: „az Írás egyetlen próféciája sem ered önkényes magyarázattól”. Az első változat tehát a próféciák *magyarázatának*, a második pedig a próféciák *eredetének* önkényességét tagadja. Mivel a folytatás okhatározói mellékmondat értelmű, ezért az utóbbi tűnik helyesnek. A 21. vers fordításai már újra egységes értelmezést mutatnak.

***

B. A levél olyan helyzetben íródik, amikor a kezdetben közelre várt parúzia késlekedése miatt bizonytalanság gyötri Krisztus követőit. Tévitanítók lépnek fel közöttük, akik a keresztény szabadságot szabadossággént értelmezik. Az eljövendő ítélet késlekedése miatt újra teret engednek a „világ förtelmeinek” (2,20), amelyekről az igazság útját megismerve egyszer már megtisztultak. Állapotukat erőteljes, naturalista érzékiségű képekkel festi meg a szerző: „A kutya visszatér a maga okádására; a megfürdött disznó sárban hempereg”.

A tévtanítók gúnyolódva támadják a Krisztus dicsőséges visszajöveteléről szóló apostoli prófécia: az atyák elhunytak, és lám, semmi nem változott. A szerző védelmezi az apostoli tanítást: emlékeztet az isteni és emberi időszámítás mérhetetlen különbségére, és figyelmeztet: a parúzia késlekedésében az Úr türelmét lássák. Rámutat arra, hogy az eretnek tanításból Krisztus megtagadása következik.

***

D. Textusunk a parúziára vonatkozó apostoli prófécia védelmében rávilágít a tanítás eredetére. Két forrást jelöl meg, amely hitelesíti azt: 1. a személyes tapasztalat; 2. e tapasztalat értelmezése a Szentlélek vezetésével. Jézus megdicsőülésének evangéliumi hagyományát a parúzia előképének tekinti. De bármilyen kivételes is a személyes élmény, jelentésének és jelentőségének megértése célt téveszthet, ha nem segíti magyarázatát, vagyis a belőle fakadó tanítást a Lélek világossága. Az atyák személyes tapasztalata a Szentlélek vezetésével formálódott tanítássá, ezért – minden zavarba ejtő tapasztalat és annak megtevesztő magyarázata ellenére – megbízható a parúziára vonatkozó apostoli prófécia.

Általános érvénnyel mondva: nem Isten. Szavát kell kiigazítanunk tapasztalataink önkényes értelmezésével, hanem tapasztalatainkat kell Isten Szavának lámpásával megvilágítanunk és megértenünk. Nehéz próba ez.

***

A híd váza textusunk a mában

Ha okozott is némi nehézséget a szöveg megértése, ez csekélységnek tűnik ahhoz képest, amit a textus applikációjának gondja jelent. Hol vagyunk már az ősegyház feszült várakozásától, amikor még eleven valóság volt: „új eget és új földet várunk, az ő ígérete szerint, amelyben igazság lakik”. (3,13)? Kétezer év irdatlan idő. S hiába tudjuk az *eszünkkel*, hogy az Úr számára ez csupán két pillanat, az ember léptékével mérve szinte áthidalhatatlannak, az *érzelmi azonosulást* lehetetlenné tevőnek tűnik a távolság. „Bemehet-e az ember anyja méhébe, és megszülethetik-e újra?” – bár Nikodémus rezignált kérdése az egyénre vonatkozik, az Egyházra gondolva is elismételhetjük szavait. A válasz is ugyanaz lehet.

Másrészt ma már világosan látjuk, hogy a parúzia közeli bekövetkeztének várása hamis várakozásnak bizonyult. S láthatjuk azt is, hogy mindama hallatlan spirituális energia dacára, amivel ez a feszült várás az első egyházak életét betöltötte, s amit ma talán sóvárogva irigyelünk, volt ebben a várakozásban valami tisztátalan is. A csónakban ülő kevesek reszkető vágya a révbé érkezésre, amely nem nagyon törődik a kívül rekedt sokakkal. Péter levele, jóval tapintatosabban ugyan, de ebben az értelemben korrigál. Az isteni türelmet ezzel indo-

kolja: „nem azt akarja, hogy némelyek elveszenek, hanem, hogy mindenki megtérjen”.

Mára ismét kicsiny lett a csónak, sötét az óceán. A levél szavaival: világunk tekintete nem az „új égre és új földre” néz, hanem erre a földre – az égre már alig. S a kevesek, hűségesekek, akik hallgatnak minket, nem érintetlenek a kor szellemétől. Az Ige hallgatóival beszélgetés tudom, hogy *elsődleges várakozásuk* a biztosabb megélhetésre, biztonságosabb, kiszámíthatóbb jövőre irányul.

Könnyű volna most elővenni szokásos ostoraink egyikét, hogy jól bejártott gondolatokkal végigverjünk a „fogyasztói társadalom” valóban elég gyatra szellemiségén. De ebben a országban valahogy nincs hozzá kedvem. Öregek vannak előttem, akik receptjeikkel pasziánszoznak: erre futja, arra nem. Tsz-dolgozók, 20–24 ezres havi fixszel, amivel az ember legfeljebb kínjában, ha viccel. A nyugatról importált szociológiai klisék (fogyasztói modell, stb.) kissé lötyögősek, ha a Lajtától keletre húzzuk rá őket az ösztövérebb valóságra. Az országlakók jó része bizony nem fogyasztói társadalomban éli világát, bárhogyan szeretné, inkább illik rájuk a „túlélő társadalom” titulusa. S miközben zsebükben „kuncog a krajcár”, orruk előtt folyton ott himbál a konc, mint az egyszeri számár előtt a sárgarépa, amelyet csalafinta gazdája lógat madzagon a jószág elébe, hogy imigyen szorgos ügetésre bírja őt.

Tudva róluk, s tudva, hogy – legalábbis a mi templomainkban – ők vannak többségben, nincs kedvem felróni nekik, hogy a parúziánál jobban várják a nyugdíjat.

A fentiekkel azt akartam megvilágítani, miért okoz gondot számomra egy parúziára figyelő textus applikációja. Nem hiszek abban, hogy ha a keresztény létből vagy az Igéből fakadó *követelményként* mutatjuk fel a krisztusvárást, ebből *valódi* várakozás fakadna. Követelés nem ébreszt vágyat. Vágyat a fájó hiány ébreszt. Ezért azt a motívumot keresem textusunkban, amely alkalmas arra, hogy a ma emberének fájó hiányát orvosolva felkeltse a vágyat az orvosság után.

Ezért jobb, ha a *szűken vett textus* üzeneténél maradjunk, amely az apostoli szó megbízhatóságát hangsúlyozza. Mert vannak itt más hiányok is, mint a pénzhiány. A bizonytalanság, a szavak, eszmék inflációja ép-poly üressé tehetik a lelket, mint a hóvége a pénztárcát. A tárcákon nem segíthetünk, a lelkeken igen.

Az igehirdetés vázlata

Az igehirdetés központi gondolata, körülményeinkre nézve ez lehet: „*sötét helyen világító lámpásra figyeltek*” (1,19), avagy **bizonyosság a bizonytalanságban**.

Bevezetés: röviden elmondom lelkészi hivatásom kezdetének meghatározó tapasztalatát. Szinte mindenben kezdő voltam: kezdő igehirdető, kezdő férj, kezdő lelképásztor, kezdő családapá, kezdő ház- és kertfenn-tartó, kezdő hitoktató stb. Kínos volt: úgy éreztem, mintha ismeretlen ingoványon járnék: bárhova lépek, mindenhol süllyed. Egyetlen kapaszkodóm volt. Hossza keresgélést, hányódást, ködszurkálást magam mögött tudva biztos voltam abban, hogy akiről vasámapról-vasámapra jól-rosszul beszéltek, az valóban maga az Igazság. És ez az egy kapaszkodó elég ahhoz, hogy megtartson. Egyszerűen azért, mert van. Ma már nem süllyed mindenhol, csak hol itt, hol ott. De bármiben mondok csődöt azóta is, a kapaszkodó ott van. És ez elég.

1. *Csalódott várakozás a levél korában – csalódott várakozás a jelenben:* (igaz, hogy másra irányult a várakozás, de a *csalódás érzése* közös. Jiri Menzel mondja: „A kommunizmusban az a legrosszabb, ami utána jön”.)

2. *A csalódás a bizonytalanság elősködő: lassan elszívja a lélek erejét:* *Még megy az ember, teszi a dolgot – de már nem úgy.* Vagy keresztényként: még imádkozik, templomba megy, segít itt-ott. Írást olvasgat – *de már nem úgy*)

3. *A bizonytalanság egyetlen gyógyszere a „tudom kinek hiszek” bizonyossága:* Ha a hit csupán élmény vagy érzés – „forgószél sodorta ködfoszlány” (2,17) csupán. Bár Isten óvjon az érzelemmentes hittől, de a hit szerkezetét a gondolat építi fel. **Tudom**, miért hiszek éppen *ezeknek* az apostoloknak és **tudom**, miért hiszek abban, akiről szóltak, s akiért meghaltak.

4. *A jövő bizonyossága:* Nem tudom, mi lesz és hogyan. Ebből a képlékeny korból még minden lehet: jó is, szörnyűség is. (S nem objektivitás, hanem beállítottság kérdése, hogy ki, mit vár.) De az ember múltját tekintve mégiscsak nagy nyugalommal tölt el annak tudata, hogy a jövőnkben nem a miénk az utolsó szó.

Kovács Imre

Hetvened vasárnap

1 Kor 9,24-27

Az exegézis eredményeiből

Ellentétpárhuzamok emelik ki alapigénk üzenetét. A „hervadó” és „hervadhatatlan” koszorú feszültségében a földi célok és az örökkévaló cél kerül szembeállításra. A földi célok hervadók, romlandók, mert ideigvalók. Sőt bizonytalanok is: „csak egy nyeri el a versenydíjat”. Ebből a szembeállításból azonban nem olvasható ki a földi célok leértékelésének, jelentéktelenítésének szándéka. Pál a sportvilágból kölcsönzött képpel nem becüli le éppen a korinthusiak által az isthmosi földszoroson minden második évben rendezett játékokat, amelyek rangja az ókorban az olympiai játékokkal vetekedett. Csupán azt mondja, hogy ha a földi cél, a romlandó és bizonytalan koszorú elnyerése is annyi áldozatba, edzésbe, lemondásba kerül (25a), akkor az örökkévalóság hervadhatatlan, biztos és mindenki által elérhető (24b) koszorúja még inkább megérdemli a célratörő erőfeszítést.

A másik ellentétpárhuzamban (27) az *alkalmasság* és *alkalmatlanság* kérdése feszül egymásnak. Pál tudja, hogy alkalmassága (amit éppen a korinthusiak tettek erősen kérdésessé) Isten adománya, kegyelem (2 Kor 3,5-6). Félreértése lenne alapigénknek, mintha magunk tudnánk magunkat alkalmassá tenni valamiféle aszkézis, önsanyargatás, tehát saját erőfeszítések révén. Az „úgy fussatok, hogy elnyerjétek” nem azt jelenti, hogy az

üdvösség emberi erőfeszítéssel biztosítható. Pál levelét azzal az alaptétellel kezdi, hogy csak Krisztus váltságműve adhatja meg az üdvösség ajándékát (1,17-2,5). Ez a biztosítéka annak, hogy „nem bizonytalan a cél” (26), és nem a mi erőfeszítésünk. A vasárnap ógyházi evangéliuma is arról szól, hogy a bérezés nem függvénye az emberi teljesítménynek: az utolsó is annyit kap, amennyit az első. Minden kegyelem: a meghívás Isten országába éppen úgy, mint a bér. De ez a kegyelem nem menti fel az embert attól, hogy ne kelljen céltudatosan törekednie az üdvösségre (Fil 2,12).

Mindebből következik, hogy az alkalmatlanná válás (27b: adokimosz: be nem vált, meg nem felelő, alkalmatlan) nem az üdvösség elvesztésének kockázata, hanem az attól való félelem, hogy Pálnak nem sikerül Ura melegegedésére és tetszésére szolgálnia. Ezt a félelmet a 3,11-15 teszi világossá: egyszer mindenki munkája nyilvánvalóvá lesz, kinek a munkája mit ér, ki mit épített az alapra. Ez a tűz fogja kipróbálni (dokimadzó: megvizsgálni, megpróbálni, igazinak, jónak elismerni, - az előbbivel azonos szógyök), s „ha valakinek a munkája megég, kárt vall”, ha maga megmenekül is. Szolgálatunk törekeny, sérülékeny, végezhető dicsőségvágyból, lehet másokat botránkoztató (8,12-13), és így alkalmatlanná váló.

Ahogy az alapige mai üzenetét értem

1. Mi csak hervadó koszorúkat tudunk adni. Ilyeneket adtak az ókori sportversenyeken is. Mint minden korban, ott is dicsőség volt győzni, elsőnek lenni. Büszkén vették át a koszorút, az elismerés jelét, bár tudhatták: a megdicsőülés legfeljebb két évig tarthat, a következő versenyekig.

Ma már érem vagy serleg a győztes jutalma, s csupán a ravatalokat veszik körül koszorúk. Ezekben is az elismerés szándéka van: már nem sportteljesítmény, hanem egy lezárt élet felett. Az ember törekszik arra, hogy az utókor értékítélete kedvező legyen felette. Nemcsak sportversenyek, de az egész élet legerősebb motivációja mindig az elismerés utáni vágy. A nevelés ezt sikerélménynek nevezi. S ha az élet sikeresen, eredményesen zárul, a szeretet, a hála, az elismerés koszorúival jutalmazzuk. De ezek is végesek, mint minden emberi elismerés. Ki tartja számon az egykori győzőket, győzelmeiket? A halhatatlanság nem a mi mércénk. Virágaink ugyan kifejezhetik, hogy nem tudjuk lényüket kiiktatni, elfelejteni, s holtukban is tiszteljük őket. De pár nap, és a koszorúk terhes lommá válnak, mert múlandók, mint ahogyan magunk is azok vagyunk.

Szállóigévé lett Kempis Tamás: Krisztus követése című művéből: „Ó, mily gyorsan múlik el a világ dicsősége.” Mai formájában: "Sic transit gloria mundi" a pápa koronázási szertartásának formulája, amelyet a koronázási díszmenet alkalmával a szertartásmester egy ezüstvilla végére tűzött csepű ellobbantása közben háromszor elismétel: „Szent Atyám, így múlik el a világ dicsősége” - figyelmeztetve a pápát a koronázás fénypompája közben a világi dicsőség múlandóságára.

2. Pál tud egy hervadhatatlan koszorúról (25). Az örök élet jelképe ez, az örökkévalóság győzelme. A versenypálya képe ezt hozza közel: életünk futásának célja van. Biztos célja (26). Azóta tudjuk ezt igazán, mióta

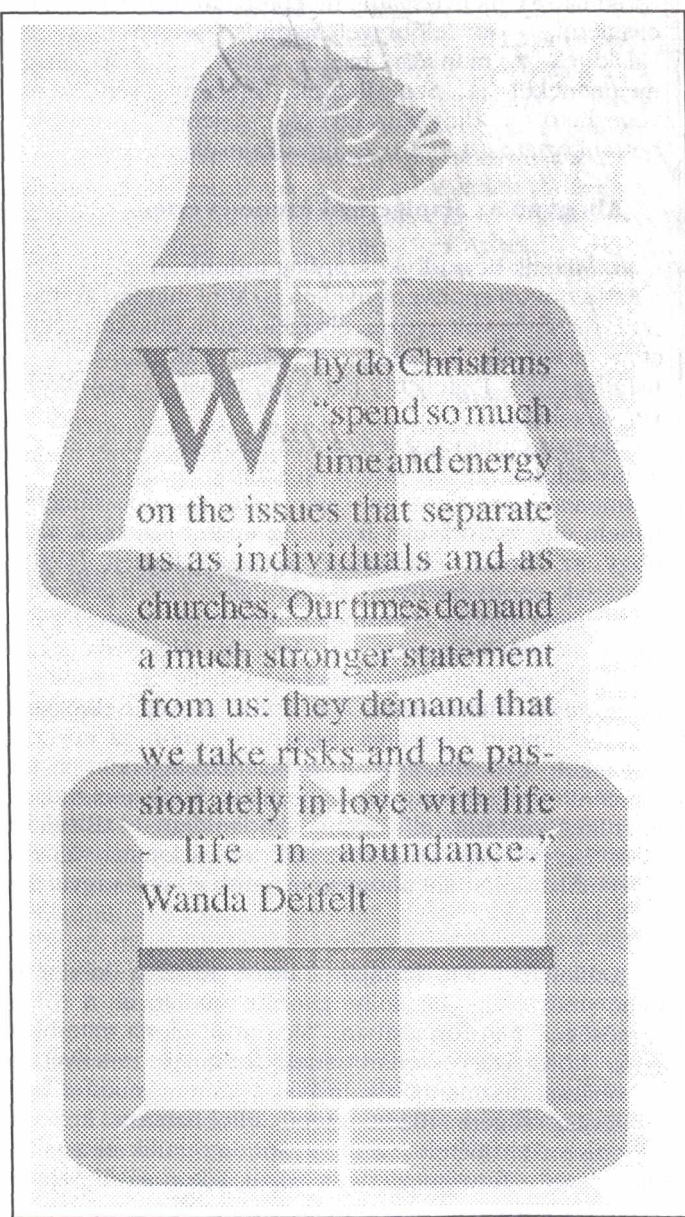
Jézus itt járt. Pálnak a vele való találkozás után lett meggyőződésévé, hogy élete célja a győzelem, a nem hervadó koszorú, az örökkévalóság. Boldog az az ember, aki élete végéhez érve nem csak emberi elismerésekre, sikerélményekre tud visszanézni, hanem előre is: Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végezetre eltétetett nekem az igazság koronája... (2 Tim. 4,7-8).

3. Az örök cél át kell hogy formálja életemet. Ahogyan a kék ég is a lábunknál kezdődik (Ordass L.), úgy az üdvösség sem csak távoli cél (Jn 6,47). „Úgy fussatok, hogy elnyerjétek”: életem futása és a végső cél összekapcsolódik. A keresztyénség nem tanrendszer, hanem életforma: Jézus követése. Az apostol szóhasználatával: futás a cél felé, vagy az ökölvívás képével: harc azzal szemben, ami alkalmatlanná tesz: bűn, kishitűség, önzés, türelmetlenség, mások

botránkoztatása. A cél nemcsak egy út végpontja, hanem jelenti azt is, amire törekvésünk irányul. Célul kitűzni valamit tanulásban, sportban törekvést jelent: benne van nemcsak elérésének vágya, hanem a végrehajtás akarása, az érte megtett erőfeszítések is (Fil 3,12-14). Thornton Wilder mondatja regénye szereplőjével: Semmit sem tudsz a vallásról, amíg nem éltél törvényei szerint (Mennyei ügyekben utazom). Az örök cél erre hív és kötelez bennünket.

A **prédikáció vázlatául** a fenti gondolatmenet pontjait javaslom.

Zászkaliczky Péter

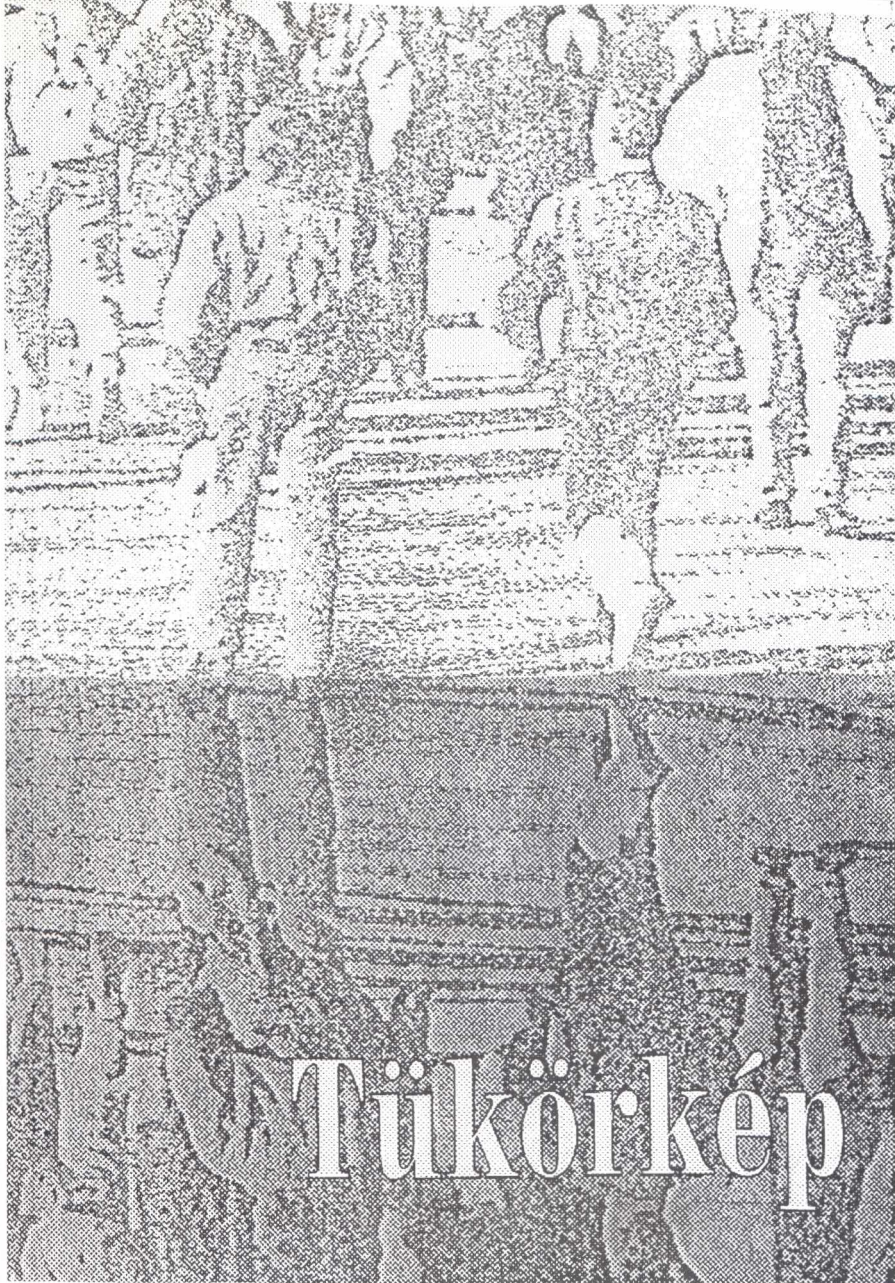
Why do Christians
"spend so much
time and energy
on the issues that separate
us as individuals and as
churches. Our times demand
a much stronger statement
from us: they demand that
we take risks and be pas-
sionately in love with life
- life in abundance."
Wanda Deifelt

Januári számunk szerzői

- Bohus Imre ny. lelkész – Fót
Csepregi Márta nyelvész – Budapest
Gerőfi Gyuláné lelkész – Budapest
Ifj. Fabiny Tibor egyetemi docens - Budapest
Fehér Károly ny. lelkész – Székesfehérvár
Gerőfi Gyuláné lelkész - Budapest
Kovács Imre lelkész – Vönöck - Kemenesmagasi
Christian Möller teol. Prof – Heidelberg
Nagy Gyula ny. püspök – Budapest
Nagy Veronika lelkész – Csengőd
Nagy Zoltán lelkész – Debrecen
Novák László megyei bírósági tanácselnök – Miskolc
Póth Emil ny. ref. lelkész – Jugoszlávia
Roszik Dániel teol. hallgató – Budapest
Sárkányné Horváth Erzsébet ny. lelkész – Kecskemét
Szabóné Mátrai Marianna lelkész,
felelős szerkesztő – Budapest
Szebik Imréné zenetanár – Budapest
Zászkaliczky Péter lelkész – Budapest

E számunkban látható fotók az EVT VIII. nagygyűlésének helyszínén Harareban (Zimbabwe) készültek. Azt az afrikai művész által készített fekete kőszobrot ábrázolják, ami a nagygyűlés logójává vált.

Tükörkép

MEGJELENT

a **Tükörkép** című igehirdetés-gyűjtemény. A kötet 75 lelkész igehirdetését tartalmazza az egyházi esztendő ünnepeire, illetve kazuális alkalmakra.

A Tükörkép a tavaly megjelent Keresztmetszet című kötetel együtt feldolgozza az óegyházi perikóparend valamennyi evangéliumi és levélbeli textusát.

A két kötetet kézben tartva szembesülhetünk azzal, hogy milyen a mai magyar evangélikus igehirdetés - színgazdagságával, az evangélium hirdetésével és esetleges fogyatékoságaival együtt. Szeretnénk segédkönyvet adni mind a lelkészek, mind a gyülekezeti tagok kezébe, azzal, hogy a kötetekben is Isten minket kereső szavára figyelhessünk, ami minden élet és minden megújulás forrása.

A Tükörkép megvásárolható az evangélikus könyvesboltokban, illetve megrendelhető a Kiadónál (1141 Budapest Rózsavölgyi köz 3.) 775.- Ft áron (320 oldal, B5 méret).

A Kiadó több példány rendelése esetén kedvezményt biztosít:
min. 10 példány esetén 10%, min. 30 példány esetén 20%.

